

3136-3138

49199-5

41-45

4010

460
p. 681

30.	Կանոնաւոր հոլովմանց պատկերը	էջ	77
31.	Անկանոն հոլովմունք	»	80
32.	Անուան յօդը	»	83
33.	Անուններու հոլովումը որոշեալ յօդով	»	85
34.	Ածական անուն հոլովումը	»	86
35.	Թուական անուններու հոլովումը	»	87
36.	Դերանուններու փոփոխութիւնը	»	87
37.	Ստացական դերանուններ	»	89
38.	Դիմորոշ դերանուններ	»	90
39.	Անորոշ դերանուն	»	90
40.	Բայի փոփոխութիւնը	»	91
41.	Էական բայերու խոնարհումը	»	93
42.	Առաջին լծորդութիւն	»	94
43.	Երկրորդ	»	95
44.	Երրորդ	»	97
45.	Չորրորդ	»	98
46.	Կրաւորական բայերու խոնարհումը	»	99
47.	Անկանոն խոնարհմունք	»	101
48.	Պակասաւոր բայեր	»	105
49.	Միադէմ բայեր	»	106
50.	Բացասական բայեր	»	107
51.	Անցողական բայեր	»	108
52.	Դերբայ	»	111
53.	Մակբայ	»	115
54.	Նախադրութիւն	»	121

49199-5

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Մ Ա Ս Ն Գ .

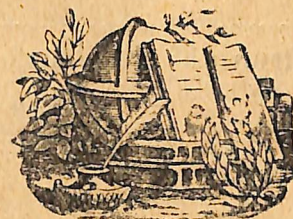
ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄ

Ուրը Մասունք Բանիի

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒ Վ. Օ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک ۲۹۳ نومرو لی و ۲۰۲۰
۳۱۵ تاریخلو رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Ն. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

1900

11974

Կարդացե՛ք այս ֆերականութեան առաջին մասի
յառաջաբանը :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԵՆ՝

Մանկավարժական ֆերականութիւն, Ա. մաս.

Բ. Տպագրութիւն 1899

Մանկավարժական ֆերականութիւն, Բ. մաս.

Ա. Տպագրութիւն 1895

Ամէն իրաւունք վերապահուած :

Վ. Ե. Մ.

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ա. ԵՒ Բ. ՄԱՍԵՐՈՒ

Ք Ն Ն Ա Դ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

(Արեւելք լրագրի մեջ :)

ՇԻՔ ՈՒ ՔՈՒԲԷԹ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հիմայ այս սլահուս ամբողջ քսան տարուան անց-
եալ մը կը պատկերանայ աչքիս առջեւ :

Այն մութ ու խոնաւ սրահը որուն վարժա-
սուն կ'ըսէինք եւ զոր տիպար յիմարանոցի մը վե-
րածելու համար ամէն հնարաւոր ջանք չէր խնայ-
ուած ոչ վարժապետին եւ ոչ ալ աշակերտներուն
կողմէ, այո՛ այդ հաստատութիւնը իր ամբողջ պա-
րունակութիւններովը, իրարանցումներովը, ժխոր-
ներովը, աղմուկներովը, « մեղա՛յ վարժապետ հեղ
մ՛ալ չեմ ըներ » ներովը, գաւաղանի շառաչիւն-
ներովը, յաջորդաբար կը սահի կ'անցնի երեւակայու-
թեանս առջեւէն, մեղամաղձոտ երազի մը նման :

Իրա՛ւ, ինչո՛ւ չեմ կրնար մոռնալ արդեօք այդ
չէնքը, մանկական յիշատակներով անոր կապուած
ըլլալո՞ւս թէ հինգ երկար տարիներ Յակոբ Նալեան
Պատրիարքի « Մեկնութիւն Նարեկի » ով յանիրաւի
զիս չարչարած ըլլալուն համար :

Եւ սակայն « Մեկնութիւն Նարեկի » ն գոնէ ծա-
ւալ մ'ունէր, որ իր Յայսմաւուրքի չափ մեծութիւնովը

կրնար հպարտութիւն ազդել ինձ , երբ սպասաւորը շալկած, հեւալով տքալով կը տանէր ու կը բերէր զայն . հապա ի՞նչ ըսել այն խեղճ զարգացեալներուն — հասակով անշուշտ — որոնք ստիպուած էին անընդհատ իրարու հարցնել առանց բան մը հասկնալու թէ

— Ըստ մասանց բանի քերականութեան զի՞նչ է բառս բոցանանչեցուցանիցեմ :

— Է Բայ :

— Ըստ բաժանման բայից :

— Անցողական :

— Ըստ թուո՞յն :

— Եզակի :

Ու՛ այս հարցումները քանի՜ տարի — այնչափ ատեն , մինչեւ որ այլ եւս բթանար ուղեղը ու խեղճ զոհը բոլորովին անընդունակ ու է բան մը սովորելու յուսահատ , իյնար շուկայ :

* * *

Ու ինձ այս երկայն ալելուեան գրելու թելադրողը ուրիշ բան չէ , եթէ ոչ սիրուն ու պատկերազարդ գրքոյի մը , զոր մանկավարժական քերականութիւն անունով մկրտած է հեղինակը և կամ իր բառով խօսելով հրատարակիչը :

Մեսրոպեանի , Զամչեանի , Այտնեանի , Զալըխեանի և ուրիշ ալեհեր հեղինակներու մեծահատոր ու ծանրագլուխ քերականութիւնները տեսնողներ , անշուշտ պիտի խոժոռին քիչ մը , քերականութիւն տիտղոսը տալ իննսուն երեսէ բաղկացած երկու

ժպտուն հատորներու , որոնց մէջ ո՛չ ուղղականի կարելի է հանդիպիլ եւ ո՛չ ալ կոչականի . այլ ծայրէ ի ծայր պատկեր , երգ , զուարճալիք եւ զրօսանք :

Սակայն հիները իրաւունք չունին այդչափ դժկամակելու շիֆ ու ֆոֆէք քերականութեան մը հանդէպ , երբ նկատողութեան առնեն որ զայն դասախօսողներն ալ շիֆութեան կողմանէ վար չեն մնար Մանկավարժական քերականութեանէն . ի՞նչ , մի՞թէ հին , տխրատեսիլ քերականութիւնները դասախօսող չարմաղը եւ շարվարը պատուելիները իրենց գաւազաններով ու չըպուխներով նուա՞գ խոժոռ էին հին քերականութիւններէն :

Դարուն յարմար Գերականութիւն :

* * *

Մանկավարժական քերականութիւնը հիմն ի վեր տապալած է ամբողջ աւանդական դրութիւնները , ու փոխանակ քերականութիւնը ուղիղ խօսիլ եւ անսխալ գրել կը սովորեցնէ՞՞ով սկսելու , խել մը իրերու եւ կենդանիներու պատկերներով իրականապէս տղուն մտքին մէջ դրօշմած է թէ , ի՞նչ է իրը , զորօրինակ՝ գիրքը , գրիչը , աղամանը , զանգակը , տունը եւայլն . եւ անմիջապէս յետոյ կը հարցնէ .

— Ասոնք իրենց գլխուն կրնա՞ն շարժիլ :

— Ո՛չ , կը պատասխանեն տղաք , այս ՈՉը չէ թէ մեր գիտցած հարց պառասխանիի վերացական ՈՉերէն է , այլ համոզման ՈՉն է , որովհետեւ ամէնէն գուլ տղան իսկ կրնայ գիտնալ որ աղամանը կամ գիրքը կամ տունը իրենք իրենց չեն կրնար շարժիլ , ուստի ուսուցիչը աւիթէն օգուտ քաղելով կ'ըսէ :

— Տղաքս, այն բաներն որոնք իրենց գլխուն չեն կրնար շարժիլ, իր կ'ըստին:

Հիմայ ուսուցիչին հետ մէկտեղ կարծեմ մեր ընթերցողներն ալ համոզուեցան որ տղաք լաւ ըլիբունքին իրին ինչ ըլլալը. ուստի ուսուցիչը խել մը կենդանիներու պատկերներ ցուցնելով կը հարցնէ անոնց անունները. եւ բնականաբար ստացած ուղիղ պատասխաններուն վրայ — որովհետեւ տղոց ծանօթ կենդանիներ են — կ'սկսի նոր հարցումներ ուղղել եւ լուսաբանել թէ ի՞նչ է կենդանին եւ այլն:

* * *

Զապէլ սեղանը կը պատրաստէ. իսկ շունն ու կատուն իրենց բաժինին կ'սպասեն սեղանին քով:

Ուսուցիչը այս պատկերը տղոց ուշադրութեան յանձնելէ վերջ՝ կ'ըսէ. «Մենք մեր տեսածներն ու խորհածները կրնանք ըսել եւ գրել, ուստի կը հարցընեմ ձեզ. Զապէլ ի՞նչ կ'ընէ այս պատկերին մէջ»:

— Ծաղը կը պատրաստէ:

— Շունը ի՞նչ կ'ընէ:

— Իր բաժինին կ'սպասէ:

«Ահաւասիկ աս իմ հարցումներս, ու ձեր տուած պատասխանները մէկմէկ նախադասութիւններ են»:

* * *

Մանկավարժական ֆերականութիւնը վանկը սովբեցնելու համար՝ տեսէք ի՞նչ կ'ընէ:

— Տղա՛ք, որոշ կերպով ըսէք Մա նուկ:

— Մա—նուկ:

— Քանի՞ անգամ բերաննիդ շարժեցիք մա—նուկ ըսելու համար:

— Մա—նուկ ըսելով բերաննիս երկու անգամ շարժեցինք, Մա—նուկ:

— Տղա՛քս, բառին այն մասը, որ բերանի մէկ շարժումով կ'արտասանուի՝ կը կոչուի վանկ. ուրեմն մանուկը երկու վանկ ունի:

Եօթը ձայնաւորներուն բացատրութիւնն իմանալու համար պէտք է, ձեռք ունենալ մանկավարժական ֆերականութիւնը և տեսնել այն չարաձծիներու ծաղրանկարները՝ թէ դիմական ինչ ծամածռութիւններու ենթարկուած են ո՛ւ, ե՛, ի՛, օ՛ արտասանելու համար:

Շատ մը պատկերներէ վերջ, ուր այլ և այլ գործողութիւններ կը կատարուին, ուսուցիչը կը հարցընէ պատկերը ցուցնելով:

— Զապէլ ի՞նչ կ'ընէ.

— Տունը կ'աւլէ.

— Շունը ի՞նչ կ'ընէ.

— Շունը կը հաչէ:

Կը տեսնաք որ եթէ կ'աչի, կը հաչի չըսէինք, չպիտի կրնայինք հասկննել թէ Զապէլ ու Շունը ի՞նչ կ'ընեն. ուրեմն այն բառերը որ ուրիշին մէկ ըրած բանը կամ գործողութիւնը կը ցուցնեն, թայ կ'ըստին:

Որովհետեւ մանկավարժական քերականութիւնը արտատպելու միտք չունիմ, և որովհետեւ երկար յօդուած գրելու համար կը վախնամ Արեւելիի խումբագրութենէն, հարցումով մը վերջացնեմ յօդուածս, դուք եթէ մանկավարժական քերականութիւն մը

հեղինակէիք, ձայնարկութիւն սորվեցնելու համար ի՞նչ կ'ընէինք. խորհեցէք տեսնեմ:

Մանկավարժական քերականութեան հեղինակը— մեղայ, հրատարակիչը — պատկեր մը գծած է, ուր ձի մը տղու մը թեւէն խածած օդին մէջ կ'երեւցնէ զայն, և պատկերին տակը հարցուցած է, «ըսէ՛ք, այս վիճակիս մէջ եղող տղան ի՞նչ ձայն կը հանէ?»

Բնականաբար ա՛խ, օ՛ֆ, ա՛յ պիտի պոռայ:

Այդ տղուն պոռալու ձայները՝ ձայնարկութիւն են:

* * *

Մանկավարժական քերականութիւնը ոչ միայն մանուկներուն, այլ 40-50 տարեկան մարդիկներուն իսկ կրնայ քերականութիւն սովորեցնել. առանց դաստուրի ու առանց աշխատութեան, պարզապէս զբօսալի ժամանցով մը, և անոնք որ այդ չափ կը պատկառին Քերականութեան անունը լսելով, քանի մը շաբաթ «մանկավարժական Քերականութիւնով» զբաղելէ վերջ, զարմանքով պիտի տեսնեն որ, իրենց ամէն օրուան խօսածը, երգածը, գրածը քերականութիւն է և իրենք լաւ քերականագէտներ են եղեր առանց գիտնալու:

Սանկավարժական քերականութիւնը որչափ ալ գիտ հրապուրէ, իր մեթոտը որչափ ալ եղական ըլլայ, տեղ տեղ գործածած բառերն ու ոճերը — մանաւանդ տղայոց հետ խօսած ժամանակ—չեն ներեր ինձ լռութեամբ անցնիլ անոր վրայէն:

Տեղ մը կըսէ. Ասոնք կրնա՞ն ինքնին շարժիլ. ի՞նչ կը հասկնայ տղան ինքնինէն. ուրիշ տեղ մը կը—

սէ. «Երբ չորս կողմերնիս նայիմք, կը տեսնեմք մարգեր և այլն» (1)

Այսչափ իրապաշտ մեթոտն ու գործածութենէ դադրած լեզուն, քիչ մը իրարու հետ չեն հաշտուիր կարծեմ. նոր լաթին վրայ հին կարկտան չեն ձգեր: Բասիմ

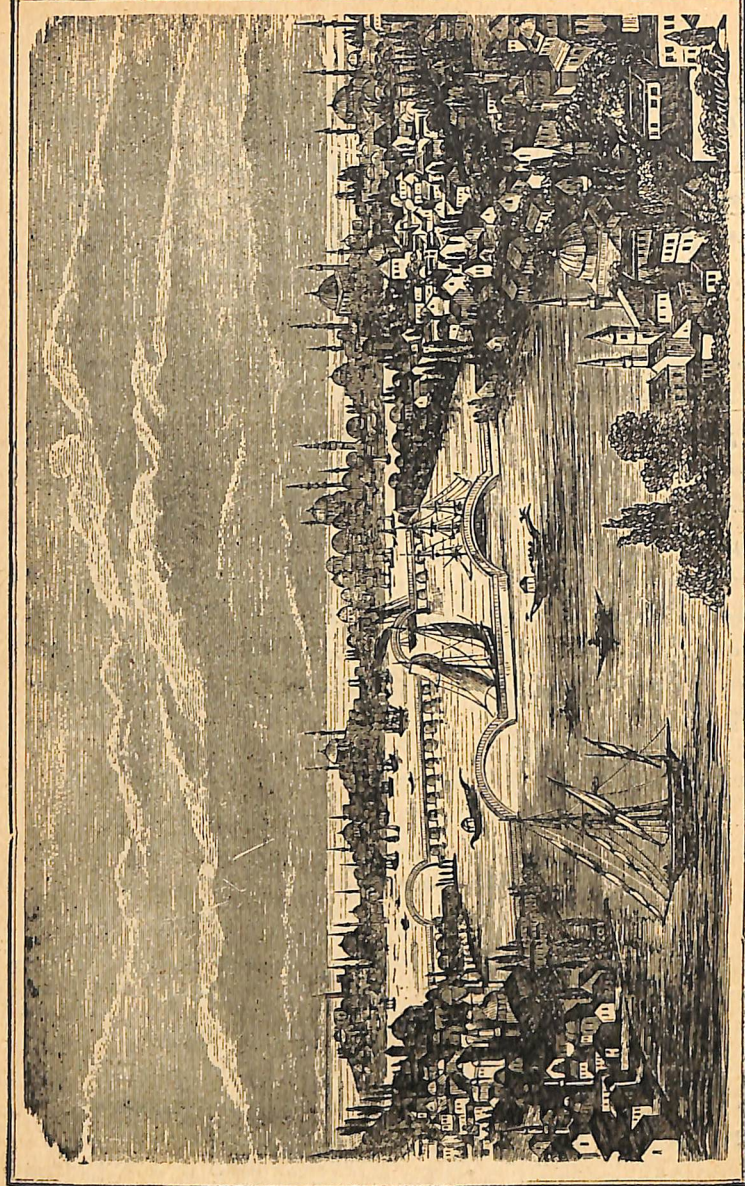
Յ. Գ.—Օ՝ Ամենէն կարևորը մոռցանք. մանկավարժական Քերականութեան հրատարակիչը Վահրամ Մարգարեանն է. բայց ի՞նչու համար հրատարակիչ գրած է գրքին ճակատը և ոչ հեղինակ (2). Խիստ քրննադատի մը ձեռք իյնալու վախէ՞ն է, թէ համեստութենէն. ո՛րն ալ որ ըլլայ, ամեն պարագայի մէջ իրաւունք ունի, չէ թէ լոկ հեղինակ, այլ և հեղինակապետ — և կամ եթէ աւելի մեծ տիտղոս մը կայ այն տիտղոսով — անուանուելու, երբ անդին, հաւաքածոները իրարմէ կեղծող ու օրինակողներն իսկ առանց քաջուելու իրենք զիրենք հեղինակ հռչակելու ելած են:

ՆՈՅՆ

[1] Այդ դիտողութիւնները սիրով ընդունած եւ գործադրած ենք:

[2] Այս մասին մեր ըսելիքը կը վերապահենք ապագային:

ՄԱՆԿԱՎՍՐԺԱԿԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ Ք.

ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄ ՈՒԹ ՄԱՍՍԻՆՔ ԲԱՆԻԻ

Գոյական

Ուսուցիչ.—Տղաքս, ըսէ՛ք թանի մը անունը [որ
աչնով տեսնուի.

—Քար.

Ո. Ըսէ՛ք, թանի մը անունը որ աղանջով լսուի.

—Ձայն.

Ո. Ըսէ՛ք, թանի մը անունը որ փրփով հասկցուի.

—Հոտ.

Ո. Ըսէ՛ք, թանի մը անունը որ փմմով հասկցուի.

—Համ.

Ո. Ըսէ՛ք, թանի մը անունը որ չօշափելով հաս-
կըցուի անոր կարծր կամ կակուղ ըլլալը.

—Կերպաս, բուրդ, բամպակ եւայլն.

Ո. Տղաքս, կրնաք ըսել թէ՛ ձեր հինգ զգայա-
բանքներով ի՞նչ կը գիտնաք.

—Թանի մը կայ ըլլալը կը գիտնանք.

Ո. Բան մը որ կայ, ի՞նչ պէտք է ունենայ.

—Անուն.

Ո. Ո եւ է բանի մը անունը ի՞նչ կը կոչուի քե-
րականութեան մէջ .

— Գոյական կամ անուն :

Ո. Ի՞նչ կը նշանակէ գոյական .

— Գոյութիւն ունեցող :

Ո. Տղաքս, գոյութիւն ունեցող բոլոր առարկա-
ները մեր հինգ զգայարանքներով կրնաք գիտնալ :

1. Հրահանգ

1. Գրեցէ՛ք տեսանելի առարկաներու կամ իրերու
անուններ . —

2. Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կ'իմանաք լսելիքով . —

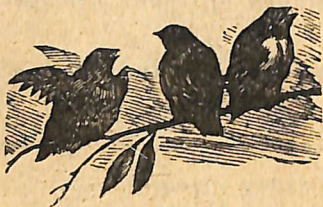
3. Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կ'իմանաք հոտոնելիքով . —

4. Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը հասկնաք ճաշակելիքով . —

5. Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը հասկնաք շոշափելիքով :

2. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը ներկայացնեն այս պատկերները :

3. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը տեսնէք դպրոցին, տունին, պար-
տէզին, հաւնոցին մէջ .

4. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը տեսնէք օդին, ջուրին, գիւղին,
քաղաքին, շուկային մէջ .

5. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ինչի՞ ձայներ կը լսէք, ինչի՞ հոտեր, ին-
չի՞ համեր կ'առնէք :

6. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք ձեր գլխուն մասերը եւ ձեր զգեստին
անունները :

7. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ինչի՞ շինուած են փայտէ, երկաթէ,
կաւէ, բրդէ, թղթէ, կաշիէ .

8. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք ուտելիքի, խմելիքի անուններ .

9. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք արհեստավորներու, գործիներու անուն-
ներ .

10. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք ազգականներու, բարեկամներու անուններ .

11. Հրահանգ

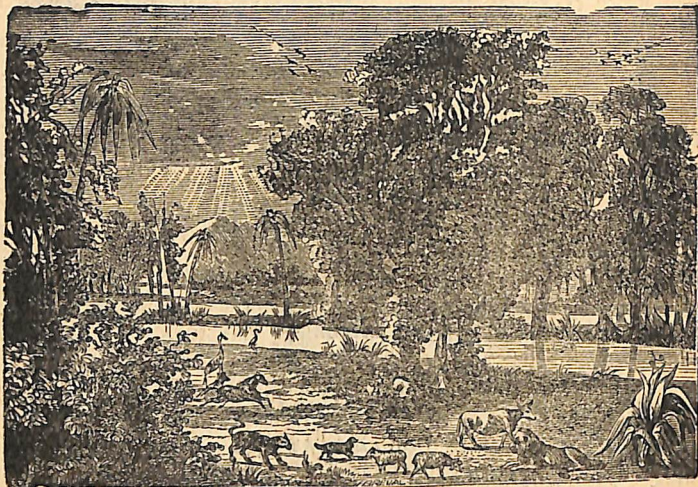
Գրեցէ՛ք ծառերու, ծաղիկներու, թռչուններու,
ընտանի եւ վայրի կենդանիներու անուններ :

12. Հրահանգ

Նախորդ հրահանգներու մէջ գտնուած գոյական-
ներու ներքեւ՝ մէկ մէկ գիծ քաշեցէք .

13. Հրահանգ

Նկարագրեցէ՛ք հետեւեալ պարսեզը եւ օրորոցը:

14. Հրահանգ

Երախան կ'արթննայ գիշերը (իճե՞ն), մայրը կը լսէ մանուկին (ի՞նչը). և կ'ելնէ մութին մէջ կը փնտռէ

(ի՞նչը) և կը վառէ ճրագը: Ի՞նչպէս կը գտնէ լուցկին ու կաթ տալով կը քնացնէ երախան՝ (ի՞նչ ըսելով):

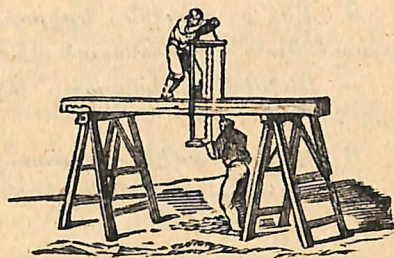
15. Հրահանգ

Գոյականներուն տակ մէկ գիծ քաշեցէ՛ք:

Աստուած ստեղծեց երկինքը, երկիրը, Արևը, Լուսինը, աստղերը, հրեշտակները, մարդս, թռչունները, չորքոտանիները, սողունները, ձձիները, ագամանդը. ոսկին, երկաթը, պղինձը, քարերը, և ի՛նչ որ կը տեսնենք ու չենք տեսներ:

16. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը ներկայացուցնեն հետեւեալ պատկերները:

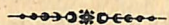

17. Հրահանգ

Ի՞նչ արհեստավորներ կը ձանձնաք: Գրեցէ՛ք ու բացատրեցէ՛ք. ի՞նչ կընեն անոնք, այսպէս՝

Հովիւը կը հովուէ ոչխարները. երկրագործը կը մշակէ երկիրը. գրավաճառը գիրք կը ծախէ:

...հիւանդները կը խնամէ.գիրք կը ծախէ.գիրք կը կազմէ:

Յատուկ Անուն

Ո. Գրեցէ՛ք հետեւեալ նախադասութիւնները:

1. Յովսէփ դասատու է.

2. Սկիւսար՝ քաղաք է:

3. Նեղոս՝ գետ է.

— (Կը գրեն) 1. Յովսէփ դասատու է.

2. Սկիւսար քաղաք է.

3. Նեղոս գետ է.

Ո. Ըսէ՛ք առաջին, երկրորդ և երրորդ նախադասութեան մէջ գտնուած անունները՝ գոյականները:

— Յովսէփ. դասատու. Սկիւտար. քաղաք. Նեղոս. գետ.

Ո. Ըսէ՛ք, ամէն դասատուի՝ Յովսէփի, ամէն քաղաքի՝ Սկիւտար, ամէն գետի՝ Նեղոս կրնա՞ք ըսել:

— Ո՛չ:

Ո. Ուստի գիտցէ՛ք որ, Յովսէփ անունը տրուած է մասնաւորապէս անձի մը, զայն ուրիշ անձերէ որոշելու համար. Սկիւտար անունը մասնաւորապէս տրուած է՝ քաղաքի մը ուրիշ քաղաքներէ որոշելու համար. Նեղոս անունը տրուած է մասնաւորապէս գետի մը. ուրիշ գետերէ որոշելու համար:

Ուրեմն գիտցէ՛ք որ այն անունները՝ որոնք կը տրուին մասնաւոր անձի կամ մասնաւոր տեղի ուրիշներէ որոշելու համար. կը կոչուին Յատուկ անուն:

Ըսէ՛ք, որո՞նք կ'ըսուին Յատուկ անուն:

— Յատուկ անուն կ'ըսուին այն մասնաւոր անունները, որ կը տրուին անձի, տեղի, զանոնք ուրիշ անձերէ եւ տեղերէ որոշելու համար:

Օրինակ. — Գեորգ, Ասանա, Մարմարա:

Գեորգ յատուկ անուն է, որովհետեւ այդ անունը տրուած է մասնաւորապէս տղու մը որոշելու համար ուրիշ բոլոր տղաքներէն:

Ասանա յատուկ անուն է, որովհետեւ այդ անունը տրուած է մասնաւորապէս քաղաքի մը:

Մարմարա յատուկ անուն է, որովհետեւ այդ անունը տրուած է մասնաւորապէս ծովու մը:

18. Հրահանգ

Հետեւեալ նախադասութիւններն օրինակէ և յատուկ անուններուն ներքեւ գիծ մը քաշէ:

1. Մենք թէյը կ'ստանանք Զինէն և սուրճը ձաւայէն ու Պրազիլիայէն:

2. Կարագը և պանիրը կը շինուին կաթէն:

3. Զուկը կ'եղնէ ծովէն:

4. Պոլիս Թուրքիոյ մայրաքաղաքն է:

5. Թուրքիոյ Հայերուն պատրիարքը կը նստի Պոլիս:

19. Հրահանգ

Կէտերուն տեղ յատուկ անուն մը դիր:

1. Մեր դասատուի անունն է:

2. Հօրեղբորս բնակած քաղաքին անունն է :
3. Մեր դպրոցի անունն է :
4. Մեր բնակած գիւղի անունն է :
5. Իմ հօրս անունն է :
6. Ես կ'ստորագրեմ :

Ո. Տղաքս, բոլոր յատուկ անունները գլխադրով սկսեցէ՛ք :

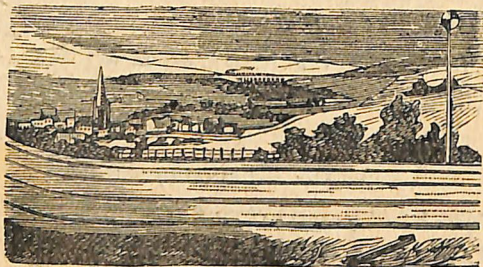
Յատուկ անուն են.

Մարդերու, քաղաքներու, գիւղերու, թաղերու, փողոցներու, ծովերու. նեղուցներու, գետերու, լիճերու, լեռներու, մոլորակներու, շաբթուան օրերու, ամիսներու անունները :

20. Հրահանգ

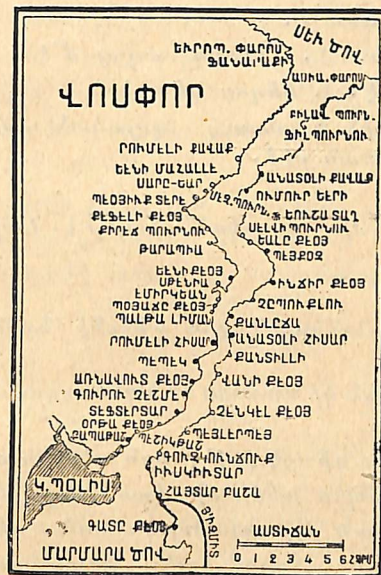
Գրէ՛ հետեւեալ հարցումներուն պատասխանը.

1. Ո՞ր կը բնակիս :
2. Ո՞ր թաղը.
3. Ի՞նչ է փողոցին անունը.
4. Ի՞նչ է ձեր տան թիւը.
5. Ո՞ր մկրտուած ես :

21. Հրահանգ

Բերէ՞ք աշխարհացոյց տախտակը, պիտի գտնէք անոր վրայ յատուկ անունաց ցուցակ մը :

Ըսէ՛ք և գրեցէ՛ք ո՞ր աշխարհները կը ձանձնաք, ո՞ր լեռներու, ո՞ր գետերու, ո՞ր ծովերու անունները գիտէ՛ք :

Հասարակ անուն

Ո. Գրեցէ՛ք,

1. Գեորգ տղայ մ'է.

2. Սկիւսար քաղաք է.

3. Նեղոս գետ է.

— Կը գրեն. 1. Գէորգ տղայ մ'է. 2. Սկիւսար քաղաք է. 3. Նեղոս գետ է:

Ո. Ըսէ՛ք որն է յատուկ (գոյական) անունը 1. Նախադասութեան մէջ.

— Գէորգ:

Ո. Ո՞րն է միւս գոյական անունը 1. Նախադասասութեան մէջ:

— Տղայ:

Ո. Տղայ անունը Գէորգ անունի նման յատուկ անո՞ւն է:

— Ո՛չ, վասն զի մասնաւորապէս տղու մը տրուած չէ այդ բառը:

Ո. Ուրեմն, գիտցէ՛ք թէ՛ այն անունը որ տրուած չէ մասնաւորապէս անձի մը կամ տեղի մը կ'ըսուի քերականութեան մէջ հասարակ անուն. Արդ՝ տղայ հասարակ անուն է, որովհետեւ բոլոր տղաքներու կրնանք ըսել տղայ:

Ո. Ըսէ՛ք որոնք կ'ըսուին հասարակ անուն:

— Հասարակ անուն կ'ըսուին այն ընդհանուր անուններն, որ նոյն տեսակ անձն անձի կամ անձն տեղի ու իրի համար ընդհանրապէս կրնան գործածուիլ:

Օրինակ. — Մարդ, քաղաք, գետ:

Մարդ հասարակ անուն է, որովհետեւ այդ անունը կը գործածուի ամեն մարդու:

Քաղաք հասարակ անուն է, որովհետեւ այդ անունը կը գործածուի ամեն քաղաքի:

Գետ հասարակ անուն է, որովհետեւ այդ անունը կը գործածուի բոլոր գետերու:

Խառն օրինակ. — Քաղաք, Պոլիս, լեռ Արարատ: Քաղաք անունը կը գործածուի ամեն քաղաքի:

Պոլիս անունը կը գործածուի մասնաւորապէս այն մէկ քաղաքին որ շինուած է եօթն բլուրներու վրայ: Այս պատճառաւ քաղաք հասարակ անուն է, իսկ Պոլիս յատուկ անուն:

Ամէն բարձր բլուր լեռ կը կոչուի, բայց լեռ մը միայն կայ, որ կը կոչուի Արարատ:

Լեռ հասարակ անուն է, Արարատ յատուկ անուն:

22. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. հետեւեալ բայերուն առաջ մէկ մէկ հասարակ անուն կամ գոյական:

..... կը լողան.	 կը փախչին:
..... կը խաղան.	 կաթ կուտայ.
..... կը զարնէ.	 կը հալի:
..... կ'այրի.	 կը ճօճէ:
..... կ'երթայ.	 կ'ածէ:

23. Հրահանգ

Որոշէ՛ յատուկ եւ հասարակ անունները.

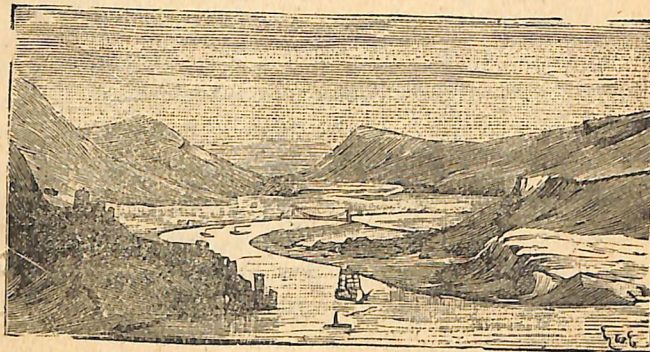
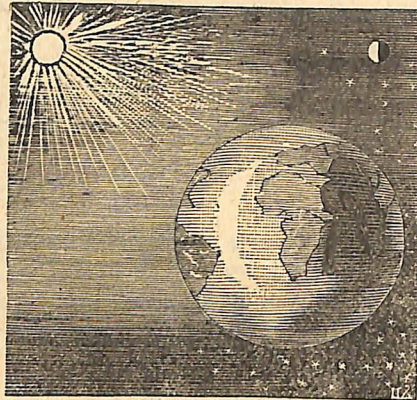
Թռչունը կ'երգէ վանդակին մէջ. — Յովհաննէս դպրոց գնաց. — Երկաթը օգտակար մետաղ մ'է. — Մարիամ խնձոր մը տուաւ իր քրոջ. — Արեւը կը լուսաւորէ. — Հայրս եւ մայրս շատ կը սիրեմ. — Հօրս անունն է Յարութիւն. — Աղթամար կղզի մ'է Վանայ լճին մէջ. — Նիկոմիդա, Ատաբազար, Ռոմանոս տեսած է՞ք:

24. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք, հինգ անձի անուն. հինգ քաղաքի անուն, հինգ գիւղի անուն. տառներկու ամիսներու անունները. շաբաթուան եօթը անուններ :

25. Հրահանգ

Նկարագրէ հետեւեալ պատկերները. մի՛ մոռնար գլխագրով սկսիլ յատուկ անունները :

Գոյականին կամ անունին թիւը

Ո. Տղաքս, երբ ըսեմ ուսուցիչ պիտի դայ. քանի՞ ուսուցիչ կը հասկնաք :

— Մէկ .

Ո. Եթէ ըսեմ, ասկից պիտի երթան ուսուցիչներ, քանի՞ ուսուցիչ կը հասկնաք :

— Շատ. մեկեկն աւելի :

Ո. Բայց ես՝ ոչ մէկ ուսուցիչ ըսի եւ ոչ շատ. ի՞նչպէս զիտցաք թէ՛ մէկ ուսուցիչ պիտի գայ եւ մեկեկն աւելի ուսուցիչներ պիտի երթան :

— Որովհետեւ նախ ուսուցիչ ըսիք եւ յետոյ ուսուցիչներ :

Ո. Ըսէ՛ք, մեկեկն աւելի կամ շատ ուսուցիչ հասկըցնելու համար, ի՞նչ աւելցուցիք ուսուցիչ բառին վրայ :

— Ընդ, ուսուցիչներ :

Ո. Մարդ գոյականին վրայ, ի՞նչ պէտք է աւելցընել շատ մարդ հասկնալու համար :

— Եր, մարդեր :

Ո. Ուրեմն լաւ մտքերնիդ պահեցէ՛ք, գոյականներու այս տարբերութիւնը, քերականութեան մէջ կ'ըսուի գոյականին թիւը :

Թիւը կ'որոշէ մեկը եւ մեկեկն աւելին :

Ըսէ՛ք թիւը ի՞նչ կ'որոշէ :

— Թիւը կ'որոշէ մեկը եւ մեկեկն աւելին :

Ո. Արդ, տղաքս, գիտցէք որ երբ գոյական մը մէկ անձ, մէկ կենդանի կամ մէկ իր ցոյց կուտայ,

քերականութեան մէջ կ'ըսուի, գոյականը եզակի թիւ ե կամ եզակի է:

Եզակի կը նշանակէ մէկ:

Ո. Ըսէ՛ք, ե՞րբ գոյականը եզակի թիւ է կ'ըսուի:

— Գոյականը եզակի թիւ է կ'ըսուի, երբ մէկ հատ ցոյց կուտայ:

Ո. Իսկ երբ գոյականները մէկէ աւելի անձ, մէկէ աւելի կենդանի, մէկէ աւելի իր ցոյց կուտան քերականութեան մէջ կ'ըսուին, գոյականը յոգնակի թիւ է կամ յոգնակի է:

Յոգնակի կը նշանակէ մէկէ աւելի:

Ո. Ըսէ՛ք, երբ գոյականը յոգնակի թիւ է կ'ըսուի:

— Գոյականը յոգնակի թիւ է կ'ըսուի, երբ մէկէ աւելի ցոյց կուտայ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Աթոռ, Աթոռներ:

Աթոռ եզակի է, որովհետեւ կը նշանակէ միայն մէկ աթոռ:

Աթոռներ յոգնակի է, որովհետեւ կը նշանակէ մէկէ աւելի աթոռ:

Ո. Եզակին եւ յոգնակին քերականութեան մէջ թիւի կըսուին. ուրեմն գոյականներն ունին թիւ:

Ո. Ըսէ՛ք, ի՞նչ ունին գոյականները:

— Գոյականները ունին թիւ:

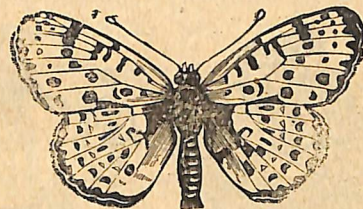
Ո. Ո՞րն է թիւը քերականութեան մէջ:

— Եզակին ու յոգնակին:

Ո. Ըսէ՛ք, հետեւեալ գոյականները ի՞նչ թիւ են: Մարդ, վարդ, տղայ, մանուկ, սագեր, բադեր, թռչուններ:

26. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերները, նախ եզակիները, յետոյ յոգնակիները:

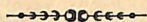
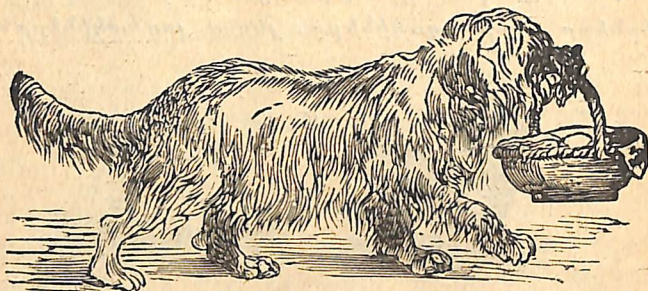

27. Հրահանգ

Այս պատկերները նկարագրէ, յետոյ գոյականներու ներքեւ մէկ, եզակիներու ներքեւ երկու յոգնակիներու ներքեւ երեք գիծ քաշեցէ՛ք:

28. Հրահանգ

Դերանուցներու եւ բայերու թիւը

Ո. Ինչպէս գոյականները, այնպէս ալ դերանունները ունին թիւ՝ եզակի եւ յոգնակի :

Օրինակ. ան, անոնք :

Ան եզակի դերանունն է, որովհետեւ մէկ անձ կամ մէկ իր ցոյց կուտայ :

Անոնք յոգնակի դերանունն է, որովհետեւ մէկէ աւելի անձ կամ իր ցոյց կուտայ :

Ո. Հսէ՛ք, քանի՞ անձ կը հասկնաք երբ ըսեմ նա կամ ան եկաւ :

— Մէկ անձ :

Ո. Ուրեմն ի՞նչ թիւ է նա կամ ան դերանունը :

— Եզակի թիւ է :

Ո. Հսէ՛ք, քանի՞ անձ կը հասկնաք երբ ըսեմ անոնք եկան :

— Մէկէն աւելի անձ :

Ո. Ուրեմն ի՞նչ թիւ է անոնք (դերանունը) :

— Յոգնակի թիւ է անոնք (դերանունը) :

Ո. Ուշադրութի՛ւն. ինչպէս գոյականները ու դերանունները թիւ ունին, բայերն ալ թիւ՝ եզակի եւ յոգնակի ունին. որովհետեւ անոնք ալ կը ցուցնեն շատերու կամ մէկի ըրած կամ կրած գործողութիւնը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Կը կարդայ, կը կարդան :

Կը կարդայ բայը եզակի թիւ է, որովհետեւ կարդալու գործողութիւն կատարողը մէկ անձ է :

Կը կարդան բայը յոգնակի թիւ է, որովհետեւ կարդալու գործողութիւն կատարողը մէկ անձ չէ, ապա մէկէ աւելի անձեր են :

Ո. Երբ ըսեմ կը կարդայ, քանի՞ անձ կը հասկընաք (կարդալու) գործողութիւն կատարող :

— Մէկ անձ :

Ո. Ուրեմն ի՞նչ թիւ է կը կարդայ բայը :

— Եզակի թիւ է, կը կարդայ բայը :

Ո. Կը կարդան երբ ըսեմ, քանի՞ անձ կը հասկընաք (կարդալու) գործողութիւն կատարող :

— Մէկէն աւելի կամ շատ անձ կը հասկնանք :

Ո. Ուրեմն ի՞նչ թիւ է, կը կարդան (բայը) :

— Յոգնակի թիւ է կը կարդան (բայը) :

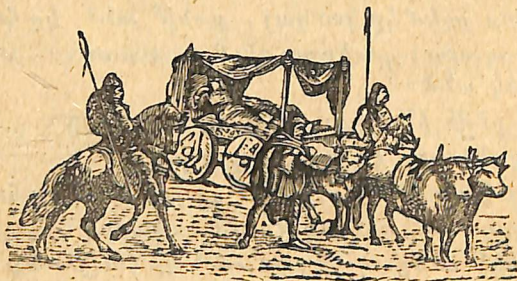
Ո. Ուրեմն եզակի ե քայր երբ մեկի ըրած կամ
կրած գործողութիւն ցոյց կուտայ. իսկ յոգնակի ե
քայր, երբ երկու կամ աւելի անձերու կամ առարկա-
ներու գործողութիւնը ցոյց կուտայ :

29. Հրահանգ

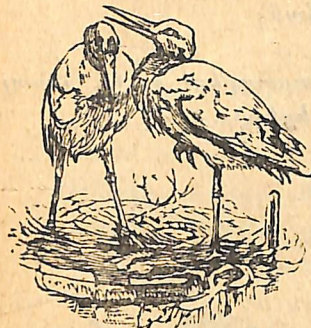
Եզակիները ու յոգնակիները որոշեցէ՛ք.
Դասատուն գրքեր բաժնեց աշակերտներուն :
Մեր դպրոցի աշակերտները շատ աշխատասէր են,
Յովհաննէս եւ Յակոբ վաղը պիտի գան :
Թռչունները կը թռչտին ճիւղէ ճիւղ :
Մեր պարտէզին մէջ պտղատու շատ ծառեր ու-
նինք :

30. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն պատաս-
խանները .

Ի՞նչ կ'ընեն :

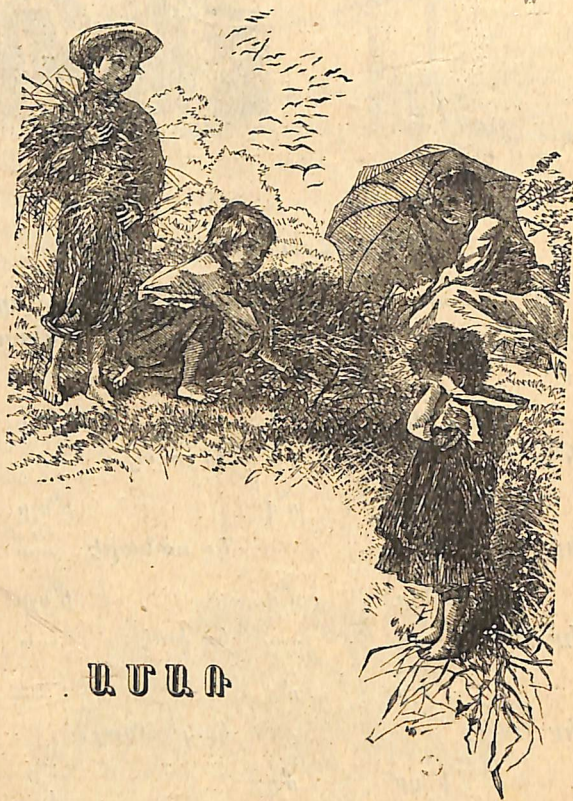
31. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք պատասխանները եւ յետոյ որոշեցէ՛ք
եզակին եւ յոգնակի անունները, դերանունները եւ
բայերը :

ո՞վ	ի՞նչը	ո՞վ	ի՞նչը
..... կուտէ		 կը լուայ	
ո՞վ	ի՞նչը	ո՞վ	ի՞նչը
..... կը բռնէ		 կը սանտրէ	
ո՞ւ	ի՞նչը	ո՞վ	ի՞նչը
..... կը կոտորէ		 կը խմէ	
ո՞վ	ի՞նչը	ո՞վ	
..... կը մշակէ		 կը քնանայ	
ո՞վ	ի՞նչը	ո՞վ	
..... կաւլէ		 կը վազէ	

32. Հրահանգ

Հետեւեալ պատկերը նկարագրեցէ՛ք եւ յետոյ
եզակիները յոգնակիի վերածեցէ՛ք :

Ա Մ Ա Ռ

Բայ

Ո . Ըսէ՛ք բայ որո՞ւ կ'ըսուի :

— Բայ կ'ըսուի այն բառ , որ գոյականին կամ
դերանունին վրայ բան մը կ'ըսէ :

Օրինակ . — Յովհաննէս կը վազէ գետին եզերքը ,
Զապէլ կը խաղայ սրահին մէջ :

Կը վազէ բայ է , ան կ'ըսէ թէ՛ ի՞նչ կ'ընէ Յով-
հաննէս գետին եզերքը :

Կը խաղայ բայ է , ան կ'ըսէ թէ՛ ի՞նչ կ'ընէ Զա-
պէլ սրահին մէջ :

Ո . Ի՞նչ կը նշանակէ բայ :

— Բայ կը նշանակէ խօսք :

Ո . Բայերը ընդհանրապէս ի՞նչ կը ցուցնեն :

— Բայերը ընդհանրապէս կը ցուցնեն գոյականին
կամ դերանունին մէկ գործը կամ գործողութիւնը :

Օրինակ . — Ես հաց կուտեմ , թռչունները կ'եր-
գեն , ի՞նչ կ'ընեմ ես . — կուտեմ , կուտեմ բայ է :
Ի՞նչ կ'ընեն թռչունները . — կ'երգեն . կերգեն բայ է :

Ո . Աչքով ի՞նչ ընելն կարելի է .

— Տեսնել , դիտել :

Ականջով ի՞նչ ընել կարելի է .

— Մտիկ ընել լսել :

Ակոսյով ի՞նչ ընել կարելի է .

— Խաժնել , ծամել :

Զեռքով ի՞նչ ընել կարելի է .

— Բռնել , ծափ զարնել , առնել :

Ոտքով ի՞նչ ընել կարելի է .

— Քալել , վազել եւ այլն :

Ո. Ըսէ՛ք, տեսնել, դիտել, մտիկ ընել, լսել, խածնել, պատռել, ծափ զարնել, առնել, քալել, վազել ի՞նչ կը յայտնեն:

— Գործողութիւն մը:

Ի՞նչ են ուրեմն այդ գործողութիւններն եւ ի՞նչ կ'ըսուին քերականութեան մէջ:

— Բայ:

Ո. Տղաքս, ամփոփեցէ՛ք եւ պատասխանեցէ՛ք ի՞նչ է բայը եւ ի՞նչ պաշտօն ունի:

— Բայը այնպիսի բառ մ'է որ առանց իրեն միւս խօսքի մասերն (բառերն) բան մը չեն կարող բացատրել, Բայն է միայն՝ որ խօսք կը կազմէ իմաստ մը տալով, իր պաշտօնն է ցոյց տալ՝ թէ առարկայ մը կայ, կը գործէ կամ կը կրէ:

Բայերու ժամանակը

Ո. Տղաքս, որ եւ է գործ կամ գործողութիւն կատարելու համար նախ ի՞նչ պէտք է:

— Ժամանակ:

Ո. Գործ մը ժամանակի մը մէջ գործուած է կամ կը գործուի եւ կամ պիտի գործուի: Ըսէ՛ք, ի՞նչ կ'ընէ՛ք հիմա, ա՛յս ժամուս:

— Դաս կ'առնենք, կը գրենք (ներկայ ժամուս):

Ո. Ո՞ր ժամանակ դպրոց եկաք:

— Առաւօտուն եկանք (անցեալ ժամու մեջ):

Ո. Ե՞րբ գրեցիք ձեր հրահանգները:

— Երէկ գիշեր գրեցինք (անցեալ ժամու մեջ):

Ո. Ե՞րբ, ո՞ր ատեն ճանչցաք Հայ տառերը:

— Երկու, երեք տարի առաջ ճանչցանք (անցեալ ժամու մեջ):

Ո. Ո՞ր ժամանակ տուն պիտի վերադառնաք:

— Երեկոյին տուն պիտի վերադառնանք (գալիք ժամու մեջ):

Ո. Այս դպրոցի շրջանը ո՞ր ատեն պիտի աւարտէք:

— Չորս տարի յետոյ պիտի աւարտենք (գալիք ժամու մեջ):

Ո. Ըսէ՛ք, ո՞ր ատեն գրելու գործողութեան մէջ կ'ըլլամ, երբ ըսեմ, կը գրեմ:

— Հիմա, ներկայ ժամուս:

Ո. Լաւ, ո՞ր ատեն գրած կ'ընամ ըլլալ, երբ ըսեմ գրեցի:

— Ո՛չ հիմա, հապա առաջ, անցեալ ժամանակի մէջ:

Ո. Ո՞ր ատեն գրելու գործողութեան մէջ կ'ընամ ըլլալ, երբ ըսեմ պիտի գրեմ:

— Ո՛չ ներկայ ժամուս եւ ո՛չ անցեալ ժամանակի մէջ, այլ գալիք, ապագայ ժամանակի մէջ գրող կ'ընաս ըլլալ:

Ո. Ուրեմն ի՞նչ ցոյց կուտան բայերը:

— Բայերը ցոյց կուտան թէ՛ գործողութիւն մը ո՞ր ատեն, ո՞ր ժամանակ կատարուած է, կը կատարուի կամ պիտի կատարուի:

Ո. Կը տեսնէ՞ք, որ եւ է գործ երեք ժամանակի մէջ անպատճառ պիտի կատարուի: Ըսել է, բայերը ունին երեք գլխաւոր ժամանակ. — ներկայ, անցեալ եւ ապագայ:

Ներկայ ժամանակը կը ցուցնէ թէ՛ գործողութիւնը անցած կամ կատարուած է :

Ապառնի ժամանակը կը ցուցնէ թէ գործողութիւնը դեռ չէ կատարուած . այլ ապագային գալի՛ք ժամանակի մէջ պիտի կատարուի :

Ժամանակ կը նշանակէ ասեմ :

Ո. Ըսէ՛ք . Ի՞նչ կը ցուցնէ ներկայ ժամանակը :

— Ներկայ ժամանակը կը ցուցնէ թէ՛ գործողութիւնը ճիշդ հիմա կատարելու վրայ է :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մարգար կը գրէ իր հրահանգները . կը գրէ . ներկայ ժամանակ է , որովհետեւ կը ցուցնէ թէ՛ Մարգար ներկայ ժամուս կը գրէ :

Ո. Ի՞նչ կը ցուցնէ անցեալ ժամանակը :

— Անցեալ ժամանակը կը ցուցնէ թէ՛ գործողութիւն մը անցած կամ կատարուած է :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մարգար գրեց իր հրահանգը :

Դրեց՝ անցեալ ժամանակ է , որովհետեւ կը ցուցնէ թէ՛ Մարգար որ կը գրէր քիչ առաջ հիմա լմնցուցած է :

Ո. Ի՞նչ կը ցուցնէ ապառնի ժամանակը :

— Ապառնի ժամանակը կը ցուցնէ թէ՛ գործողութիւնը դեռ չէ կատարուած .

ՕՐԻՆԱԿ. — Սահակ պիտի գրէ իւր հրահանգները :

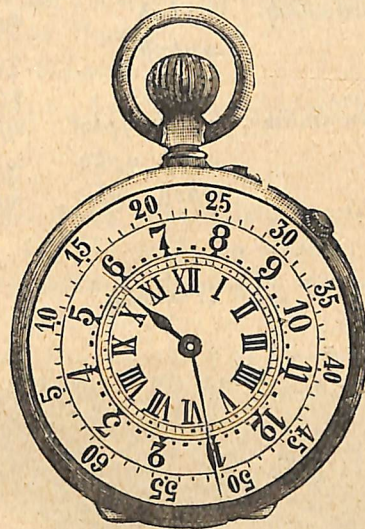
Պիտի գրէ . ապառնի ժամանակ է , որովհետեւ կը ցուցնէ թէ՛ Սահակ ո՛չ գրած է , ո՛չ կը գրէ , այլ գալիք ժամանակի մէջ պիտի գրէ իւր հրահանգը :

33. Հրահանգ

Բայերուն ներկայ , անցեալ , ապառնի ժամանակները որոշեցէ՛ք :

Թռչունները կ'երգեն . մարդը ծովուն մէջ կը լողայ . արեւը կը փայլի . տղայք կը խաղան դաշտին մէջ . կառքը հասաւ . ձիերը կը վազեն արագ . դուռը պիտի բանայ . կէս օրին պիտի ճաշենք . ծեր մարդը կը զարնէ դուռը . մանկիկը քնացաւ :

34. Հրահանգ

Ժամը վեց պիտի զարնէ . վեց ժամ վերջ՝ ժամը տասներկու պիտի ըլլայ . առաւօտէն մինչեւ հիմա վեց ժամ անցեր է :

Վաթսուն վայրկեանը մէկ ժամ է ,

Տարին տասներկու ամիս է :

Ամիսը չորս շաբաթ է :

Շաբաթը եօթը օր է :

Օրը քսանեւչորս ժամ է :

35. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. մէկ մէկ մակբայ գործածելով :
 Ա. Ներկայ ժամանակ. կը գրեմ կը գրենք
 կը գրես կը գրեք
 կը գրեք կը գրենք.
 Բ. Անցեալ ժամանակ. գրեցի գրեցինք
 գրեցիր գրեցիք
 գրեց գրեցինք.
 Գ. Ապառնի ժամանակ. պիտի գրեմ պիտի գրենք
 պիտի գրես պիտի գրեք
 պիտի գրեք պիտի գրենք :

36. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կը ներկայացնէ պատկերս : Բայե-
 րը ներկայ ժամանակ գործածեցէ՛ք, յետոյ անցեալ
 կամ ապառնի :

Նախ բերանացի, յետոյ գրաւոր :

Տէր բայի

Ո. Սահակ, ել. (Սահակ կ'ելնէ), ըսէ՛ք եւ յետոյ
 գրեցէ՛ք, ի՞նչ ըրաւ Սահակ :

— Սահակ ելաւ :

Նստէ Սահակ, (Սահակ կը նստի) ըսէ՛ք եւ գրե-
 ցէ՛ք, ի՞նչ ըրաւ Սահակ :

— Սահակ նստեցաւ :

Ո. Ելնելու եւ նստելու գործողութիւնը կատարո-
 շը ո՞վ է :

— Սահակ :

Ո. Տղաքս, աղէկ մօքերնիդ պահեցէ՛ք ֆերա-
 կանութեան մէջ Տէր բայի կը կոչուի՝ բային ցոյց
 տուած գործողութիւնը կատարող այն բառն՝ որ կը
 ներկայացնէ անձ կամ իր :

Անձի կամ իրի անունը ի՞նչ կ'ըսուի ըսէ՛ք :

— Գոյական :

Ո. Ուրեմն տէր բային կ'ըլլայ 1. գոյական :

ՕՐԻՆԱԿ. Աղջիկը կ'աւլէ գետինը :

Աղջիկը տէր բայի է, որովհետեւ (աւլելու) գոր-
 ծողութիւնը կատարողը՝ աղջիկն է :

Ո. Եթէ աւլելու գործողութիւնը կատարողը դու
 լինէիր, ի՞նչպէս պիտի ըսէիր :

— Ես կ'աւլեմ գետինը :

Ո. Քու անունիդ տեղ ի՞նչ բառ դրիր :

— Ես դերանունը :

Ո. Ուրեմն տէր բային կրնայ ըլլալ նաեւ 2. դե-
 րանուն :

ՕՐԻՆԱԿ. — Յակոբ կը կարդայ. նա կը գրէ :

Կարգալու գրելու գործողութիւնը կատարողը ո՞վ է. — Յակոբ: Յակոբ՝ սեր բայի է:

Յակոբ անունին տեղ ի՞նչ բառ դրուած է կը գրէ բային քով. — նա. նա՝ սեր բայի է:

Ո. Տղաքս, տէր բային գտնելու համար, բային հետ՝ ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումը ընելու է:

Ո՞վ՝ անձերու համար:

Ի՞նչ՝ իրերու համար:

ՕՐԻՆԱԿ. — Տղան կը խօսի. հովը կը փչէ.

Ո՞վ կը խօսի — տղան. տղան՝ սեր բայի է:

Ի՞նչ կը փչէ — հովը. հովը՝ սեր բայի է:

Ո. Լաւ համողութեամբ, ուրեմն հիմա ըսէ՛ք թէ՛ որ բառերն սեր բայի կը կոչուին եւ ի՞նչ հարցման կը պատասխանեն:

— Այն ամէն գոյականներն ու դերանունները որ բային ցոյց տուած գործողութիւնը կը կատարեն, կը կոչուին՝ սեր բայի, եւ ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումներուն կը պատասխանեն:

37. Հրահանգ

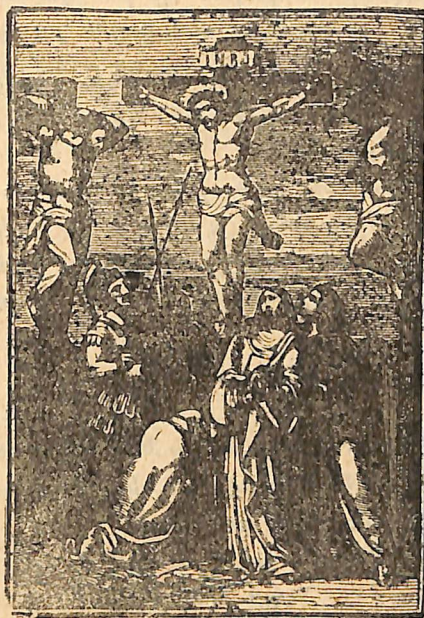
Նկարագրեցէ՛ք եւ յետոյ լուծեցէ՛ք.

38. Հրահանգ

Նախադասութիւններ կազմեցէ՛ք եւ բայերու ներքեւ մէկ գիծ քաշեցէ՛ք, իսկ Տեր բայիներու ներքեւ՝ երկու գիծ. նշանակելով միանգամայն անոնց եզակի կամ յոփնակի թիւը, ժամանակը եւ դիմֆերը:

39. Հրահանգ

40. Հրահանգ

Թռչունը կը թռի, օձը կը սողայ, էջը կը զռայ,
մեղուն կը բզզայ, ոչխարը կը մայէ, ձուկը լողաց,
ռսկին կը փայլի, ջուրը կը հոսի, հովը փչեց, ծովը
պիտի ալեկոծի, ադամանդը կը շողայ, ամպը որո-
տաց, ժամացոյցը կը ճոճէ:

Ո. Դիտցէ՛ք որ Գոյական մը կամ դերանուն մը՝
կրնայ մէկէ աւելի բայերու տէր թային ըլլալ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մարդը՝ կը պառկի, կը քնանայ,
կ'ելնէ, կ'եփէ կ'ուտէ, կը ծախէ, կը շահի, կը պարէ,
կը կորսնցնէ կուլայ:

Ծառը՝ կը բուսնի, կը ծաղկի, կը չորնայ:
Ես՝ կ'ուտեմ, կը խմեմ, կ'աշխատիմ, կը կարդամ:
Դու՝ կ'երթաս, կը բերես, կը տանիս, կը կռուիս:
Նա՝ կը խաղայ, կը խնդայ, կը խօսի, կը պոռայ:

41. Հրահանգ

Դրեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներու պատասխան-
ներն եւ տէր թայիններու ներքեւ երկու գիծ, իսկ բա-
յերու ներքեւ մեկ գիծ քաշեցէ՛ք:

Ի՞նչ կ'ընէ ձեր մայրը՝ տան մէջ. —

Ի՞նչ կ'ընէ ձեր հայրը՝ գործատեղին. —

Ի՞նչ կ'ընէ երկրագործը. —

Ի՞նչ կ'ընէ դարբինը. —

Ի՞նչ կ'ընէ ձկնորսը. —

42. Հրահանգ

Բայերուն առաջ տէր թայիններ գրեցէ՛ք. նախ՝
գոյական յետոյ դերանուն:

.....		
.....		
.....		
.....		

43. Հրահանգ

Դերանուններով պատասխանեցէ՛ք եւ տէր թային-
ները որոշեցէ՛ք.

Ի՞նչ կ'ընեն երաժիշտները. —

Ի՞նչ կ'ընեն նկարիչները. —

Ի՞նչ կ'ընեն որսորդները. —

Ի՞նչ կ'ընեն ուսուցիչները:

44. Հրահանգ

Անցեալ հրահանգներու մէջ գտնուած եզակի տէր
թայինները եւ թայերը՝ յոգնակիի վերածեցէ՛ք, իսկ
յոգնակի տէր թայինները եւ թայերը՝ եզակիի դար-
ձուցէ՛ք:

45. Հրահանգ

Միեւնոյն բայը կրնայ զանազան տէր թայիններ ու-
նենալ,

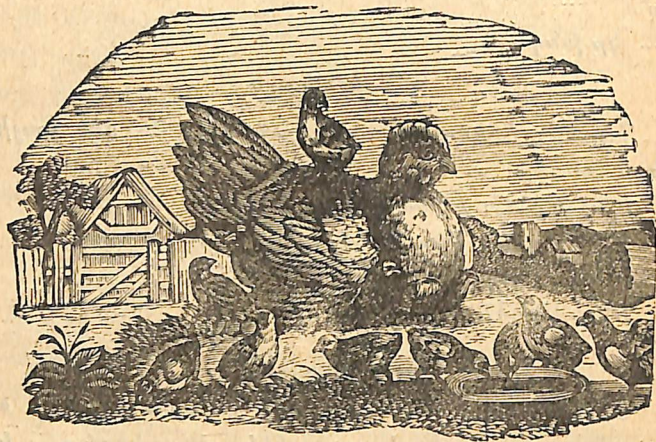
Զին կը վազէ, էջը կը վազէ, եղջերուն կը վազէ,
մարդը կը վազէ, տղան կը վազէ, աղջիկը կը վազէ,
Մարկոս կը վազէ:

Կէտերուն տեղ մէկ մէկ տէր թային գրեցէ՛ք.

.....				
.....				
.....				

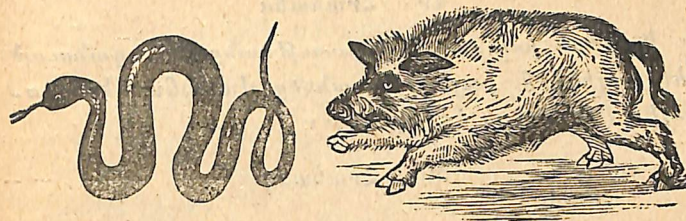
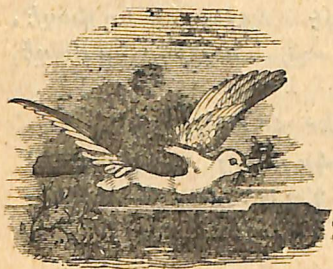
46. Հրահանգ

Նկարագրեցէ՛ք հետեւեալ սպտիկերը.

47. Հրահանգ

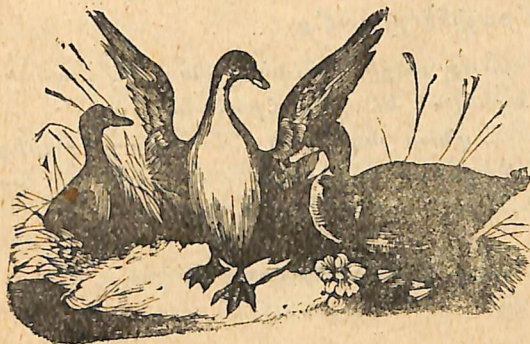
Գրէ՛ կենդանիի անուններ. եւ ըսէ՛, ի՞նչ կ'ընեն.

48. Հրահանգ

Գրէ՛ իրերու եւ կենդանիի անուններ եւ երկու
կամ երեք բայեր՝ իւրաքանչիւրին յարմար:

Բաղերը՝ կը քալեն, կը լողան, կը լուացուին, [կը
թռին, կ'ուտեն, կը խմեն:

49. Հրահանգ

Կազմած բոլոր նախադասութեանց մէջ գտնուած
Տէր բայիներն, բայերն ու անոնց ժամանակներն ու
ընդէ: Բերանացի եւ գրաւոր:

50. Հրահանգ

Տէր բայիները գտէ՛ք.

..... զուռը բացի. ներս մտաւ առաւ ա-
թուրը նստեցաւ եւ գրեց հրահանգները: շունը
ծեծեց գնաց շոգենաւ: շատ կը խօսիք հա-
յերէն: Պարեցէք երգեցէք. կը սիրէ՞ք... կարդալ
գրել: չեմ սիրեր պարել, երգել:

Ներգործական բայ

Ո. Տղաքս, գրեցէ՛ք. Յակոբ կը սիրէ:

— (Կը գրեն) Յակոբ կը սիրէ:

Ո. Ո՞րն է բայը:

— Կը սիրէ:

Ո. Ո՞րն է Տէր բային.

— Յակոբ:

— Կը սիրէ բայը՝ տէր բային ի՞նչը ցոյց տուաւ:

— Տէր բային՝ Յակոբին մէկ գործը կամ գործո-
ղութիւնը ցոյց տուաւ:

Ո. Բայց կրնաք ըսել, Յակոբ ի՞նչ բան կը սիրէ:

— Ո՛չ:

Ո. Ուրեմն ի՞նչ պէտք է կը սիրէ բային քով
խօսքը լրացնելու համար:

— Խօսքը լրացնելու համար բառ մ'ալ պէտք է:

Ո. Աւելցնենք գոյական բառ մը՝ կասուն, եւ այն-
պէս կարդացէ՛ք:

— Յակոբ կը սիրէ կասուն:

Ո. Կրնաք ըսել հիմա, կը սիրէ բայը տէր բային
ի՞նչը ցոյց տուաւ:

— Կը սիրէ բայը՝ ցոյց տուաւ թէ՛ տէր բային
(Յակոբ) ուրիշին բան մը կ'ընէ (կատուն) կը սիրէ:

Ո. Ուշադրութի՛ւն. գիտցէ՛ք, այն ամէն բայ
որ կը ցուցնէ թէ՛ Տէր բային ուրիշի (անձի կամ իրի)
բան մը կ'ընէ (կը գործէ կամ կը ներգործէ), Կ'ըսուի
Ներգործական բայ:

Ըսէ՛ք ո՞ր բայերը ներգործական կ'ըսուին:

— Այն ամէն բայ որ կը ցուցնէ թէ՛ Տէր բային

ուրիշի (անձի կամ իրի) քան մը կ'ընէ, կ'ըսուի ներ-
գործական բայ :

Ո. Ըսել է, ամէն ներգործական բայի քով տէր
բայիէն զառ պէտք է (անձի կամ իրի) անուն մը ա-
ւելցնել :

ՕՐԻՆԱԿ. — Շունը խածաւ կասուն :

Խածաւ ներգործական բայ է. որովհետեւ կը ցուց-
նէ թէ՛ սեռ բային (շունը) ի՞նչ ըրած է կասունին :

Սեռի խնդիր

Ո. Տղաքս, գրեցէք որ ներգործական բային միտ-
քը լրացնելու համար, տէր բայիէն զատ՝ աւելցած
գոյականը կամ դերանունը սեռի խնդիր կ'ըսուի :

Ըսէ՛ք, ի՞նչ է սեռի խնդիրը :

— Ներգործական բային միտքը լրացնելու համար
սեռ բայիեն զատ աւելցած գոյականը կամ դերանունը
սեռի խնդիր կ'ըսուի :

Ո. Տղաքս, գրեցէք որ, ներգործական բայը, առանց
սեռի խնդրի որոշ միտք մը՝ իմաստ մը չի յայտնէր :

ՕՐԻՆԱԿ. — Կատուն կերաւ :

Ք. Կրնա՞ք առանց սեռի խնդիր մը աւելցնելու
ըսել թէ՛ կատուն ի՞նչ կերաւ :

— Ո՛չ :

Ո. Աւելցուցէ՛ք սեռի խնդիր մը (գոյական մը) :

— Կատուն կերաւ պանիրը :

Ո. Հիմա կը հասկնաք որոշ թէ՛ ի՞նչ է կատունին
կերածը : Ուստի պէտք է համոզուիլ թէ՛ ներգործա-

կան բայը՝ առանց սեռի խնդրի որոշ իմաստ մը չի
տար :

ՈՒՐԻՇ ՕՐԻՆԱԿ. — Յակոբ առաւ գիրքը :

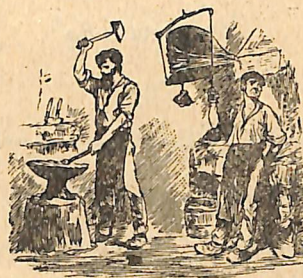
Մայրս կը սիրե գիս :

Առաւ՝ ներգործական բայ է, որովհետեւ կը ցուց-
նէ թէ՛ սեռ բային Յակոբ, ի՞նչ ըրաւ սեռի խնդրին,
որ է գիրքը :

Կը սիրե՝ ներգործական բայ է, որովհետեւ կը ցուց-
նէ թէ՛ սեռ բային հայրս, ի՞նչ կ'ընէ սեռի խնդրին,
որ է գիս :

51. Հրահանգ

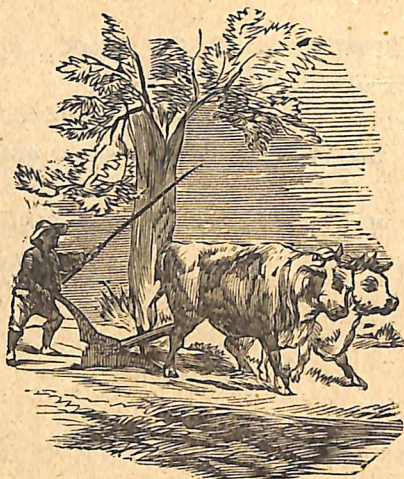
Նկարագրէ հետեւեալ պատկերը եւ յետոյ լուծէ :

Երկաթագործը կը ծեծէ երկաթը :

Ո՞վ կը ծեծէ. — Երկաթագործը. երկաթագործը
սեռ բայի կը ծեծէ բային :

Ի՞նչը կը ծեծէ. — Երկաթը. երկաթը սեռի խնդիր
կը ծեծէ ներգործական բային :

52. Հրահանգ

Ի՞նչը

Ի՞նչը

Ճարտարապետը կը շինէ Հացագործը կը ծախէ

Ի՞նչը

Ի՞նչը

Տղաքը բռնեցին Պարտիզպանը կը տնկէ

Ի՞նչը

Մշակը կը ցանէ

53. Հրահանգ

Ներգործական բայեր գրեցէ՛ք կէտերուն տեղ .

Մեղուն մեղը : Հաւը հաւկիթ : Թռչունը բոյնը : Ես ջուր : Դու նամակ :

54. Հրահանգ

Գրէ՛ հետեւեալ նախադասութիւններուն պէս եւ յետոյ զանոնք միացուր .

Նպարավաճառը կը ծախէ սուրճ .
 Նպարավաճառը կը ծախէ շաքար .
 Նպարավաճառը կը ծախէ լուբիա .
 Նպարավաճառը կը ծախէ պանիր .
 Նպարավաճառը կը ծախէ ալիւր :

ՕՐԻՆԱԿ . — Նպարավաճառը կը ծախէ սուրճ , շաքար , լուբիա , պանիր եւ ալիւր :

55. Հրահանգ

Հինգ նախադասութիւն շինէ եւ յետոյ միացուր :

Մենք գնեցինք
 Մենք գնեցինք
 Մենք գնեցինք
 Մենք գնեցինք
 Մենք գնեցինք

56. Հրահանգ

Գրած նախադասութիւններուդ սեռի խնդիրներն որոշէ :

Ո . Ինչպէս տեսաք, ներգործական բայ մը կրնայ մեկի աւելի սեռի խնդիր ունենալ :

Սեռի խնդիրները պէտք է (,) այս նշանով (ստորակէտով) բաժնել եւ վերջի երկու սեռի խնդիրները պէտք է եւ կամ ու շաղկապով միացնել :

ՕՐԻՆԱԿ . — Ես կերայ խորովոյք , ձուագեղ ու պտուղ :

Յակոր կը սիրէ շուն , կաթու եւ կապիկ :

57. Հրահանգ

Ներգործական բայեր գրեցէք երեք, չորս սեռի
խնդիրներով :

Խնդիրներ

Ո. Խնդիրները բառեր են, որ կը լրացնեն բա-

յերու նշանակութիւնը՝ որ երկու տեսակ են. սեռի
խնդիր եւ բնութեան խնդիր :

Բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ բայերուն
հետ հետեւեալ հարցումներն ընելով :

Որո՞ւ, որմե՞, որո՞ւմ : Ի՞նչ բանի, ի՞նչ բանե, ի՞նչ
բանով, ո՞ւր, ո՞րտեմ :

58. Հրահանգ

Յովհաննէս նամակը զրկեց..... : Դասատուն նուէր-
ներ տուաւ..... : Ես այս գիրքը տուի..... : Ո՞ւրկէ ա-
ռիւր Մանկավարժական քերականութիւնը. —
առի : Ողորմէ՛ : Թագէոս առաքեալը քարոզեց..... :
Ես կը ներեմ իմ..... : Թղթին վրայ կը գրենք :
Մարդիկ կը ճամբորդեն , կամ : Անտառէն
փայտ կը կտրեն : Մշակը երկիրը կը հերկէ..... :
Գինին կը շինուի : Հեռու կեցէք չար : Հացը
կը կտրենք : Կերպասը կը կտրենք : Կտաւը
կը չափենք : Կրակը կը բռնենք : Պտոյտի
կ'երթանք :

Զեզոմբ բայ

Ո. Գրեցէ՛ք, Պօղոս կը քաշէ :

— (կը գրեն) Պօղոս կը քաշէ :

Ո. Ուրիշեցէ՛ք, բայը եւ տէր բային :

— Կը քաշէ բայ է. իսկ Պօղոս տէր բայի է :

Ո. Կը քաշէ քային տէր բային՝ ներգործական բայերու Տէր բայիներուն պէս. բան մը ընել կը ցուցնէ՞ :

— Ո՛չ :

Ո. Լա՛ւ. կը քաշէ բային տէր բային՝ կրաւորական բայերու տէր բայիներուն պէս, մեկի մը, բանի մը ըրողի կը ցուցնէ՞ :

— Ո՛չ :

Ո. Սակայն բայ մը՝ այսինքն գործողութիւն կամ վիճակ ցուցնող բառ մը կայ, որուն տէր բային՝ Պօղոս՝ ո՛չ ուրիշին բան մը կ'ընէ, եւ ոչ ուրիշ մեկի մը բան մը կ'ըլլուի, այնպէս չէ՞ :

— Այո՛ :

Ո. Ուրեմն գիտնալու էք թէ՛ այն ամէն բայ՝ որ կը ցուցնէ տէր բային վիճակը կամ անոր մեկ գործողութիւնը, որ ոչ ուրիշին բան մը կ'ընէ եւ ոչ ուրիշէն բան մը կը կրէ, այլ ընող, ըլլողն ինքն է, կ'ըսուի Զեզոմբ բայ :

Ըսէ՛ք ուրեմն, որո՞ւ կ'ըսուի Զեզոմբ բայ :

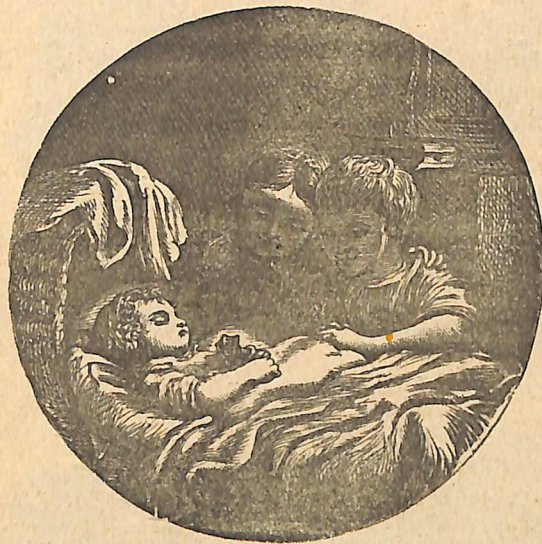
Ո. Զեզոմբ կ'ըսուին այն ամէն բայեր, որոնց տէր բային՝ ո՛չ ներգործական բայերու տէր բային պէս բան մը ընել, եւ ո՛չ ալ կրաւորական բայերու տէր

բային պէս՝ բանի մը, մեկի մը ըլլուի կը ցուցնէ, ու սեռի խնդիր չունին :

ՕՐԻՆԱԿ. — Յակոբ կը վագէ :

Կը վագէ՝ Զեզոմբ բայ է, որովհետեւ ոչ ներգործական բայերու պէս ընել եւ ոչ ալ կրաւորական բայերու պէս ըլլուի կը ցուցնէ. այլ լոկ ըլլալ (վագող ըլլալ), ու սեռի խնդիր չունի :

59. Հրահանգ

Մանուկը կը քնանայ :

Ո՞վ կը քնանայ. — Մանուկը, Մանուկը՝ տէր բայի է. տէր բային ուրիշին բան մը ընել. ուրիշէն բան մը ըլլուի կը ցուցնէ՞. — ո՛չ. ուրեմն ի՞նչ բայ է : —

60. Հրահանգ

Որո՞նք կը խաղան . — Աղջիկները . — Որոշեցէ՛ք տէր բային ու բային տեսակը . —

61. Հրահանգ

Նախադասութիւնները գրեցէ՛ք , յետոյ վերոյիշեալ հարցումները ընելով գտէ՛ք տէր բայինները, ներգործական եւ չէզոք բայերը :

62. Հրահանգ

Նկարագրեցէք ներկայացեալ պատկերները, յետոյ որոշեցէք տէր բայիները եւ բայերուն տեսակները: Տէր բայիին ներքեւ՝ մեկ գիծ, Չեզոք բայերուն ներքեւ՝ երկու. իսկ ներգործական բայերուն ներքեւ՝ երեք գիծ քաշեցէք:

63. Հրահանգ

Գրէ անձի կամ իրի անուն մը՝ որ ըլլայ գործող (տէր բայի), գրէ նաեւ գործողութիւնն ցուցնող երկու բառ (բայ), նոյնպէս գոյական անուն մը, որու վրայ գործողութիւնը կատարուի (սեռի խնդիր):

64. Հրահանգ

Հետեւեալ բառերով նախադասութիւններ կազմէ: Կը ծեծէ. գրեց. բռնեց. շինեց. կը սորվի. բացաւ. կը թռի. կը թառի. կը սիրեն. տղան. Մարկոս. կատուն. նաւակ. աշկերտ. դաս. նամակ. շուն. մուկ. նաւագործ. դուռ. ծառայ. նաւեր. հնդկահաւեր. հայր. մայր. զաւակներ:

65. Հրահանգ

Նախադասութիւններ գրեցէք որ պարունակեն. Մէկ տէր բայի եւ մէկ բայ: Երկու տէր բայի եւ մէկ բայ: Մէկ տէր բայի եւ երկու բայ: Երկու տէր բայի եւ մէկ բայ:

66. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք նախադասութիւններ որ պարունակեն
երկու կամ երեք սեռի խնդիրներ :

Ես կուտեմ եւ

Աղուէսը կ'որսայ եւ

Յակոբ գնեց եւ

Ճարտարապետը շինել տուաւ եւ

Նկարագրեցէ՛ք :

Կրաւորական բայ

Ո. Տղաքս, երբ մէկը մեզի ըսէ, ծեծեց, ծեծուեցաւ,
նախ այն մարդուն չէ՞ք հարցներ, Ո՞վ ծեծեց. Ո՞վ
ծեծուեցաւ :

— Այո՛.

Ո. Ո՞վ հարցումով ի՞նչ կը գտնաք.

— Տե՛ր բային :

Ո. Սակայն ծեծել եւ ծեծուիլ երկու բայեր են ի-
րարու հակառակ. ըսէ՛ք, ծեծեց բայը՝ Տե՛ր բային
ի՞նչ ընելը ցոյց կուտայ :

— Ծեծելը. — Տէ՛ր բային ըրած մէկ գործը :

Ո. Ծեծուեցաւ բայը տէ՛ր բային ի՞նչ ընելը
ցոյց կուտայ :

— Ծեծուիլը. Տէ՛ր բային մէկէ մը կրած գործո-
ղութեան կատարուիլը ցոյց կուտայ :

Ո. Ուրեմն գիտցէ՛ք որ այն ամէն բայեր՝ որ ցոյց
կուտան տէ՛ր բային մեկի մը, բանե մը կրած գոր-
ծողութիւնը ի՛ր վրայ կատարուիլը կը կոչուի Կրաւո-
րական բայ : Ըսէ՛ք, ո՞ր բայերը կրաւորական կը
կոչուին :

— Կրաւորական կը կոչուին այն ամէն բայեր՝ ո-
րոնք տէ՛ր բային մէկէ մը, բանէ մը կրած գործողու-
թեան կատարուիլը կը ցուցնեն :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուկը թռնուեցաւ կատուէն :

Յակոբ պատժուեցաւ դատաստուէն :

Բռնուեցաւ՝ կրաւորական բայ է, որովհետեւ
տէ՛ր բային (մուկին) կրած գործողութեան (բռնուե-
լուն) կատարուիլը կը ցուցնէ :

Պատժուեցաւ կրաւորական բայ է, որովհետեւ կը
ցուցնէ թէ տէր բայիին (Յակոբին) կրած գործողու-
թեան (պատժուելուն) կատարուիլը կը ցուցնէ :

Կրաւորական կը նշանակէ կրող :

Ո. Տղա՛քս, գիտցէ՛ք որ ամէն ներգործական բայ
կրնաք կրաւորական բայ ընել :

ՕՐԻՆԱԿ. — Հայրը կը սիրէ տղան . ո՞վ կը սիրէ .
— Հայրը . հայրը տէր բայի է : Տղան կը սիրուի հօր-
մէն (ո՞վ կը սիրուի — Տղան, տղան տէր բայի) :

Ո. Տղա՛քս, ուշադրութիւն ըրէ՛ք, ի՞նչ փոփոխու-
թիւն կրեց ներգործական բայը, Սիրել . սիրուիլ :
Ծեծել . ծեծուիլ : Ուշադրութիւն ըրէ՛ք, ներ-
գործական բայիին սեւի խնդիրը կրաւորական բա-
յիին տէր բայիին ըրինք : Գրեցէ՛ք կամ ըսէ՛ք հինգ
ներգործական բայ, եւ յետոյ կրաւորականի դար-
ձուցէ՛ք :

— Կը սիրէ, կը ծեծէ . կտարեց, բռնեց, տարաւ :

Կը սիրուի, կը ծեծուի . կտարուեցաւ, բռնուեցաւ,
տարուեցաւ :

Ո. Կրաւորական բայը կը կազմուի ներգործակա-
նէն, ի՛նչպէս կ'երեւի օրինակներէն :

ԽԱՌՆ ՕՐԻՆԱԿ. — Ծուռը խեղդեց կատուն . կա-
տուն խեղդուեցաւ շունէն : Մանուկը լացաւ :

Խեղդեց ներգործական բայ է, որովհետեւ տէր
բայիին բան մը ընելը կը ցուցնէ :

Խեղդուեցաւ կրաւորական բայ է, որովհետեւ տէր
բայիին ուրիշէն կրած գործողութեան կատարուիլը
կը ցուցնէ :

Հացաւ՝ չեզոք բայ է, որովհետեւ ո՛չ ընել ոչ ըլլալի
կը ցուցնէ, ու սեւի խնդիր չունի :

Չեզոք կ'ըսուին այն բայեր որ ո՛չ ներգործական
են եւ ոչ կրաւորական :

67. Հրահանգ

Գրաւոր բացատրեցէ՛ք թէ՛ ի՞նչ կը ներկայացնեն
հետեւեալ պատկերները :

68. Հրահանգ

Ներգործական, կրաւորական եւ չեզոք բայերը զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք :

Աթոռը շինուեցաւ: Կարապետ խմեց ջուր: Գայլը յափշտակեց ոչխարը: Ես ղրկեցի նամակը: Գետը կը հոսի: Գրիչը կտորեցաւ: Մեկանը թափեցաւ: Տետրակները կորսուեցան: Դպրոց կ'երթամ: Մանուկը կը քալէ: Մշակը երկիրը կը հերկէ: Պարտիզպանը ծաղիկներ կը տնկէ: Մրգավաճառը պտուղներ կը ծախէ: Փայտահատը չոր ծառերը կը կտրէ: Զինորսը ձուկ կը բռնէ: Որսորդը կենդանիներ կ'որսայ: Տղաք կը խաղան: Թռչունը կ'երգէ վանդակին մէջ: Եղբայրս վաղը պիտի գայ: Արեւը կը փայլի: Ծառաները կերան պանիր ու հաց :

69. Հրահանգ

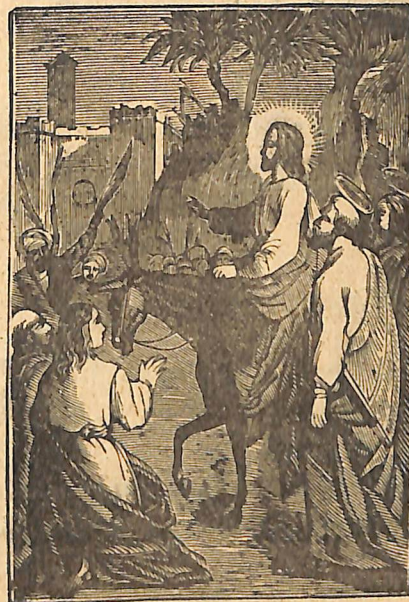
Վերոգրեալ հրահանգին մէջ գտնուած ներգործական բայերը կրաւորականի դարձուցէ՛ք. կրաւորականներն ալ՝ ներգործականի :

70. Հրահանգ

Դտէք ու գրեցէ՛ք, հինգ կրաւորական բայ, հինգ հատ ալ՝ ներգործական, նշանակելով իրենց տեղ բայի՝ ներք, ինչպէս եւ ներգործականի սեռի խնդիրները :

71. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք. ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչ ըրաւ :

72. Հրահանգ

Գրեցէ՛ք ի՞նչ կ'ընեն :

Ի՞նչ պիտի ընեն :

Տե՛ր բայիներուն ներքեւ մէկ գիծ քաշեցէ՛ք
սեռի խնդիրներուն ներքեւ երկու գիծ քաշեցէ՛ք :

Էական կամ Օժանդակ բայ

Ո. Տղա՛քս, մէկը գծելու գործողութեան մէջ է՝
կամ գծող է ըսելու տեղ ի՞նչ կ'ըսենք :

— Կը գծէ .

Ո. Ըսէ՛ք, ո՞վ կը գծէ .

— Ան կը գծէ :

Ո. Երբ մէկը ծամելու գործողութեան մէջ է, ի՞նչ
կ'ըսենք :

— Կը ծամէ .

Ո. Ըսէ՛ք, ո՞վ կը ծամէ :

— Ան կը ծամէ :

Ո. Ուրեմն ես սանձորոյ եմ, դու սանձորոյ ես, ան
սանձորոյ ե՛ք ըսելու տեղ ի՞նչ կ'ըսենք կամ կրնանք
ըսել :

— Կը սանտրեմ, կը սանտրես, կը սանտրի .

Ո. Ուրեմն ըսէ՛ք, ի՞նչ ըսել է կը գծեմ :

— Ես գծող եմ :

Ո. Ի՞նչ ըսել է կը քաշեմ :

— Ես քաշող եմ :

Ո. Ըսէ՛ք, ի՞նչ տեսակ բայ է ծամեմ եւ ի՞նչ տե-
սակ բայ է կը փայեմ :

— Կը ծամեմ ներգործական բայ է, իսկ կը փայեմ
չեզոք :

Ո. Կրնա՞ք ըսել թէ՛ ո՞ր բառն է այն՝ որ միա-
նալով ուրիշ բառի մը կամ բառերու հետ, կազմեց
ներգործական եւ չէզոք բայերը :

— ԵՄ :

Ո. Տղա՛քս, գիտցէ՛ք որ ԵՄ բայ է. և կը կոչուի

հական բայ, որովհետեւ սա է հապկա այն միակ բայը, որ՝ միանալով տեսակ տեսակ բառերու կ'օգնէ կազմելու ներգործական, կրաւորական եւ չեզոք բայերը: Այս պատճառաւ ՅՄ հական բայը, կը կոչուի նաեւ օժանդակ կամ օգնական բայ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Սիրող եմ, սիրուող եմ, վազող է:

Եւ հական կամ օժանդակ բայ է, որովհետեւ կրնանք միացնել սիրող բառին հետ եւ ըսել կը սիրեմ:

Ես հական կամ օժանդակ բայ է, որով կրնանք միացնել սիրող բառին հետ եւ ըսել կը սիրես:

Է հական կամ օժանդակ բայ է, որովհետեւ կրնանք միացնել վազող բառին հետ եւ ըսել կը վազէ:

Էական կը նշանակէ հոսթիւն ունեցող, եղող:

Օժանդակ կը նշանակէ օժանդակող, օգնող:

Ստորոգելի

Ո. Տղա՛քս, գիտցէք թէ այն բառը որ տէր բային կը կապէ հական կամ օժանդակ բային հետ, Քերականութեան մէջ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ կը կոչուի: Ըսէ՛ք, ես սանտրող եմ, դու սիրող ես, ան վազող է բառերն ի՞նչ կը կոչուին:

— Ստորոգելի կը կոչուին:

Ո. Ուրեմն, հիմա կրնա՞ք ըսել թէ ինչէ՞ք բաղկացած են ներգործական, կրաւորական եւ չեզոք բայերը:

— Ստորոգելիէ մը եւ հական բայէ մը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծամեմ, գործեմ,

Ծամեմ՝ կը նշանակէ ես ծամող եմ:

Գործեմ՝ կը նշանակէ ես գործող եմ:

Ո. Որո՞նք են Ստորոգելիները:

— Ծամող, գործող բառերն են:

Ո. Յուցէք հական կամ օժանդակ բայը:

— Եմ:

Ո. Միշտ ստորոգելին եւ հական բայն իրարու հետ միացած կ'ըլլան:

— Ո՛չ. երբեմն հական բայն եւ ստորոգելին իրարմէ զատ զատ կը գրուին:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծուռը հաւասարիմ ե. վարդը ծաղիկ ե. Հաւասարիմ եւ ծաղիկ Ստորոգելիները հական բային զատուած են:

Ո. Տղա՛քս, ըսել է թէ ստորոգելին հական կամ օժանդակ բային հետ միանալով անոր տէր բային մէկ որպիսութիւնը կամ անոր մէկ յատկութիւնը կը ցուցնէ: Բացատրեցէք ուրեմն՝ թէ ի՞նչ ըսել է ստորոգելի:

— Ստորոգելին այնպիսի բառ մ'է որ հական բային տէր բային մէկ յատկութիւնը կամ որպիսութիւնը կը ցուցնէ:

Ո. Էական կամ օժանդակ բայն առանձին՝ առանց ստորոգելիի նշանակութիւն կրնա՞յ տալ:

— Ո՛չ:

Ո. Ներգործական, կրաւորական եւ չեզոք բայերը առանձինն կրնա՞ն նշանակութիւն մը տալ տէր բային:

— Այո՛:

Ո. Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ ներգործական, կրաւորական եւ

չէզոք բայերը արդէն իրենց հետ միացած ունին
հակառակ բայը եւ ստորոգելին, որ տէր բային նշա-
նակութիւն տուող բառն է:

Ո. Հսել է ներգործական կրաւորական, եւ չէզոք
բայերը ինքնին առանձին իրենց տէր բային նշա-
նակութիւն կրնան տալ, անոր համար որ իրենց հետ
միացուցած ունին ստորոգելին: Այս պատճառաւ ալ
այս բայերուն ստորոգելին էականան բայէն զատ չի
դրուիր, այլ իրենց հետ միացած կը մնայ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Յակոբ կը խնդայ. շունը կը վազէ:

Ի՞նչ կ'ընէ Յակոբ. — կը խնդայ:

Ի՞նչ կ'ընէ շունը. — կը վազէ:

Ո. Կը խնդայ, կը վազէ բայերը ի՞նչ կը պարու-
նակեն:

— Ստորոգելի եւ հակառակ բայ:

Ո. Պէ՞տք է ամէն բային ստորոգելին բաժնել:

— Ո՛չ:

Ո. Ապա ե՞րբ պէտք է ստորոգելին անուանել:

— Այն ատեն, երբ արդէն ստորոգելին եւ հակառակ
բայը միացած չեն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կատուն կեղծաւոր է. Արծիւը թռչուն է:

Ո՞վ կեղծաւոր է. — Կատուն. Կատուն տէր բայի է:

Ի՞նչ է Կատուն. — Կեղծաւոր. կեղծաւոր ստորո-
գելի է է հակառակ կամ օժանդակ բայ է:

ԽԱՌՆ-ՕՐԻՆԱԿ. — Յակոբ բարի է. Սահակ կը
նայի:

Ո՞վ բարի է. — Յակոբ. Յակոբ տէր բայի է:

Ի՞նչ է Յակոբ. — Բարի. բարի ստորոգելի է. է
հակառակ կամ օժանդակ բայ է:

Ո՞վ կը տեսնէ. — Սահակ. Սահակ տէր բայի է,

Ի՞նչ կ'ընէ Սահակ. — Կը նայի. կը նայի՝ չեզոք բայ է:

73. Հրահանգ

Ստորոգելիները հակառակ բային զատեցէք:

Մարդը կը խօսի. Սահակ կը կարդայ. շունը կը
հաջէ. Թռչունը կ'երգէ. մուկը կը կրծէ. Արեւը կը
լուսաւորէ. կրակը կ'այրէ:

74. Հրահանգ

Տէր բայի մը (զոյական կամ դերանուն) գրէ
եւ հարցուր ի՞նչ է:

Գիրքն է. գիրքն օգտակար է.

Շիշը է. պատկերը է. ձայնն է. մայրս
..... է:

75. Հրահանգ

Ստորոգելիները ներգծեցէք.

Ոսկին սուղ է. բամպակը կակուղ է. շաքարը ա-
նուշ է. քացախը բարկ է. ձիւնը ճերմակ է. գրիչը
նոր է. ճամբան կարճ է. ջրհորը խոր է. լեռը բարձր
է. ջուրը զով է. ջուրը տաք է. հայրս առողջ է.
արծաթը ճերմակ է:

76. Հրահանգ

Ստորոգելիներուն ներքեւ երկու գիծ, խիստ տէր
բայիներուն ներքեւ՝ մէկ գիծ քաշեցէք:

Մեղրն ու շաքարը անուշ են.

Կաթն ու կարագը պիտանի են.

Բամպակն ու բուրդը կակուղ են.

Վանքերն ու եկեղեցիներն յիշատակարաններ են.

Յակոբ եւ Մկրտիչ աշակերտներս են:

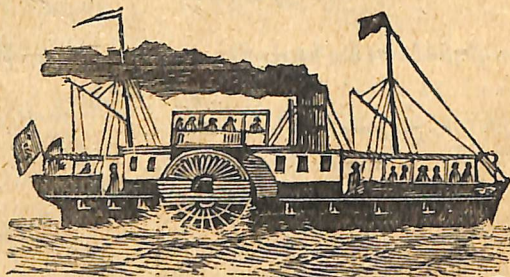
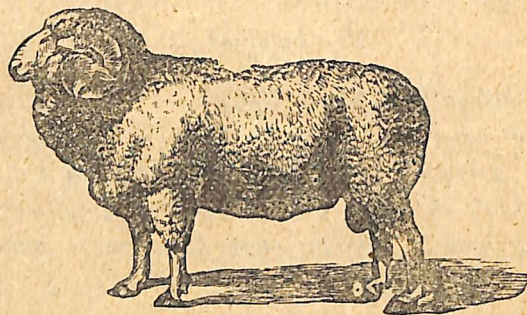
77. Հրահանգ

Պղինձը կարմիր եւ ծանր է. Արծաթը եւ
է. Խնձորը եւ է: Ամրան օրերն եւ
են: Ձմրան գիշերները եւ են: Էջը եւ
..... է:

78. Հրահանգ

Կէտերուն տեղ ստորոգելի դրէք եւ պատկեր-
ներն նկարագրեցէք ստորոգելիներով:

Ազոխը է. Թռչունը է. Բարը է.
Խոտը է. Վարդը է. Շունը է:

Որո՞նք առաքեալներ են:

Գրաւոր բացատրեցէ՛ք պատկերին նշանակութիւնը
ձեր նկարագրութեան մէջ գտնուած ստորոգելիներ-
ուն ներքեւ մէկ գիծ քաշեցէք. իսկ ներգործական,
կրաւորական եւ չէզոք բայերուն ներքեւ՝ երկու գիծ
քաշեցէք:

79. Հրահանգ

Հինգ ստորոգելիներ գտիր եւ անոնք էական
բային հետ կապելով բայեր շինէ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Սիրող եմ. — Կը սիրեմ, Կը սիրես
եւայլն:

ԷԱԿԱՆ ԿԱՄ ՕԺԱՆԴԱԿ ԲԱՅ

Ներկայ

Եզակի	Յոզնակի
Եմ	Եմք
Ես	Էք
Է	Են

Անցեալ

Եզակի	Յոզնակի
Եղայ	Եղանք
Եղար	Եղաք
Եղաւ	Եղան

Ապառնի

Եզակի	Յոզնակի
Պիտի ըլլամ	Պիտի ըլլանք
Պիտի ըլլաս	Պիտի ըլլաք
Պիտի ըլլայ	Պիտի ըլլան

Եղակի թէ յոգնակի ամէն մէկ դէմքին մէկմէկ ստորոգելի գործածէ :

ՕՐԻՆԱԿ . — Բարի եմ, բարի ես, բարի է. եւն :

Դէմք

Դերանուններու եւ բայերու

Ո. Տղաքս, խօսակցութեան համար ամէնէն քիչ քանի՞ անձ պէտք է :

— Երկու անձ :

Ո. Ինչո՞ւ երկու անձ եւ ո'չ մեկ :

— Որովհետեւ խօսող մը պէտք է որ լսող մը ունենայ :

Ո. Խօսողը՝ քերականութեան մէջ կ'ըսուի առաջին անձ կամ առաջին դիմէ՛ք, խօսողը ի՞նչ անձ կամ ի՞նչ դիմէ՛ք կ'ըսուի քերականութեան մէջ :

— Առաջին անձ կամ առաջին դիմէ՛ք կ'ըսուի :

Ո. Խօսողը՝ (խօսակցին՝ լսողին) որի հետ որ կը խօսի՝ քերականութեան մէջ կ'ըսուի երկրորդ անձ կամ երկրորդ դիմէ՛ք. որի՝ հետ որ կը խօսի (խօսակցին) ի՞նչ անձ կամ դէմք կ'ըսուի քերականութեան մէջ :

— Երկրորդ անձ կամ երկրորդ դիմէ՛ք կ'ըսուի :

Ո. Ըսէ՛ք. խօսողը ի՞ր անունին տեղ, ի՞նչ դերանուն կը գործածէ :

— ԵՍ :

Ո. Գիտցէ՛ք որ Ես դերանունը միշտ առաջին դիմէ՛ք է կամ առաջին անձ. ըսէ՛ք, ո՞րն է առաջին դիմէ՛ք ցուցնող դերանունը :

— Ես դերանունը կը ցուցնէ միշտ առաջին դիմէ՛ք :

Ո. Խօսողը՝ որի՛ հետ որ կը խօսի՝ իր խօսակցին, շողի՛ն անունին տեղ՝ ի՞նչ դերանուն կը գործածէ :

— ԴՈՒ :

Ո. Գիտցէ՛ք որ, դու դերանունը միշտ երկրորդ դիմէ՛ է կամ երկրորդ անձ : Ըսէ՛ք. ո՞րն է երկրորդ դիմէ՛ ցուցնող դերանունը :

— Դու դերանունը կը ցուցնէ երկրորդ դէմք :

Ո. Ուշադրութի՛ւն, ըսինք թէ՛ խօսողը՝ իր անունը տալու տեղ՝ կ'ըսէ՛ Ես. որի՛ հետ որ կը խօսի անոր անունին տեղ՝ կ'ըսէ՛ դու. իսկ ուրիշ որի՛ վրայ որ կը խօսի, անոր անունին տեղ՝ ի՞նչ դերանուն կը գործածէ :

— ՆԱ կամ ԱՆ՝ դերանունը կը գործածէ :

Ո. Գիտցէ՛ք որ որի վրայ որ խօսուի այսինքն վրան խօսողը՝ քերականութեան մէջ կ'ըսուի երրորդ անձ կամ երրորդ դէմք : Ըսէ՛ք նա կամ ան քանի-երրորդ դէմք ցուցնող դերանուն է :

— Նա կամ ան երրորդ դիմէ՛ ցուցնող դերանուն է :

Ո. Սահա՛կ, երբ խօսողը ըլլաս, ո՞վ առաջին դիմէ, ո՞վ երկրորդ դիմէ, ո՞վ երրորդ դիմէ կ'ըլլայ :

— Սահակ պատասխանեց, ես առաջին դիմէ կ'ըլլամ, դու երկրորդ դիմէ կ'ըլլաս, նա երրորդ դիմէ կ'ըլլայ :

Ո. Ըսէ՛ք Հիմա, դերանունները ի՞նչ ունին կամ ի՞նչ կը ցուցնեն :

— Դիմէ :

Ո. Քանի՞ է դիմէ :

— Դիմէք երեք է, առաջին, երկրորդ, երրորդ :

Ո. Առաջին, երկրորդ, երրորդ դէմք դերանունները ըսէ՛ք :

— Ես առաջին դիմէ, դու երկրորդ դիմէ, նա երրորդ դիմէ դերանուններ են :

Ո. Եթէ խօսող անձը իր եւ իրեն հետ ուրիշներու վրայ խօսի ի՞նչ կ'ըսէ :

— Մենք :

Ո. Եթէ խօսողը մեկ քանի անձերու ուղղէ խօսքը՝ ի՞նչ կ'ըսէ :

— Դուք :

Ո. Եթէ մեկ քանի անձերու վրայ խօսի՝ ի՞նչ կ'ըսէ :

— Անոնք :

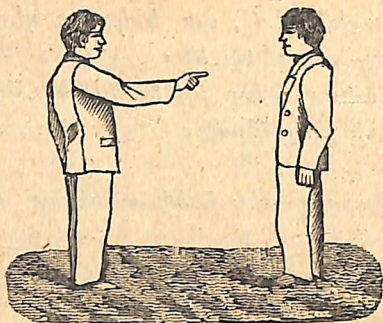
Ո. Ուրեմն ըսէ՛ք, մենք, դուք, անոնք ի՞նչ են :

— Մենք, դուք, անոնք, ես, դու, նա դերանուններուն յոգնակիներն են :

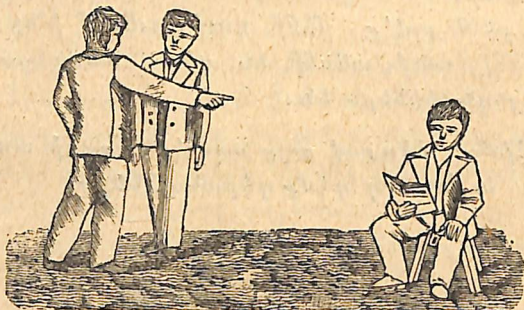
Ո. Հիմա, ձեռքով ցոյց տուէ՛ք եզակի առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դէմք դերանունները :

— Ես,

— Դու ,

— Ան .

Ո . Տղաքներ , ես եւ մենք դերանուներուն առաջ մէկ մէկ բայ գրեցէ՛ք :

— Ես կը կարդամ, մենք կը կարդանք :

Ո . Կը վազես կը վազէք բային առաջ ի՞նչ դէմք դերանուն կրնանք դնել :

— Երկրորդ դէմք . դու կը վազես դուք կը վազէք :

Ո . Կը խմէ կը խմեն բային առաջ ի՞նչ դէմք դերանուն կրնաք դնել :

— Երրորդ դէմք . Ան կը խմէ անոնք կը խմեն :

Ո . Տղաքս, ո՛ր եւ է գործ ես, դու, ան կրնանք կատարել , ուրեմն՝ գործողութիւն կատարողը ցոյց տալու համար , ի՞նչ պէտք է ունենան բայերը :

— Երեք դիմք պէտք է որ ունենան :

Ո . Դիտցէք որ , բոլոր բայերը այդ երեք դիմքն ունին . բային վերջի մասը՝ ցոյց կուտայ բային դիմքը, թիւը, եւայլն . Լսէ՛ք . ո՞ր անձը կրնայ ըսել կը խօսիմ, եւ ի՞նչ դիմք դերանուն կրնաք դնել այդ բային առաջ :

— Առաջին անձը (խօսողը) կրնայ ըսել կը խօսիմ եւ առաջին դէմք ես դերանունը կրնանք դնել ու ըսել՝ ես կը խօսիմ :

Ո . Կրնա՞ք առանց ես դերանունը յայտնի դնելու ամէնքդ ալ հասկնալ թէ՛ խօսողը, գրողը ես եմ :

— Այո՛ , կը հասկնանք :

Ո . Ուրեմն ըսէ՛ք . ի՞նչ դէմք է կը խօսիմ բայը :

— Առաջին դիմք :

Ո . Կրնա՞ք ըսել նաեւ եզակի՞ է թէ՛ յոգնակի :

— Այո , եզակի է :

Ո . Ինչո՞ւ եզակի առաջին դիմք է :

— Որովհետեւ ես դերանունը եզակի առաջին դէմք է :

Ո . Կրնաք ըսել ո՞ր անձի կ'ըսուի կը խօսիս :

— Երկրորդ անձի կ'ըսուի կը խօսիս :

Ո . Ուրեմն կը խօսիս բայը ի՞նչ դիմք է , եւ ի՞նչ դերանուն կրնանք գործածել այդ բային առաջ :

— Երկրորդ դիմք է , և կրնանք ըսել, դու կը խօսիս :

Ո . Ո՞ր անձի կ'ըսուի , կը խօսի :

— Երրորդ անձի կ'ըսուի , կը խօսի :

Ո. Ըսէ՛ք, կը խօսի ի՞նչ դէմք է, եւ ի՞նչ դէմք
դերանունն կրնանք գործածել :

Երրորդ դիմք է եւ երրորդ դէմք նա դերանունը
կրնանք գործածել, եւ ըսել՝ նա կը խօսի :

Ո. Հիմա ձեռքով ցոյց տուէ՛ք խօսիչ բային առա-
ջին, երկրորդ եւ երրորդ դէմքերը :

— Կը խօսիմ, կը խօսիս, կը խօսի :

Ո. Ըսէ՛ք. այս բային յոգնակին ալ :

Կը խօսինք, կը խօսիք, կը խօսին :

80. Հրահանգ

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դէմք դերանուն-
ներուն առաջ բայեր գրեցէք, յայտնի դնելով դերա-
նունները :

81. Հրահանգ

Առաջին, երկրորդ, երրորդ դէմք յոգնակի դե-
րանուններ գործածէ բայերուն հետ :

82. Հրահանգ

Նկարագրեցէ՛ք դերանուններ գործածելով եւ ու-
ռաջին դէմք դերանուններուն ներքեւ մեկ գիծ,
երկրորդին երկու, գիծ, իսկ երրորդին երեք գիծ քա-
ղեցէք :

Ո. Տղա՛քս, եթէ ըսեմ, ես, ինձ համար գրիչ մը
առի, քանի՞երորդ անձի վրայ խօսած կ'ըլլամ :

— Առաջին անձի վրայ :

Բ. Ուրեմն՝ ես, ինձ ի՞նչ դէմք է :

— Առաջին դէմք է :

Բ. Երկրորդ անձի վրայ եթէ խօսէի, ի՞նչպէս պի-
տի ըսէի :

— Դու, քեզ համար գրիչ մը առի՛ր պիտի ըսէիր :

Ո. Դու, քեզ ի՞նչ դէմք է ուրեմն :

— Երկրորդ դէմք է :

Ո. Ի՞նչպէս պիտի ըսէի, եթէ երրորդ անձի վրայ
խօսէի :

— Ան, իրեն համար գրիչ մը առաւ :

Ո. Ան, իրեն ի՞նչ դէմք է ուրեմն :

— Երրորդ դէմք է :

Ո. Տղա՛քս, ի՞նչ դէմք եւ ի՞նչ թիւ բայ պէտք
է դնել մեկ, մեզ, դերանունին առաջ :

— Առաջին դիմք եւ յոգնակի թիւ բայ պէտք է
դնել :

Ո. Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ խօսողը՝ իր եւ իրեն հետ եղողնե-
րուն վրայ կը խօսի :

Ո. Ըսէ՛ք կամ գրեցէ՛ք նախադասութիւն մը այդ
դերանունները գործածելով :

— Մեկ, մեզ համար տուփ մը գրիչ առինք :

Ո. Ի՞նչպէս պիտի ըսէիք, եթէ երկրորդ անձերու
(որոնց հետ որ կը խօսուի՝ անոնց) վրայ ըլլար այդ
խօսքը :

— Դուք, ձեզ համար տուփ մը գրիչ առի՛ք :

Ո. Ի՞նչ թիւ եւ ի՞նչ դեմք են, դուք, ձեզ դերանունները եւ առիթ բայը:

— Յոգնակի երկրորդ դէմք են դուք, ձեզ դերանունները եւ առիթ բայը:

Ո. Ի՞նչպէս պիտի ըսէիք, եթէ երրորդ անձերու (ուրիշներու) վրայ ըլլար այդ միեւնոյն խօսքը:

— Անոնք, իրենց համար տուի մը գրիչ առին:

Ո. Ի՞նչ թիւ եւ ի՞նչ դեմք են. անոնք, իրենց դերանունները եւ առիթ բայը:

— Յոգնակի երրորդ դէմք են անոնք իրենց դերանունները եւ առիթ բայը:

Ո. Ըսէ՛ք. հետեւեալ բայերը ի՞նչ թիւ եւ ի՞նչ դեմք են. գրելով անոնց առաջ պէտք եղած դերանունները. կը կարդամ, կը գրես, կը խաղայ:

— Ես կը կարդամ, (եղակի թիւ Ա. դէմք). դու կը գրես (եղակի թիւ Բ. դէմք) նա կը խաղայ (եղակի թիւ Գ. դէմք):

Ո. Լաւ համոզուեցաք հիմա. թէ դերանունները եւ թէ բայերն ունին երեք դէմք:

ՕՐԻՆԱԿ. Ես կը գրեմ, դուք կը կարդաք, անոնք կը լսեն. ես կը ներկայացնէ խօսող անձը որ կ'ըսէ, ես կը գրեմ, ես առաջին դէմք է:

Կը գրեմ կը ներկայացնէ գործող առաջին անձը, որ կրնայ ըսել ես կը գրեմ. հետեւաբար կը գրեմ՝ բայը եղակի առաջին դէմք է. դուք կը ներկայացնէ երկրորդ անձերը որոնց հետ որ կը խօսուի եւ խօսողը կ'ըսէ դուք. դուք երկրորդ դէմք է:

Կը կարդամ կը ներկայացնէ երկրորդ անձերը՝ որոնք գործողութեան մէջ են եւ խօսողը կ'ըսէ դուք

կը կարդաք. կը կարդաք՝ յոգնակի երկրորդ դէմք է:

Անոնք կը ներկայացնէ երրորդ անձերը՝ որոնց վրայ կը խօսուի, եւ խօսողը կ'ըսէ անոնք: Անոնք երրորդ դէմք է:

Կը լսեն կը ներկայացնէ երրորդ անձերը՝ որոնք գործողութեան մէջ են, եւ խօսողը կրնայ ըսել, անոնք կը լսեն. կը լսեն յոգնակի երրորդ դէմք է:

83. Հրահանգ

Բայերուն եւ դերանուններուն առաջին, երկրորդ դէմքերը որոշեցէք ամէն մէկ դէմքին ներքեւ մէկ մէկ գիծ քաշելով:

Ես պիտի գամ վաղը. ո՞ւր կ'երթաս. Անոնք պիտի երթան. Չեմ կրնար ըսել թէ ի՞նչ եղած եմ. Տուր ինձ գիրք մը. Ես ինձ համար առի. Ըսէ ի՞նչ կ'ուզէ. Եթէ գաս, ան պիտի երթայ. Մենք պիտի շրջենք գիրքերը իրեն: Իմ աշակերտներս չատ աշխատասէր են:

84. Հրահանգ

Հետեւեալ դերանուններուն առաջ բայեր գրեցէք.

Ես.	Դու.	Ան.
Մենք.	Դուք.	Անոնք:

85. Հրահանգ

Բայերուն առաջ դերանուններ գրեցէք:

Գացի. ըսի. տեսար. լսեց. խօսեցանք. կարդացին. խաղացիք. վազեց. ըսաւ. տեսայ. գնաց. խօսեցաւ. գրեցի. կարդաց:

86. Հրահանգ

Նախադասութիւններ կազմեցէք. բայերու դէմ-
քերն որոշեցէք :

Ածական

Ո. Ըսէ՛ք. ի՞նչ է Ածականը :

— Ածականը գոյականին վրայ աւելցող բառ մ'է :

Ո. Ինչո՞ւ կ'աւելցուի :

— Որոշելու համար խօսուած առարկան (գոյա-
կանը), միեւնոյն տեսակ միւս առարկաներէն :

Ո. Մէկ քանի օրինակ տուէ՛ք :

— Հասուն սպուռ, այս դպրոցը, տասը մարդ :

Ո. Բացատրեցէ՛ք. որո՞նք են ածականը :

— Հասուն ածական է, որ աւելնալով պտուղ գոյականին վրայ, կ'որոշէ թէ պտուղներուն մէջ ո՞րն է խօսուածը :

Այս ածական է, որ աւելնալով դպրոց գոյականին վրայ, կ'որոշէ թէ՛ ո՞ր դպրոցն է խօսուածը :

Տասը ածական է, որ աւելնալով մարդ գոյականին վրայ, կ'որոշէ թէ՛ քանի՞ մարդ են, որոց վրայ է խօսքը :

Ո. Արդ՝ տղա՛քս, ըսէ՛ք թէ՛ Ածական ըսելով ի՞նչ կը հասկնանք :

— Ածական ըսելով կը հասկնանք այն բառը՝ որ գոյականին վրայ աւելնալով կամ հետը գործածուելով անոր մէկ որպիսութիւնը կամ որքանութիւնը կամ ի՞նչ յատկութիւն ունենալը կը ցուցնէ :

Ո. Օրինակներ տուէ՛ք :

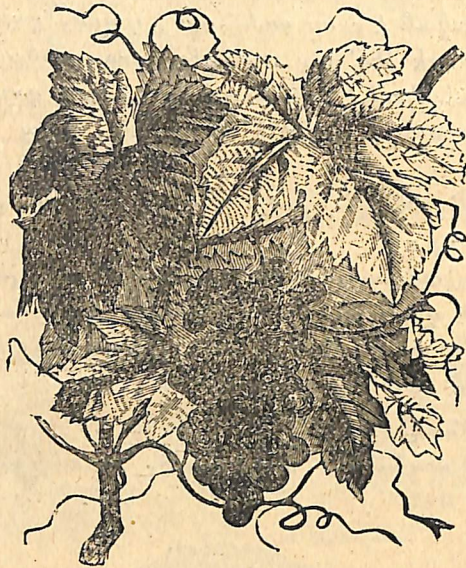
— Սեւ տախտակ . հինգ գրիչ . ընտանի անասուն :

87. Հրահանգ

Մէկ մէկ ածական աւելցուցէ՛ք հետեւեալ գոյա-
կաններուն առաջ :

Տղայ. գիրք. գրիչ. քաղաք. սնտուկ. խնձոր.
ծառ. զմեղին. սենեակ. ձի. գլխարկ. պարտեզ. ծա-
ղիկ. սեղան. եկեղեցի. դպրոց. տուն. ջուր. ողկոյզ:

Մէկ գոյականին քանի մը ածական տուէք:

ՕՐԻՆԱԿ. — Տղայ. բարի տղայ. քաղաքավար
տղայ. ծրաջան տղայ. աշխատասէր տղայ:

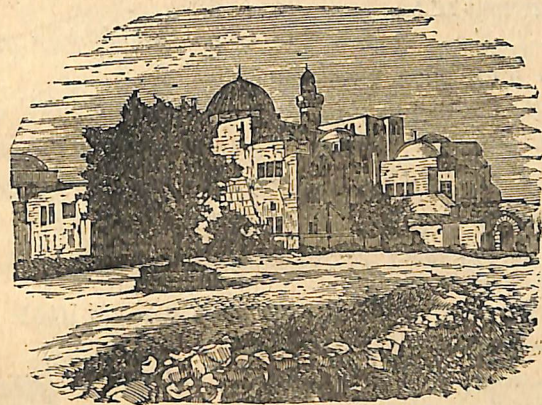
88. Հրահանգ

Հետեւեալ ածականները գոյականներուն վրայ
աւելցուր.

Կապոյտ. կարծր. անուշ. վեց. լայն. գեղեցիկ.
բարձր. մաքուր. պիտանի. փոքր. կակուղ. ճերմակ.
ծեր. տաք. երեսուն:

Մէկ ածականը գործածէ քանի մը գոյականներու
րուն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Բարձր տուն. բարձր եկեղեցի.
բարձր զանգակատուն. բարձր լեռ. գեղեցիկ տուն.
գեղեցիկ պարտեզ. գեղեցիկ եկեղեցի հւայլն:

Ո. Դուք սորվեցաք թէ՛ ածականներն ի՞նչ են.
գիտցէք նաեւ թէ՛ բոլոր ածականները միեւնոյն տե-
սակ չեն, եւ կը բաժնուին երեքի. 1. Որակական ա-
ծական, 2. Որոշիչ ածական, 3. Յատուկ ածական:

Որակական ածական

Ո. Տղա՛քս, ուշադրութիւն ըրի՞ք, ածականներ
կան, որոնք ո՛չ միայն խօսուած իրը կ'որոշեն թէ ո՞րն

է կամ ֆանի^օ հատ է, այլ և կը ցուցնեն թէ անոնք (գոյականները) ի՞նչպիսի են, աղե՞կ կամ գեշ են եւ կամ ի՞նչ յատկութիւն ունին :

ՕՐԻՆԱԿ . քարձր լեռ, գեղեցիկ պարտէզ :

Ո . Ինչո՞ւ գործածեցինք հոս քարձր, գեղեցիկ ածականները . — Հասկնալու համար թէ ի՞նչպէս է լեռը, պարտէզը :

Ո . Հսէ՛ք, ուրեմն հոս այս ածականները գոյականին ի՞նչը ցոյց կուտան :

— Այս ածականները խօսուած առարկային՝ գոյականին որպիսութիւնը կամ յատկութիւնը կը ցուցնեն :

Ո . Առարկային մէկ յատկութիւնը կամ որպիսութիւնը ցոյց տուող բառը կ'ըսուի որակական ածական : Արդ ըսէ՛ք, առարկայ մը մի միայն մէ՞կ յատկութիւն կ'ունենայ :

— Ո՛չ . միեւնոյն տեսակ առարկայ մը մեկէ աւելի յատկութիւն կ'ընայ ունենալ :

Ո . Ուրեմն այս պատճառաւ ալ՝ ձեր ուզածը դիւրութեամբ պիտի կ'ընաք որոշել, ի՞նչպէս .

— Յատկութիւնը ցոյց տուող բառը՝ ածականը գործածելով :

Ո . Լա՛ւ, ըսէ՛ք . ծաղիկ մը ի՞նչ յատկութիւն կ'ընայ ունենալ :

— Ծաղիկ մը կ'ընայ ըլլալ բազմաբերք, գեղեցիկ, կարմիր, դեղին, կապոյտ, մանիշակագոյն եւն :

Ո . Ուրեմն բազմաթիւութ, գեղեցիկ եւն . ի՞նչ տեսակ բառեր են .

— Ածական :

Ո . Եթէ ձեզ կարմիր մեխակ մը տամ եւ ըսեմ, կարմիրը զատեցէք եւ անգոյն մեխակը ինձ տուէ՛ք, կարելի՞ ըսն է :

— Ո՛չ :

Ո . Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ կարմիրը մեխակին յատկ է, այսինքն անոր մէկ յատկութիւնն է :

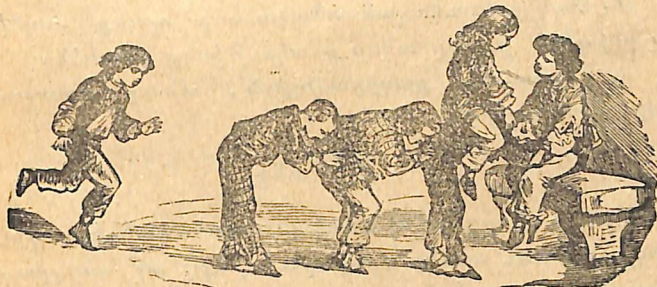
Ո . Արդ՝ ըսէ՛ք այն ածականը որ գոյականին ինչպիսի ըլլալը՝ մէկ յատկութիւնը կը ցուցնէ . ի՞նչ կ'ըսուի կամ ո՞րն է որակական ածականը :

— Ուշադրութիւն . որակական ածականը այն բառն է որ գոյականին ինչպիսի ըլլալը կամ մէկ յատկութիւնը կը ցուցնէ :

89. Հրահանգ

Որոշեցէ՛ք միայն որակական ածականները .

Պաղ ջուր . համեստ տղայ . այս գրիչը Պետրոսինն է . հինգ տղաք կ'ըբօսնուն . կարմիր վարդ :

Ո . Տղա՛քս, գտէ՛ք որակական ածականներ որ գոյն ցուցնեն :

— Կարմիր, դեղին, սպիտակ, գորշ, կանաչ, կապոյտ :

Ո . Տղա՛քս, չափ ցուցնող որակական ածականներ գտէ՛ք :

— Մեծ, փոքր, երկայն, կարճ, բարձր, ցած, նեղ, լայն, խոր :

Ո. Գտէ՛ք Որակական ածականներ որ՝ ուղղութիւն ցոյց տան :

— Ուղղահայեաց . հորիզոնական . զուգահեռական, շեղ՝ կոր :

Ո. Գտէ՛ք Որակական ածականներ՝ որ ձեւ ցոյց տան :

— Կոտ, հաս, բարակ, փառակուսի, խորանարդ :

Ո. Գտէ՛ք որակական ածականներ՝ որ ուտելիքի մը յատկութիւնները ցոյց տան :

— Անուշ, քաղցր, թթու, դառն, լեղի, աղի, բարկ, փոթոթ, սննդաւարար, հիւթալից :

Ո. Գտէ՛ք Որակական ածականներ՝ որ հոտի մը ինչպիսի ըլլալը ցոյց տան :

— Անուշ, մշկահոտ, ժահահոտ, խնկաբոյր :

Ո. Գտէ՛ք Որակական ածականներ՝ որոնք ձայնի մը ինչպիսի ըլլալը անոր յատկութիւնը ցուցնեն :

— Հեշտալուր, քաղցրահնչիւն, անուշ, որոտա-գոչ, մեծաղղորդ :

90. Հրահանգ

Մինչեւ ցարդ ըսած որակական ածականներդ գրէ քով քովի, եւ անոնց վրայ դուռն ինքդ ալ՝ աւելցուր տասը հատ որակական ածական եւս :

91. Հրահանգ

Հետեւեալ որակական ածականները գոյականի մը յատկացուր :

Գաղջ, կայուն, հոտած, լեղի, պղտոր, տղմա-լսառն, ցեխոտ, տղմուտ

Պաղ, ծորան, ախորժելի, առողջարար, օգտաւէտ, մաքուր, պարզ, թափանցիկ, անհոտ, անուշ եւն :

Ո. Ինչպէս գիտէք, ո եւ է առարկայի մը շատ մը որակական ածական կրնայ տրուիլ : Հետեւաբար գրեցէք նախադասութիւններ՝ որոնք չորս հինգ որակական ածական պարունակեն :

92. Հրահանգ

Հետեւեալ որակական ածականներուն հակառակ իմաստն ունեցող ածականներ գրեցէք :

Թաց . տաք . թեթեւ . լեղի . լայն . ճերմակ . ջա-նասէր . թափանցիկ . յուսալի . լաւ . պարզ . արագ . վայրենի . աղքատ . սուղ . ուրախ . կուշտ . հին . ա-ռողջ . ճշմարիտ . արդար . ծանր . կարծր :

Որոշիչ ածական

Ո. Գրեցէ՛ք սա նախադասութիւնը. Այս տղան իմ եղբայրս է :

— (Կը գրեն) Այս տղան իմ եղբայրս է :

Ո. Ո՞ր տղան իմ եղբայրս է :

— Այս տղան :

Ո. Ինչո՞ւ գործածեցիք այս բառը :

— Որոշելու համար թէ՛ այս տղան է եղբայրս եւ ոչ այն տղան :

Ո. Որո՞ւ եղբայրն է խօսուած տղան :

— Իմ եղբայրս է խօսուած տղան :

Ո. Ինչո՞ւ գործածեցիք իմ բառը :

— Որոշելու համար թէ՛ եղբայրը իմն է, եւ ոչ թէ՛ ձեր եղբայրը :

Ո. Տղա՛քս, այն ածականները՝ որոնք կ'որոշեն գոյականին ո՞րը, որո՞ւն եւ քանի՛ հաս, եւ այլն ըլլալը, կ'ըսուին որոշիչ ածականներ՝ որ չորս տեսակ են :

1. Յուցական. 2. Ստացական. 3. Թուական. 4. Անորոշ :

Յուցական ածական

Ո. Յուցական ածականները կը գործածուին որոշելու եւ ցուցնելու համար այն անձը, կենդանին եւ իրը՝ որուն վրայ կը խօսուի : Ըսէք. ցուցական ածականները ինչո՞ւ կը գործածուին :

— Յուցական ածականները կը գործածուին որոշելու եւ ցուցնելու համար անձը, կենդանին եւ իրը որուն վրայ կը խօսուի :

ՕՐԻՆԱԿ. — Այս տունը ես ծախեցի : Կը տեսնե՞ս այն գիւղը :

Ո. Ըսէ՛ք. որո՞նք են Յուցական ածականները :

Այս, այն ցուցական ածականներ են, որոնք կը ցուցնեն թէ ո՞ր գոյականներու վրայ ե խօսիք :

Ո. Ուրեմն ցուցական ածական են.

Այս, սա, աս, այդ, աս, այն, ան :

Ո. Երբ ձեր աչքին առաջ կամ մօտը դրուած առարկայ մը ցուցնել պէտք ըլլայ, ի՞նչ բառ կը գործածէք :

— Այս կամ սա :

Ո. Եթէ քիչ մը հեռու ըլլայ :

— Այդ կամ աս :

Ո. Իսկ եթէ բաւական հեռու ըլլայ :

— Այն կամ ան :

Ո. Որ եւ է առարկայ մը ի՞նչպէս կը ցուցնենք :

— Այլով կամ մասով :

93. Հրահանգ

Ածականները ստորագծեցէք, եւ ցուցական ածականներուն ներքեւ երկու գիծ քաշեցէք :

Աս տղան կը տեսնե՞ս. Այն դպրոցը կ'երթայ. Այդ ծառը չորեցաւ. Այդ ծառը գեղեցիկ պտուղներ կուտար. մեր դպրոցին մէջ աշխատող տղաք կան, ծոյլ տղաքներ չկան :

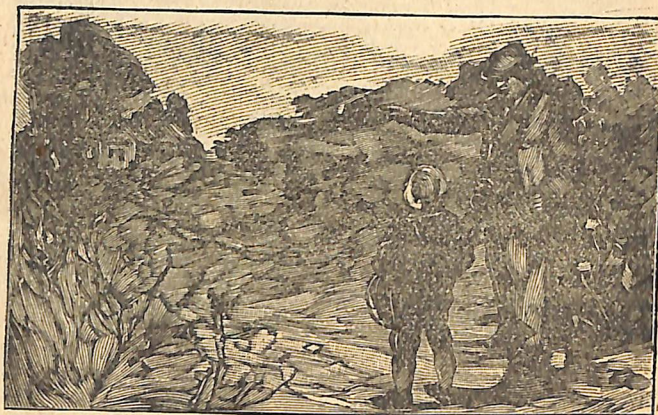
Ո. Դիտեցի՞ք. ցուցական ածականներէն ետքը եւ կող գոյականին վրայ ը կամ ն գիրը կ'աւելցնենք, որ յօդ կ'ըսուի :

94. Հրահանգ

Աւելցուցէք ցուցական ածականները :
 Պարտէզը : Թռչունը : Մարդը :
 Մուկերը : Հաւկիթները : Ծաղիկները :

95. Հրահանգ

Նկարագրեցէք հետեւեալ պատկերը :

Ստացական ածական

Ստացական ածականները կը յայտնեն թէ՛ որո՞ւ կը վերաբերի անձը, կենդանին եւ իրը՝ որոնց վրայ կը խօսուի : Ըսէ՛ք. ստացական ածականները ի՞նչ կը յայտնեն :

— Ստացական ածականները կը յայտնեն թէ՛ որո՞ւ

կը վերաբերի անձը, կենդանին եւ իրը՝ որոնց վրայ կը խօսուի :

ՕՐԻՆԱԿ. — Իմ գրիչս կորսուեցաւ. իրեն ձին գտնուեցաւ :

Ո. Ըսէ՛ք. որո՞նք են ստացական ածականները :

— Իմ, իրեն ստացական ածականներ են, եւ կը յայտնեն թէ՛ վրան խօսուած գոյականները (անձ, իր, կենդանի) որո՞ւ կը վերաբերին :

Ո. Ստացական ածականներն են.

Իմ կամ իմին, Յոգնակի մեր կամ մերին.

Քու կամ քուին, » ձեր կամ ձերին.

Իր կամ իրեն » իրենց

96. Հրահանգ

Մեր տունին ծառան հիւանդացաւ : Մեր պարտէզին պտուղները ժողվեցինք, Ձեր տետրակները աղտոտեցան : Իմ ոչխարս մորթեցին : Իմ ձեռքս մաքրեցի : Քու ձեռքդ ի՞նչ եղաւ :

97. Հրահանգ

Ստացական ածականներ գրէ հետեւեալ գոյականներուն առաջ :

..... Թռչունս. դասդ. Ծնողքը.

Պարտաւորութիւններ. Արձակուրդը. Հօրեղբայրը :

Ո. Ստացական ածականներն իրենց որոշած կամ վերաբերած բառերէն առաջ կը դրուին. եւ նոյն բառերուն վերջն ալ կ'աւելցուին ս, դ, ն կամ ռ դիմորոշ գրերը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Իմ տունս . քու սպարտէզդ . իր այգին . իրեն խաղողը :

Մեր ընկերները . ձեր բարեկամները . իրենց աղագանները :

Ո . Ըսէ՛ք . ստացական ածականները ո՞ր կը դրուին :

— Ստացական ածականներն իրենց որոշած բառերէն առաջ կը դրուին :

Ո . ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրերն ո՞ր կ'աւելցուին :

— Դիմորոշ գրերն ստացական ածականներու որոշած բառերուն վերջը կ'աւելցուին :

Ո . Հինգ բառեր գտէ՛ք գործածելով զանոնք եզակի եւ յոգնակի ստացական ածականներու հետ :

— . . .

Ո . Տղա՛քս , գիտցէք որ ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրերը՝ իմ , քու , իր կամ իրեն ստացական ածականներուն տեղ ալ կը գործածուին բառերուն ծայրը դնելով :

ՕՐԻՆԱԿ . — Աչքս . ըսել է իմ աչքս .
Ձեռքդ . ըսել է քու ձեռքդ .
Ոտքը . ըսել է իր ոտքը :

Ո . Ըսէ՛ք . ս , դ , ն կամ ը գրերը ո՞ր ածականներու տեղ կը գործածուին :

— ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրերը բառերուն ծայրը դրուելով ստացական ածականներու տեղ կը գործածուին :

ներու տեղ՝ ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրեր գործածեցէք :

Ո . Երբ թէ՛ ստացականները եւ թէ՛ անոնց առած գոյականները յոգնակի են , այն ատեն միայն ը կամ ն դիմորոշ գրերը կը դրուին : Ըսէ՛ք , յոգնակի ստացական ածականներու առած գոյականներուն վերջը ո՞ր դիմորոշ գրեր կը գրուի :

— Յոգնակի ստացական ածականներու առած գոյականներու վերջը միայն ը կամ ն դիմորոշ կը դրուի :

ՕՐԻՆԱԿ . — Մեր պտուղները , ձեր տանձերը , իրենց խնձորները , իրենց սեխը :

Ո . Ուշադրութի՛ւն . յոգնակի գոյականներու վերջն ալ ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրերը կրնան դրուիլ եզակի ստացական ածականներու տեղ : Ըսէ՛ք . ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրերը ո՞ր բառերու տեղ կրնան դրուիլ :

— ս , դ , ն կամ ը դիմորոշ գրերը՝ եզակի ստացական ածականներու տեղ՝ կրնան դրուիլ յոգնակի գոյականներու վերջ :

ՕՐԻՆԱԿ . — Խաղալիքներս , ըսել է իմ խաղալիքներս :

Ձգեստներդ ըսել է քու զգեստներդ :

Կօշիկները ըսել է իր կամ իրեն կօշիկները :

Ո . Երբ ստացականին որոշած բառը միավանկ չէ ստացական ածականներու տեղ կը գործածուին նաեւ նիս , նիդ , նին , սակայն շատ գործածական չեն :

ՕՐԻՆԱԿ. —

Վարժապետնիս, ըսելէ մեր վարժապետը:

Վարժապետներնիս, » մեր վարժապետները:

Տնօրէննիդ, » ձեր տնօրէնը:

Ծնողքներնիդ, » ձեր ծնողքները:

Ըսէ՛ք, ի՞նչ կը նշանակէ հայրերնիդ, մայրերնիդ, եղբայրներնիդ, թուռուներն, հացերնիս, եկեղեցիներն, տուններնիս եւ այլն:

Թուական Ածական

Ո. Տղաքս, ո եւ է անձ, կենդանի եւ իր ինչո՞վ կրնաք համբել:

— Թիւով:

Ո. Այն բառերը՝ որ ցոյց կուտան բանի մը թիւը, ֆանակը կը կոչուին թուական ածական: Ըսէ՛ք. ո՞ր բառերը կը կոչուին Թուական ածական:

— Թուական ածական կ'ըսուին այն բառերը՝ որ կը ցուցնեն բանի մը թիւը, ֆանակը որուն վրայ կը խօսուի:

Ո. Ըսէ՛ք. ո՞րքան տուն կայ Նոր գիւղին մէջ:

— Շատ տուն կայ Նոր գիւղին մէջ:

Ո. Տղա՛քս. շատ բառը ի՞նչ ցոյց տուաւ:

— Տուններուն ֆանակը, որ ֆանուրիւնը. այսինքն մէկէ աւելի ըլլալը:

Ո. Շատ ըսելով կրցա՞ք տուններուն ճիշդ, որոշ ֆանի՞ հաս ըրա՞յր հասկնալ:

— Ո՛չ:

Ո. Ուրեմն շատ բառին տեղ դրէք երկու հարիւր բառը, եւ այնպէս ըսէ՛ք:

— Նոր գիւղին մէջ երկու հարիւր տուն կայ:

Ո. Հիմա, բացարձակ կերպով հասկցա՛ք թէ՛ քանի՞ տուն կայ Նոր գիւղին մէջ:

— Այո՛. բացարձակ կերպով հասկցանք թէ՛ երկու հարիւր տուն կայ Նոր գիւղին մէջ:

Ո. Արդ՝ գիտցէք թէ՛ թուական ածականը երկու տեսակ է, Անորոշ թուական ածական եւ Բացարձակ թուական ածական: Ըսէ՛ք. Թուական ածականը քանի՞ տեսակ է:

— Թուական ածականը երկու տեսակ է, Անորոշ թուական ածական, Բացարձակ թուական ածական:

Անորոշ թուական ածական

Ո. Այն բառերը՝ որք գոյականին ֆանակութիւնը կը ցուցնեն, առանց անոնց ճիշդ թիւը որոշելու, կ'ըսուին Անորոշ թուական ածական: Ըսէ՛ք. ո՞րն է Անորոշ թուական ածականը:

— Անորոշ թուական ածական կ'ըսուին այն բառերը՝ որ գոյականին որ ֆանակութիւնը կը ցուցնեն՝ առանց անոնց ճիշդ թիւը որոշելու:

ՕՐԻՆԱԿ. — Քանի մը տղայ ծոյլ են, իսկ շատ մը աղջիկներ ալ՝ աշխատասէր:

Քանի մը անորոշ թուական ածական է, որովհետեւ՝ գոյականներուն քանակութիւնը ցոյց կուտայ. բայց չորոշեր չի ճշդեր նշանակած առարկայից կամ իրաց թիւը:

Շատ անորոշ թուական ածական է, որովհետեւ՝ իրեն հետ գործածուած գոյականներու քանակութիւնը թէեւ ցոյց կուտայ, բայց չ'որոշեր անոնց ճիշդ թիւը:

Ո. Անորոշ թուական կամ Անորոշ ածական են, ամեն, բոլոր, շատ, քանի մը, ոմանք, ոմն. ուրիշ, միւս, մը, ոչ մէկ. իւրաքանչիւր, ամեն մէկ, այսչափ, այնչափ, քանի, ի՞նչ, ո՞րը եւայլն. ուրիշ այսպիսի կարգ մը բառեր, զորս հետզհետէ ընթերցմունքն ու սովորութիւնը կ'ուսուցանեն ուսանողին:

99. Հրահանգ

Անորոշ ածականները ստորագծեցէք.

Բոլոր ձուկերէն քանի՞ տեսակները կը ճանչնաք: Ի՞նչ հանգամանքներ ունի ամէն մէկ վագր: Ի՞նչ կերպարանք ունի իւրաքանչիւր փիղ: Մէկ քանի աշակերտներ գիւղ գացին: Ուսանողներէն ոմանք բացակայ են: Ուրիշ գրիչ մը տուր: Ո՞ր տունը կը բնակիք: Շատ մարդիկ երկրագործ են: Ընկերներէդ ո՞րը կամ քանի՞ հատը կը սիրես:

Բացարձակ թուական ածական

Ո. Տղա՛քս. այն բառերը՝ որ գոյականին բացարձակ կերպով որոշ թիւը քանի հաս ըրալը կը ցուցնեն, կ'ըսուին բացարձակ թուական ածական: Ըսէ՛ք. բացարձակ թուական ածական որո՞ւ կ'ըսուի:

— Բացարձակ թուական ածական կ'ըսուին այն

բառերը՝ որ գոյականին ճիշդ թիւը՝ քանի հաս ըրալը կը ցուցնեն:

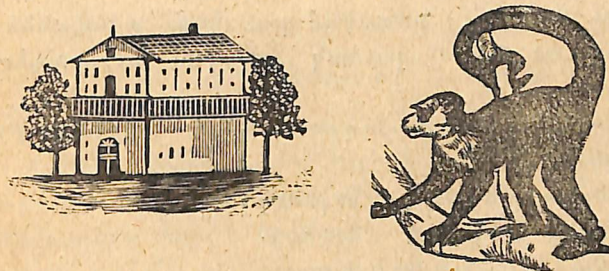
ՕՐԻՆԱԿ. — Հինգ տուն. չորս գրիչ:

Հինգ՝ բացարձակ թուական ածական է, որովհետեւ գոյականին ճիշդ թիւը, քանի հաս ըրալը կը ցուցնէ:

Չորս բացարձակ թուական ածական է, որովհետեւ գոյականին ճիշդ թիւը կը ցուցնէ:

100. Հրահանգ

Քանի՞ պատուհան ունի ձեր դասարանը. քանի՞ շրջանակ ունի իւրաքանչիւր պատուհան. քանի՞ տարեկան ես. քանի՞ ոտք ունի սեղանը, կապիկը, ձին, բղեղը, թիթեռը, Ըսէ՛ք. հետեւեալ կենդանիները քանի՞ ոտք ունին:

Դասական բուական ածական

Ո. Այն բառերը՝ որք գոյականին կարգը՝ ֆանիե-
րորդ ըլլալը կը ցուցնեն, կ'ըսուին Դասական բուա-
կան: Հսէ՛ք, որո՞ւ կ'ըսուի Դասական բուական:

— Դասական բուական կ'ըսուին այն բառեր, որ
գոյականին կարգը՝ ֆանիերորդ ըլլալը կը ցուցնեն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Յովհաննէ՛ս դասարանին առաջին
կարգը նստած է, հինգերորդ տղան կանչէ՛,

Առաջին՝ Դասական բուական (ածական) է, որով-
հետեւ կը ցուցնէ թէ՛ Յովհաննէս դասարանին ֆանի-
երորդ կարգը նստած է:

Հինգերորդ՝ դասական բուական (ածական) է, ո-
րովհետեւ կը ցուցնէ թէ՛ ֆանիերորդ տղան պէտք է
կանչել:

Ո. Տղա՛քս. Դասական բուական ածականները
կազմուած են Բացարձակ բուական ածականներէն
այսպէս.

Մէկէն զատ՝ որուն դասականն է առաջին կամ ա-
ռաջներորդ.

Երկու եղած է երկրորդ.

Երեք եղած է երրորդ.

Չորս եղած է չորրորդ.

Իսկ հինգէն սկսեալ՝ երորդ աւելցնելով եղած է
հինգերորդ, վեցերորդ, եօթներորդ, ութերորդ եւն:

101. Հրահանգ

Հետեւեալ նախադասութիւնները լրացուր. կէ-
տերուն տեղ՝ յարմար քացարձակ եւ դասական ածա-
կաններ դնելով:

Շաբաթը քանի՞ օր է:

— Շաբաթը օր է:

Իսկ ամի՞սը:

— Ամիսը կամ օր է:

Իսկ տարի՞ն:

— օր է:

Տարին կը բաղկանայ ամիսէ:

Չորքոտանիները ոտք ունին:

Տարուան ամիս կը կոչուի Յունուար:

Իսկ վեցերորդ ամի՞սը:

— ամիսը կը կոչուի Յունիս:

Սեպտեմբեր ամիսը տարւոյն քանի՞երրորդ ա-
միսն է:

— Սեպտեմբեր ամիսը տարւոյն ամիսն է:

Մարդը ունի աչք բերան ականջ.....

ոտք:

Տարւոյն քանի՞երրորդ օրն է օգոստոս 6:

102. Հրահանգ

Վերէն Համբելով քանի՞երրորդ նստարանին վրայ
ես. վարէն Համբելով քանի՞երրորդ նստարանին վրայ
նստած ես: Բանի՞երրորդ ամսուն մէջ ենք այսօր:
Բանի՞երրորդ մարդն էր Ադամ: Բրիստոսի ծնունդը
տարւոյն քանի՞երրորդ օրն է: Տարւոյն քանի՞երրորդ
ամիսներն երեսուն եւ մէկ օր կը հաշուեն: Փետրուար
ամիսը քանի՞ օր է:

103. Հրահանգ

Անցեալ հրահանգներուն մէջէն որոշեցէք անորոշ,
քացարձակ եւ դասական թուական ածականները ի-
րենց գոյականներուն հետ:

Ո. Թիւերը կը յայտնուին նաեւ Հայերէն գրերով և կ'ըսուին հայկական թուանշան. ու կը համընդհանուր սապէս.

Ա.	Բ.	Գ.	Դ.	Ե.	Զ.	Է.	Ը.	Թ.	Ժ.	ԺԱ.	ԺԲ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ի.	Լ.	Խ.	Ծ.	Կ.	Հ.	Ձ.	Ղ.	Ճ.	ՃԱ.	ՃԲ.	ՃԳ.
20	30	40	50	60	70	80	90	100	101	102	103
Մ.	Յ.	Ն.	Շ.	Ո.	Զ.	Պ.	Ջ.	ՋԱ.	ՋԲ.	ՋԳ.	ՋԴ.
200	300	400	500	600	700	800	900	901	902	903	940
Ռ.	Ս.	Վ.	Տ.	Ր.	Յ.	Ի.	Փ.	Ք.			
1000	2000	3000	4000	5000	6000	7000	8000	9000			

Ո. Դիտեցի՞ք որ Ա. էն մինչեւ Թ. միաւոր են եւ մէկ մէկ կը համընդհանուր. Ժ. էն մինչեւ Ղ. տասնաւոր են եւ՝ մէկ գիրէն միւսը՝ տասնական կ'աւելնայ. Ճ. էն մինչեւ Ձ. հարիւրաւոր են, եւ մէկ գիրէն միւսը հաւրարական կ'աւելնայ. Ժ. էն մինչեւ Փ. հազարաւոր են եւ մէկ գիրէն միւսը հազարական կ'աւելնայ:

104. Հրահանգ

Հետեւեալ անուններուն առաջ եւ թիւերուն հայկական թուանշաններ գրեցէ՛ք.

Գէորգ (չորրորդ) կաթողիկոս: Սաղմոսի (եօթերորդ) զլուխը: Ղուկասու Աւետարանին (երկրորդ) զլուխը: Վեցերորդ դաս: Նաբոլէոն (երրորդ): Հայոց սոմարական թիւն է հազար երեք հարիւր քառասուն եւ ութը: Սիրուն Զրօսարանի տասներորդ տպագրութիւնը: 807, 1346, 600, 2450, 96, 83409: Մանկավարժական Գերականութեան առաջին մասը տպուեցաւ 1875 ին:

Յասուկ ածական

Ո. Գրեցէ՛ք Չինական սպարանքները կուգան Չինեան. — (Կը գրեն). Չինական սպարանքները կուգան Չինեան:

Ո. Ո՞ր տեղացի կամ ի՞նչ անուն ապրանքները կուգան Չինէն:

— Չինական սպարանքները կուգան Չինէն:

Ո. Ի՞նչ բառ է կազմուած է Չինական բառը:

— Չին բառէն:

— Ի՞նչ տեսակ բառ է Չինական:

— Ածական է, որովհետեւ այդ բառը կը ցուցնէ թէ՛ Չինէն եկած ապրանքները յատկապէս ո՞ր տեղացի են, ի՞նչ անունով եւ ո՞ր ազգի կը վերաբերին:

Ո. Չինը ի՞նչ տեսակ բառ է:

— Յատուկ անուն է:

Ո. Յասուկ անուններէ կազմուած ածականները ի՞նչ պէտք է կոչուին ուրեմն:

— Յասուկ ածական:

105. Հրահանգ

Հետեւեալ Յասուկ անուններէն, Յասուկ ածական կազմէ, կան կամ ական եւ ցի աւելցնելով:

Յրանսա Ճափոն Անգլիա Եւրոպա Սպանիա
Հոլանտա Ասիա Իտալիա Շուէտ Գերմանիա

Յատուկ ածական կազմէ եւս կամ եւսնց մասնիկով:

Մարգար Սարգիս Պետրոս Յակոբ:

Ո. Արդ ըսէ՛ք տղաքս. ի՞նչ կը ցուցնէ Յատուկ Ածականը:

— Յատուկ ածականը կը ցուցնէ թէ՛ ո՞ր եւ է բան մը, կամ մէկն ո՞ւր տեղացի է, ի՞նչ անունի և ի՞նչ ազգի կը վերաբերի:

Բառերն ամանցելու կամ մասնկալուելու նախափորձ

Տղա՛քս, ինչպէս յատուկ գոյականներուն վրայ մեկ քանի գրեւ աւելցնելով յատուկ ածականները կը կազմուին. նոյնպէս մեկ քանի գրեւ որ աննշան մասնիկ կ'ըսուին հասարակ գոյականներու վրայ աւելնալով ածականներ կը կազմեն. Ուշադրութիւն :

ւոր (երկինք) երկնաւոր, (երկիր) երկրաւոր, (հոգի) հոգեւոր :

կան (մարմին) մարմնական, (գիւղ) գիւղական :

ոս ծակոս, կասկածոս, նախանձոս, ցեխոս :

կոս մոռացկոս, ծիծաղկոս :

ցի քաղաքացի, գիւղացի, նշանացի :

այիմ (մարդիկ) մարդկային, քաղաքային :

106. Հրահանգ

Վերոյիշեալ բառերու գոյականները դաէք ուսուցչի օգնութեամբ :

Ո՛. Տղա՛քս. այն գիրեր կամ վանկեր՝ որք բառին սկիզբը կամ վերջը աւելնալով բառին տարբեր իմաստ մը կուտան, նմանիկ կ'ըսուին ըսինք. Մասնիկներէն ու մանք բառերուն սկիզբն ալ կը դրուին, եւ հակառակ նշանակութիւն կուտան.

ան անմիտ, անամօթ, անխոհեմ :

ապ ապուշ, ապերախտ :

ս զգէտ, ճհաս :

դժ եւ Տժ դժգոհ, դժբաղդ, Տժգոյն :

Ածականներու ճեպակներ

Որակական	Մեծ, փոքր. Աղէկ, գէշ. Անուշ, լեղի. Տափակ, կլոր. Կարմիր, կանաչ. Երկար, կարճ, Ազուր, տգեղ.	Որպիսութիւն կամ յատկութիւն ցուցնող ածականներ :
----------	---	--

Որոշիչ	Այս, այդ. Մէկը, ամէնը. Երկու, քսան. Իմ, քուդ. Առաջինը, երկրորդը.	Ածականներ՝ որոնք կ'որոշեն թե՛ ո՞րն է, որո՞ւն է, քանի՞ է, քանի՞ տարրով է :
--------	---	---

Յատուկ	Զինական, ծրանսական. Աստուածային. Տաճկաստանցի. Կովկասցի. Մարգարեան.	Ո՞ր տեղացի, ի՞նչ անունով եւ ո՞ր ազգի վերաբերում ցուցնող ածականները կազմուած են յատուկ գոյականներէն :
--------	---	--

107. Հրահանգ

1. Գրեցէ՛ք. քանի՞ տեսակ ածական կայ.

2. Որո՞նք են որոշիչ ածականները. տուր հինգ օրինակ.

3. Որո՞նք են որակական ածականները. տուր երեք օրինակ.

4. Որո՞նք են յատուկ ածականները. տուր չորս օրինակ :

108. Հրահանգ

Հետեւեալ ածականներով մէկ մէկ նախադասութիւն կազմեցէք :

Ագահ. նօթի. հարուստ. հպարտ. ծոյլ. շռայլ. չատախօս. սեւ. ճերմակ. կապոյտ. թթու. մունջ. համր. հմուտ. կարծր. ծուռ. կլոր. նուրբ. հաստատ. չոր. բարձր. մեծ. նեղ. հսկայ. ցած. անգութ. չար. կատաղի. գեղանի. համեստ. գեղեցիկ. բարի. ուրախ. տրտում. շքեղ. ջրարբի. առողջ. տկար. օգտակար. հզօր. անմիտ. հիւանդ. խոնաւ. ջերմ. պայծառ. վճիտ. փայլուն. վախկոտ :

Մակբայ

Ո. Տղա՛քս. Մակբայ ի՞նչ կը նշանակէ .

— Մակբայ կը նշանակէ բային վրայ աւելցող :

Ո. Ո՞ր բառերը կ'աւելնան ընդհանրապէս բայերուն վրայ :

— Գործողութեան (բային) պարագան կամ հանգամանքը ցուցնող բառերը կ'աւելնան :

Ո. Որո՞նք են պարագայ կամ հանգամանք ցուցնող բառերը :

— Գործողութեան մը կատարուելուն ճեղը, ասեւը, որպիսութիւնը, չափը, եւլն. ցուցնող բառերը՝ բային պարագայ կամ հանգամանքը ցուցնող բառեր կ'ըստին :

Ո. Ուրեմն ի՞նչ է մակբայը :

— Մակբայը բառ մ'է, որ կը ցուցնէ գործողութեան (բային) պարագան կամ հանգամանքը :

ՕՐԻՆԱԿ.— Մաքրուհին աղւոր գրեց. Վարդուհին հիւնա գրեց. Սրբուհին վերը գրեց :

Որո՞նք են մակբայները, եւ ի՞նչ կը ցուցնեն :

Աղւոր՝ մակբայ է, եւ կը ցուցնէ թէ՛ Մաքրուհին ի՞նչպէս գրեց (բային որպիսութիւնը կը ցուցնէ) :

Հիւնա մակբայ է, եւ կը ցուցնէ թէ՛ Վարդուհին ե՞րբ գրեց (բային ժամանակը կը ցուցնէ) :

Վերը մակբայ է, եւ կը ցուցնէ թէ՛ Սրբուհին ո՞ր գրեց, (բային տեղը կը ցուցնէ) :

Ո. Երբ ըսեմ՝ Մաքրուհին շա՛տ քիչ գրեց. ո՞րն է մակբայը, եւ ի՞նչ կը ցուցնէ :

— Շատ քիչ՝ մակբայ է, եւ Մաքրուհիին ո՞րչափ
գրելը կը ցուցնէ. այսինքն. չափը :

Ո. Տղա՛ք. ո՞ր եւ է բառ՝ ածական կամ գոյա-
կան, երբ բային մէկ հանգամանքը կամ պարագան
կը ցուցնէ, Մակբայ կ'ըսուի :

Ուրեմն՝ պէտք է որ ուշադիր ըլլաք, բառերու
կատարած դերին, որպէս զի լաւ հասկնաք բառերուն
տեսակը, եւ որոշէք. թէ բառերն ի՞նչ պաշտօններ կը
կատարեն նախադասութեան մէջ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Գեղեցիկ խօսեցաւ, Դիշեր, ցերեկ
կ'աշխատի :

Գեղեցիկ՝ մակբայ է, եւ կը ցուցնէ թէ ի՞նչպէս
խօսեցաւ :

Դիշեր, ցորեկ՝ մակբայ է եւ կը ցուցնէ թէ ե՞րբ
կ'աշխատի :

Ո. Գեղեցիկը ե՞րբ իբրեւ ածական կը գործածուի :

— Գոյականին հետ, ինչպէս. գեղեցիկ ծառ մը
տեսայ :

Ո. Դիշեր, ցերեկը՝ իբրեւ մակբայ գործածելու
տեղ գործածեցէք իբրեւ գոյական :

— Դիշերը լուսցաւ. ցերեկը պայծառ է :

Ո. Ըսել է՝ ածականներէ շատերը՝ եւ երբեմն
գոյականներն ալ՝ իբր մակբայ կրնան գործածուիլ :

Ըսէ՛ք. ո՞ւրկէ կը նայի տղան :

109. Հրահանգ

Մակբայներուն ներքեւ մէ՛կ գիծ քաշեցէք :

☐ Դրիգոր ուղիղ կը խօսի : Մայրը մեծապէս շնոր-
հակալ է : Դասընկերիդ հետ բարեկամօրէն վարուէ :
Անուշութեամբ խօսէ : Նիւթապէս եւ բարոյապէս
օգնէ :

110. Հրահանգ

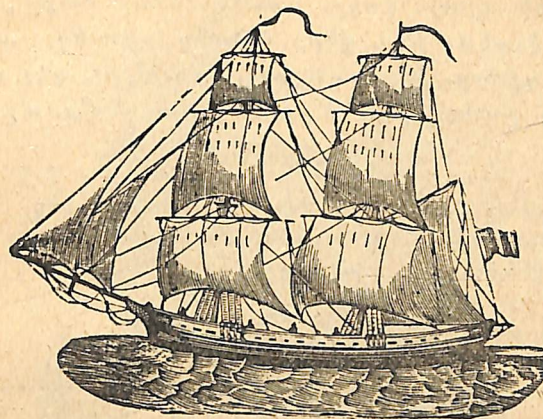
Այն ատեն² ես բացակայ էի. հիմա կը պատասխանեմ քեզ. արդէն գրած էի. իսկոյն պատասխանեց. շուտով պիտի երթամ. այսօր կամ վաղը կ'սպասեմ. յաճախ կը խնդայ :

111. Հրահանգ

Ո՞ր էիր Համբարձում. հոս էի. ո՞ւսկից եկար. վերէն եկայ. ըսին թէ ներսն էիր : Սահա՛կ, դասդ գիտե՞ս, թերեւս գիտեմ. գուցէ գիտնաս վաղը : Հաւանականաբար գիրքդ գտած ես. անշուշտ պիտի գտնեմ. կրնա՞մ ճաշել. — Ո՛չ (չես կրնար ճաշել ըսելու տեղ) : կրնա՞մ դասս պատրաստել. ա՛յո, (կրնաս ըսելու տեղ) :

112. Հրահանգ

Ծանր կը խօսի. հիւանդ պառկած է. կաթիլ կաթիլ կը խմէ. ձեռքէ ձեռք կորուեցաւ տետրակը. կարգ կարգ շարուեցան եւ յետոյ միացան. տգէտ տղայ է Կիրակոս, վազն ի վազ եկաւ. շատ սուտ խօսեցաւ : Բառ առ բառ գիտեմ, անկեղծութեամբ ըսէ. իմաստութեամբ խօսէ :

Գրաւոր եւ բերանացի կերպով բացատրեցէ՛ք անցեալ դասի պատկերները մակրայներով :

113. Հրահանգ

Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանէ նշանակուած մակրայներով :

Ո՞ր ես. — Հոս. հոն. այստեղ, այնտեղ :

Ո՞ւսկից եկար. — Հեռուէն. մօտէն :

Ե՞րբ տեսար. — Հիմա. երէկ. առջի օր :

Ի՞նչպէս է. — Այսպէս. այնպէս. աղէկ :

Քանի՞ անգամ. — Մէկ անգամ. երկու անգամ :

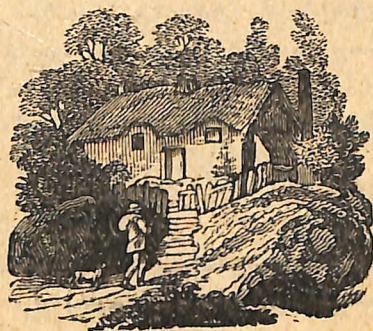
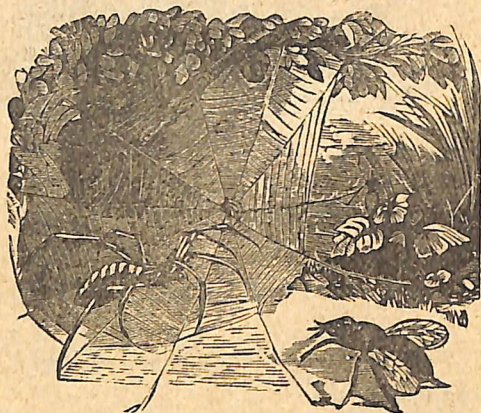
114. Հրահանգ

Հետեւեալ մակրայներով նախադասութիւններ կազմէ տէր բայիները յայտնի գրելով :

Երէկ, այսօր, վաղը, առաջ, հիմա, ետքը, երբեմն, երբեք, վար, վեր, այնտեղ, այստեղ, առաջ, ետք, դիմաց, թերեւս, շատ, աւելի քիչ, գէշ, աղէկ, կամաց, շուտ, ինչո՞ւ, ե՞րբ, ո՞ւր, արդեօ՞ք, ո՛չ, այո:

115. Հրահանգ

Անցեալ հրահանգներու մէջ գտնուած տեղ, ասեմ, որպիսութիւն, չափ ցուցնող մակբայները զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք:

Պատկերներուն վրայ նայելով նախադասութիւններ կազմեցէ՛ք:

Ո. Արդ՝ տեսաք թէ բառեր կան՝ որք միմիայն բայերու հետ գործածուելուն համար կոչուած են Մակբայ:

1. Գլխաւոր մակբայներ. այո՛, ո՛չ, շատ, կանուխ, ուշ, ուր: Կան նաեւ մակբայներ ալ որք ածականներու հետ միասին կը գործածուին. շատ գեղեցիկ գրեց: Իբրեւ մակբայ բային հետ կը գործածուին նաեւ.

2. Երկու բառեր միացած, այսօր, քաղցրաձայն երգեց:

3. Գոյականներ, գիշերով գացի. առաւօտուն տեսայ:

4. Գոյականները կրկնելով՝ կարիչ կարիչ վազեց:

5. Ածականները՝ առանձին: Գեղեցիկ է:

6. Նոյնպէս կը գործածուին պէս նշանակութեամբ բար վերջաւորող մակբայներ որք միացած են գոյականներու եւ ածականներու հետ. (յիմարաբար, յի-

մարի պէս. առիւծաբար, առիւծի պէս. եղբայրաբար, եղբոր պէս :

7. Ինչպէս եւ կերպով նշանակութեամբ օրէն, պէս վերջաւորող մակբայներ որք մեծ մասամբ ածականներու հետ միացած են. համեստօրէն, համեստ կերպով, անկեղծապէս, անկեղծ կերպով. վեհօրէն, վեհ կերպով:

116. Հրահանգ

Բար՝ ո՞ր բառերուն հետ միացած է, դատեցէ՛ք. Բերանացի եւ գրաւոր ըսէ՛ք.

Իշխանաբար, կը նշանակէ՝ իշխանի պէս :

Հայրաբար կը նշանակէ մայրաբար. եղբայրաբար. առիւծաբար. ընտանեբար. ծածկաբար. տգիտաբար. անգիտաբար. անգլթաբար. աղքատաբար. լայնաբար. կուրաբար. ազնուաբար. իմաստնաբար :

Պէս եւ օրէն ո՞ր բառերուն հետ միացած են, դատեցէ՛ք :

Անկեղծապէս կը նշանակէ առատօրէն. ճշմարտապէս. խեղճօրէն. յայտնապէս. լրջօրէն. վայելչօրէն. քաջապէս. զօրեղապէս. գաղտնապէս. թեթեւօրէն :

117. Հրահանգ

Բար, պէս, օրէն վերջաւորող բառեր գտէ՛ք. եւ գանոնք դործածեցէք մէկ մէկ նախադասութեան մէջ:

118. Հրահանգ

Նկարագրեցէ՛ք, Արեւը ե՞րբ կը ծագի, ոչխարները ո՞ւր կ'արածին, Նախադասութիւններ կազմեցէ՛ք մակբայներով :

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Ո. Դերանուն կ'ըստին այն բառերը, որ անուններուն տեղ կը դրուին, եւ կը փոխանորդեն՝ առանց անունը տալու, այն բառերը, որոց տեղ դրուած են .

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծիծեռնակները մեկնեցան, անոնք կ'երթան տաք երկիրներ :

Պետրոս լաւ կը գրէ, բայց ան գէշ կը կարդայ :

Անոնք դերանուն է, դրուած (ծիծեռնակները) անունին տեղ, եւ առանց անունը տալու կը յիշեցնէ ծիծեռնակները բառը՝ որուն տեղը դրուած է :

Ան դերանուն է, դրուած (Պետրոս) անունին տեղ, եւ առանց անունը տալու կը յիշեցնէ Պետրոս բառը՝ որոյ տեղ դրուած է :

Ո. Ուրեմն ըսէ՛ք. ո՞ր բառերը դերանուն կ'ըստին :

— Դերանուն կ'ըստին այն բառերը, որ անուններու տեղ կը դրուին, եւ կը յիշեցունեն այն բառերը որոնց տեղ դրուած են :

Ո. Կրնա՞ք ըսել թէ դերանուն մը ե՞րբ եզակի եւ ե՞րբ յոգնակի թիւ կը դրուի :

— Դերանունը յոգնակի կը դրուի, երբ յոգնակի բառի տեղ դրուած է, եւ զայն կը յիշեցնէ : Իսկ դերանունը եզակի կը դրուի, երբ եզակի բառի մը տեղ դրուած է :

ՕՐԻՆԱԿ. — Բաղերը կը լողան, անոնք ջուրը շատ կը սիրեն :

Անոնք դերանուն է, որ կը յիշեցնէ բաղերը եւ նոյն բառին տեղ դրուած է : Անոնք յոգնակի դրուած

է, որովհետեւ յիշեցուցած բաղեր բառը յոգնակի է :

Ո. Ի՞նչպէս պէտք էր գրել վերոյիշեալ նախադասութիւնը՝ անոնք դերանունը եզակի դնելու համար :

— Պէտք էր բաղերը բառը եզակի գրել հետեւեալ կերպով . Բաղը կը լողայ, ան ջուրը շատ կը սիրէ :

Ո. Դերանունները քանի՞ դէմք կը ցուցնեն :

— Դերանունները երեք դէմք կը ցուցնեն :

Առաջին, երկրորդ, երրորդ :

Ո. Ո՞րն է երրորդ դէմքը :

— Խօսողին (անունէն, առաջին դէմքէն) և որու հետ որ կը խօսուի (անոր անունէն, երկրորդ դէմքէն) զատ՝ միւս բոլոր անունները երրորդ դէմք կը համարուին, եւ անոնց տեղը երրորդ դէմք դերանուն կը դրուի :

Ո. Ո՞ր տեսակ բառերը դէմք ունին :

— Բայերն ու դերանունները դէմք ունին, իսկ գոյականներն ու ածականները միմիայն երրորդ դէմք կը գործածուին :

ՕՐԻՆԱԿ. — Տե՛ս գառնուկը, ան խոտ կ'ուտէ .

Ան՝ երրորդ դէմք դերանուն է, որովհետեւ գառնուկ՝ անունին տեղ դրուած է :

Կուսե՛ք երրորդ դէմքէն թայ է եւ երրորդ դէմքի գործողութիւնը կը ցուցնէ : Ան եզակի թիւ է, որովհետեւ գառնուկը եզակի բառ է :

Նշանակեցէ՛ք յետագայ դերանունները, եւ ըսէ՛ք թէ՛ ինչո՞ւ եզակի եւ յոգնակի, ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ

առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դէմք դերանուն
դրուած են, եւ թէ՛ ո՞ր բառերը կը յիշեցնեն :

Մարիամ կը կարդայ, ան շատ ուշիմ աղջիկ է : Հայ-
րը սենեակին մէջն է, ան գիր կը գրէ : Տղա՛ս, ա՛ռ սա
նամակը, եւ յանձնէ թղթատարին : Սահա՛կ, դու
տեսա՞ր Յակոբը, ան դասերը պատրաստեց : Տեսէ՛ք
ծոյլ դպրոցականները, անոնք միայն խաղը կը սի-
րեն եւ ուսումը կ'ատեն : Մարգո կը ձեւէ, կը շինէ
կը հնարէ, բայց ան ճանձ մը անգամ չի կրնար ստեղ-
ծել եւ պիտի չստեղծէ : Տղա՛քս, եթէ առաքինու-
թիւնը կը սիրէք, ջանացէ՛ք որ, դուք չունենաք չար
ընկերներ : Տղաք խոստացան սիրել առաքինութիւնը,
եւ ըսին. «մենք պիտի չունենանք չար ընկերներ» :

Ո. Տղա՛քս, հինգ տեսակ դերանուն կայ. Անձ-
նական, Սեպական, Յուցական, Յարաբերական եւ
Անորոշ. Ըսէ՛ք. քանի՞ տեսակ դերանուն կայ :

— Հինգ տեսակ դերանուն կայ. 1. Անձնական.
2. Ստացական. 3. Յուցական. 4. Յարաբերական եւ
5. Անորոշ :

Անձնական դերանուն

Ո. Անձնական դերանուն կ'ըսուին այն բառերը,
որոնք խօսքին մէջ ընդհանրապէս անձերու դերը
կ'որոշեն ու կը յայտնեն, եւ թէ՛ խօսողին, թէ՛ որո՞ւ
հետ որ կը խօսուի, անոր անունին տեղը կը դրուին :

Օրինակ. — Ես իմացայ որ դուն տեսեր ես ան.
այս խօսքին մէջ քանի՞ տարբեր անձ կայ :

— Երեք տարբեր անձ կայ :

Ո. Որո՞նք են.

— Ես, դու, ան :

Ո. Այս նախադասութեան մէջ ես, դու, ան ի՞նչ
տարբեր դերեր ունին. ըսէ՛ք :

— ԵՍ կը ներկայացնէ խօսողը (առաջին դէմք
կամ անձ) :

ԴՈՒ կը ներկայացնէ որո՞ւ որ կը խօսուի, (երկ-
րորդ դէմք կամ անձ) :

ԱՆ կը ներկայացնէ որո՞ւ վրայ որ կը խօսուի
(երրորդ դէմք կամ անձ) :

Ո. Ըսէ՛ք ուրեմն, ո՞ր բառերը անձերու տեղ
դրուած են :

— Ես, դու, ան :

Ո. Ես, դու, ան ի՞նչ տեսակ դերանուն են ուրեմն :

— Անձնական դերանուն են :

— Ինչո՞ւ համար :

— Անոր համար որ կը դրուին ու կը գործածուին
փոխանակ թէ՛ ան անձին որ կը խօսի, թէ՛ այն ան-
ձին՝ որու հետ կը խօսուի եւ թէ՛ այն անձին որուն
վրայ որ կը խօսուի :

Անձնական դերանուն

Եզակի

Յոգնակի

Առաջին դէմք, Ես.

Մենք.

Երկրորդ դէմք, Դու.

Դուք.

Երրորդ դէմք, Նա, Ան, Ինքն. Անոնք, Իրենք :

120. Հրահանգ

Անձնական դերանունները որոշէ՛ւ և նշանակէ՛ւ ա-
նոնցմէ ո՞րը Առաջին, երկրորդ, երրորդ դէմք է :

Դուն գնա՛ւ. ես վաղը կուգամ. անոնք արդէն
գացած են : Սահակ դպրոցէն ելաւ. շրջանաւարտ
եղաւ : Ան երկրագործութիւն պիտի սովորի : Մարդ-
պէտք է որ արհեստ մը սորվի : Ես կ'ուզեմ սորվիլ
մեքենագիտութիւն : Ինքը ըսաւ : Իրենք խօսեցան ,
Անոնք հօրս բարեկամներն են : Ծառերը ծաղկեցան :

121. Հրահանգ

Նշանակեցէ՛ք տէրբայիներն եւ սեռի խնդիրները,
եւ ըսէ՛ք. ի՞նչ տեսակ բառ են ,

եւ քիչ օրէն կը տեսնեմ ձեզ : Իմ բարեկամս
տուաւ այս ժամացոյցը : Ան կը ծախէ մեծ եւ փոքր
ժամացոյցներ եւ անոնք կը նորոգէ : Մենք ալ գնե-
ցինք ժամացոյցներ , բայց անոնք այնչափ ընտիր չեն :

Ստացական դերանուն

Ո. Ստացական դերանունները Առաջին, երկրորդ
եւ երրորդ դէմքին ունեցածը կ'իմացնեն կամ կը յի-
շեցնեն առանց վերաբերած գոյականն յայտնի դըր-
ուելուն :

ՕՐԻՆԱԿ.—Իմա է այս գիրքը , ո՞ւր է ձերին գիրքը
ըսելու տեղ՝ կ'ըսենք. ո՞ւր է ձեր կամ ձերինը :

Ձերը կամ ձերինը ստացական դերանունն է, որ
գրուած է ձեր գիրքը ստացական ածականով գոյա-
կանին տեղ՝ իմացնելով երկրորդ դէմքին ունեցածը :

Ո. Ստացական դերանունները ա, դ, և կամ ը
դէմք որոշող (դիմորոշ) գրերէն մէկը կուենան իրենց
վերջը, ինչպէս.

եզակի

Առաջին դեմք

Իմա կամ իմինս ,

Մերը կամ մերինը :

Երկրորդ դեմք

Դուկդ կամ քուկինդ ,

Ձերը կամ ձերինը :

Երրորդ դեմք

Իրը կամ իրենը ,

Իրենցը կամ իրենցինը :

Անորն կամ անորինը ,

Անոնցն կամ անոնցինը :

Յոգնակի

Առաջին դեմք

Իմիններս ,

Մերինները :

Երկրորդ դեմք

Դուկիններդ ,

Ձերինները :

Երրորդ դեմք

Իրենները ,

Իրենցները :

122. Հրահանգ

Ստացական ածականներու տեղ , ստացական դե-
րանուններ գրեցէ՛ք. դիմորոշ գրերը չմոռնալով :

Այս պարտէզը իմ պարտէզս է : Այս գլխարկը իմ
գլխարկս է : Այս գիրքը ձեր գիրքն է : Ո՞ր ծրարը
իրենց ծրարն է : Ձեր ծառերը պտղատու չեն այլ մեր
ծառերն են պտղատու : Այդ գլխարկն է իր գլխարկը :
Այս մոմը իմ մոմն չէ : Իմ մոմն ձերմակ պիտի ըլլայ :
Իմ եղբայրս դպրոց գնաց , քու եղբայրդ՝ չուկայ :

Մերին տղաքը փողոցները կը պտըտին, ձերին տղաքը կը կարդան :

123. Հրահանգ

Ստացական դերանունները ստորագծեցէ՛ք :

Իմ անունս Վահրամ է, ձե՞րը : Այս սպասաւորը ձերն է : Ձեր գիրքը բոլորովին նոր է, իսկ ի՞մը : Իմ պարտականութիւններս լմնցուցի, ձերը դեռ չը սկսաք : Ինձմէ գրիչ մը խնդրեց, իրենը կորսնցուցած է : Ձեր ընկերներուն պակասութիւնները կ'ըսէք, իսկ ձերինները կը պահէք : Անոնք տեսան ձեր պարտէզները ու գոհ մնացին, իսկ մերիններէն դժգոհ : Ձեր տղաքը կը սիրեն դպրոցը, մերինները խաղալը :

Իմ քոյրս կ'ուզէ լաթ լուալ, իսկ . . .

Յուցական դերանուն

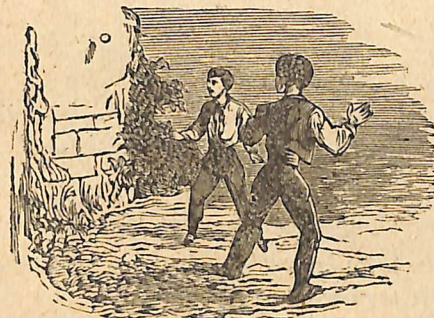
Ո . Յուցական դերանունները աջիւղ կամ մասնով ցուցուած անձերու, կենդանիներու եւ իրերու տեղը կը դրուին մասնաւոր եւ որոշ կարգով մը :

ՕՐԻՆԱԿ . — Ուզածս այդ է .

Այդ ցուցական դերանունն է, մատով կամ աչքով ցուցուած գոյականի մը տեղը դրուած է :

Ո . Ըսէ՛ք, ո՞ր բառերը ցուցական դերանուն կը կոչուին :

— Յուցական դերանուն կը կոչուին այն բառերը, որոնք մասնաւոր եւ որոշ կարգով մը կը դրուին աջիւղ կամ մասնով ցուցուած անձերու, կենդանիներու եւ իրերու տեղ, որոց վրայ կը խօսուի՝ առանց անոնց անունը տալու :

Ո . Ըսինք թէ՛ ցուցական դերանունները մասնաւոր կարգով մը կը դրուին անուններու տեղ, ուստի պէտք է գիտնաք թէ՛

Խօսողը՝ իր մօտ գտնուած գոյականը կը ցուցնէ ըսելով, (եղակի) սա, այս կամ աւ . (յողնակի) ասոնք :

Որու հետ որ կը խօսի. անոր մօտ գոյականին, կ'ըսէ՝
դա, այդ կամ աճ, այդնք.
Իրենցմէ աւելի հեռուն գտնուած գոյականին, կ'ըսէ.
ան, այն, կամ նա, անոնք.

ՕՐԻՆԱԿ. — Յակոբ կ'ըսէ Սահակին, ադ չէ, աա է
(իւր քովի եղած գիրքը ցուցնելով) :

Ադ ցուցական դերանուն է դրուած իւր խօսակ-
ցին, Սահակին մօտ գտնուած գիրքին տեղ :

Սա ցուցական դերանուն է խօսողին մօտ եղած
գիրքը ցուցնելով :

Ո. Գիտէ՛ք թէ՛ դերանունները դէմք ունին,
կրնա՞ք ըսել թէ՛ ցուցական դերանունները ի՞նչ դէմք
կը գործածուին :

— Ցուցական դերանունները միշտ երբորդ դէմք
կը գործածուին :

124 Հրահանգ

Ցուցական դերանունները որոշեցէք.

Տե՛ս, այս ի՞նչ աղուոր է. ա՛յն ապա Ան ո՞վ է :
Ադ չի գիտեր ի՞նչ կ'ըսէ. ասկէ ալ հրամայեցէք անկէ
ալ : Անոնք փնտռեցի չի գտայ. Ատոնք ո՞ւրկէ գտար :
Ատոնցմէ շատ կար. Ան ո՞րչափ խելացի է, մեր ըն-
կերը չի նմանիր. յարգէ ընկերդ, մի՛ ըսեր անգամ
մըն ալ : Ան տղան ալ խելացի է :

Ո. Ցուցականները՝ իբրեւ դերանուն՝ գոյականի
հետ կրնա՞ն գործածուիլ :

— Ո՛չ :

Ո. Չե՞նք կրնար ըսել այն տղան, այս տու-
նը եւայլն :

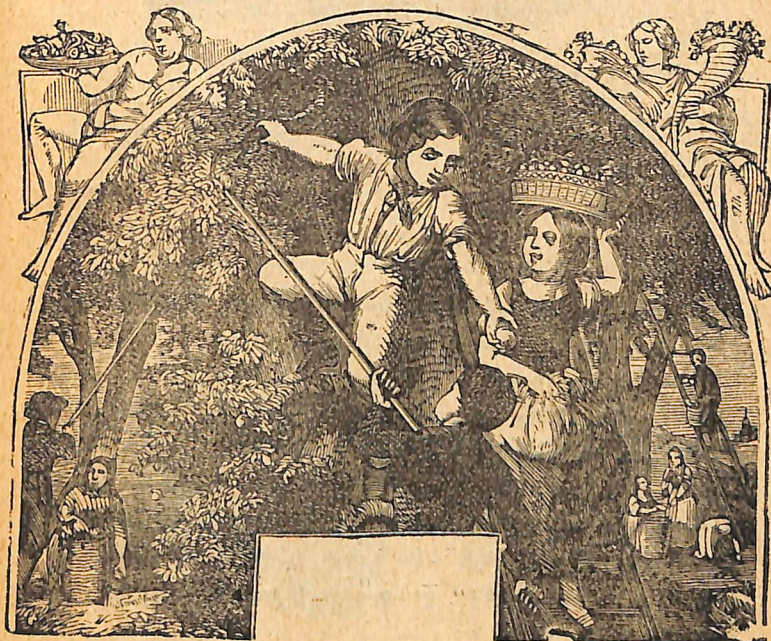
— Կրնանք ըսել, բայց այն ատեն այն, այս բա-
ռերուն ցուցական դերանուն չենք կրնար ըսել,
այլ ցուցական ածական :

Ո. Պատճա՞ռ :

— Որովհետեւ ցուցականներն՝ իբրեւ ածական գո-
յական մը կը ցուցնեն եւ կ'որոշեն. իսկ ցուցական-
ներն՝ իբրեւ դերանուն՝ ցուցուած գոյականներու տեղը
կը դրուին :

125. Հրահանգ

Ցուցական ածականներով նախադասութիւններ
գրէ, պատկերներուն վրայ նայելով :

Մէկ անգամ ասունցմէ բրցնեմ:

Տասը ցուցական դերանունով նախադասութիւններ կազմէ:

126 Հրահանգ

Նշանակէ ցուցական դերանունները. եւ բերանացի ըսէ դերանունները եւ ածականները:

Այս տանձը հասուն է, Այս խնձորները հասուն չեն: Այդ աղջիկը շատ քաղցր կ'երգէ: Այս ծառերը մեր պարտէզի ծառերէն աւելի երկայն են: Կը տեսնես այդ, մեր եկեղեցիէն փոքր է. բայց սա մեր տունէն մեծ է: Ո՞ւր գացին մեր եղբայրները, անոնք հեռու գացին, Ո՞ւրիկ եկան սա ծիծեռնակները. անոնք տաք երկիրներէ կուգան: Այս ծաղիկը քովիդ է, ո՛չ. այն իմն չէ:

127. Հրահանգ

Ըսէք. որո՞նք են ցուցական ածականները եւ որո՞նք են ցուցական դերանունները:

Այս գիրքը Մարգարինն է.

Այդ գիրքը Յակոբինն է.

Այն գիրքը Սահակինն է:

Սա Մարգարինն է.

Դա Յակոբինն է.

Նա Սահակինն է:

Տէր բայիները առաջ դնելով նախադասութիւններ կազմեցէք. նախ ցուցական ածականներով, յետոյ ցուցական դերանուններով:

128 Հրահանգ

Նախադասութիւններ գրեցէք նախ ստացական ածականներով, յետոյ ստացական դերանուններով:

129. Հրահանգ

Անձնական դերանուններով (10) նախադասութիւն կազմեցէք, պատկերներուն վրայ նայելով:

Անորոշ դերանուն

Ո. Անորոշ դերանունները կամ չեն որոշեր, չեն յայտներ քանակը կամ ճիշդ ո՞րն ըլլալը այն անձին, կենդանիին եւ իրին որոց տեղ դրուած են :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ուրիշ մը եկաւ, ոմանք գնացին :
Ուրիշ մը անորոշ դերանուն է, որովհետեւ չորոշեր թէ ո՞րն է այն անձը՝ որու տեղ դրուած է :

Ամենքը անորոշ դերանուն է, որովհետեւ չորոշեր թէ որո՞նք են եւ քանի՞ անձ են գացողները :

Ո. Ըսէ՛ք ուրեմն, ո՞ր բառը անորոշ դերանուն կը կոչուի :

— Անորոշ դերանուն կը կոչուի այն բառը՝ որ չի յայտներ, չորոշեր քանակը կամ ճշգրիտ ո՞րն ըլլալը այն անձին կենդանիին եւ իրին՝ որոց տեղ դրուած է :

Ո. Կրնա՞ք ըսել անորոշ ածականին եւ անորոշ դերանունին տարբերութիւնը :

— Այո՛, Անորոշ ածականը գոյականի հետ կը գործածուի, իսկ Անորոշ դերանունը գոյականին տեղը կը դրուի, երկուքն ալ չեն որոշեր գոյականին ճիշդ թիւը կամ ո՞րն ըլլալը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Բոլորն ալ ինձ տուաւ. շատ գիրքեր ունիմ :

Բոլորն Անորոշ դերանուն է, իսկ շատը՝ անորոշ ածական :

Ո. Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ բոլոր բայի հետ գործածուեցաւ, իսկ շատը՝ գոյականի հետ :

Ո. Ուրեմն ամբողջ անորոշ ածականները պիտի կրնա՞ն գործածուիլ՝ իբր անորոշ դերանուն :

— Այո՛, ամբողջ անորոշ ածականներն ալ՝ իբր դերանուն՝ կրնան գործածուիլ բայերու հետ :

Ո. Անորոշ դերանունները ի՞նչ դէմք կամ ի՞նչ մասնաւոր կարգով կը գործածուին :

— Անորոշ դերանունները՝ ո՛չ անձնական եւ ո՛չ ստացական դերանուններուն պէս՝ Առաջին եւ Երկրորդ դէմքով կը գործածուին, ո՛չ ալ ցուցական դերանուններուն պէս՝ մասնաւոր կարգով մը կը դրուին, ապա՝ գոյականներու եւ ածականներու պէս՝ իբր երրորդ դէմք՝ կը գործածուին երրորդ դէմք բայերու հետ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Իւրաքանչիւրը առաւ .

Իւրաքանչիւրը անորոշ դերանուն է՝ իբր երրորդ դէմք գործածուած եւ այս պատճառաւ բայն ալ երրորդ դէմք դրուած է :

Ո. Որո՞նք են անորոշ դերանունները :

— Անորոշ դերանուններն են :

Ամենքը, մեկը, ամէն մեկը, ոչ մեկը, ոմանք, իւրաքանչիւրը, ինչ որ, ուրիշը, միւսը, միեւնոյնը,

այսչափր, մեկ ֆանի, բոյոր, շատեր, այսինչ, անձնիւր, ֆանի. որչափ, նոյն, եւայլն.

Ո. Կրկնեցէ՛ք. այս դերանունները անորոշ կը կոչուին, որովհետեւ վրան խօսուած անձը կամ իրը անորոշ կերպով մը կը յայտնեն.

130. Հրահանգ

Անորոշ ածականներն եւ անորոշ դերանուններն որոշէ:

Ամէն մարդ իր կարծիքը կ'ուզէ յայտնել: Ամէնքն կուգեն խօսիլ: Մէկը չուզեր իր պարտքը կատարել: Բոլոր մարդիկ մահկանացու են: Անձնիւր մարդ պարտի աշխատիլ: Շատ գրքեր ունիմ: Մէկ քանին կուտամ ձեզ եւ մէկ քանին կը պահեմ ինձ: Անձիւր մարդ իր շահը մտածելու է. բայց պէտք չէ որ շահամու ըլլայ: Քանի մը գրիչ տուր: Քիչ կը սիրուի այն անձը, որ չի սիրեր ուրիշը:

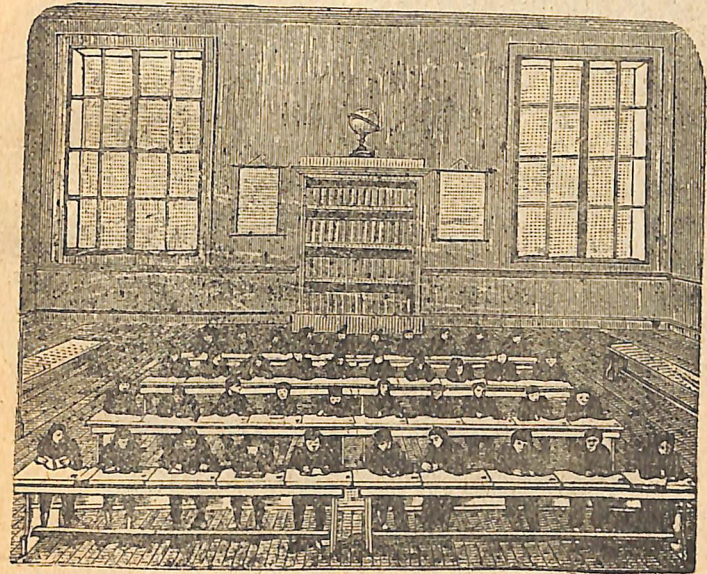
131. Հրահանգ

Անորոշ ածականներու տեղ՝ անորոշ դերանուններ գործածեցէք. իսկ անորոշ դերանուններու տեղ՝ անորոշ ածական:

Մէկը ըսաւ. միւսը լսեց: Այս ինչ մարդը աղէկ է. այն ինչը գէշ է: Իւրաքանչիւր աշակերտ պատրաստեց իր դասը, Քիչեր բացակայ էին: Մէն մի ծառ իր մասնաւոր պտուղը ունի: Քիչեր պտղատու չեն: Իւրաքանչիւրն իր արժանիքն ունի. իսկ ամէնքը իրենց սխալներն ունին: Սիրենք մէկը եւ միւսը, եթէ մէկը վարանի հաճոյք մը պատճառել, բարի սիրտ չի կրեր:

132. Հրահանգ

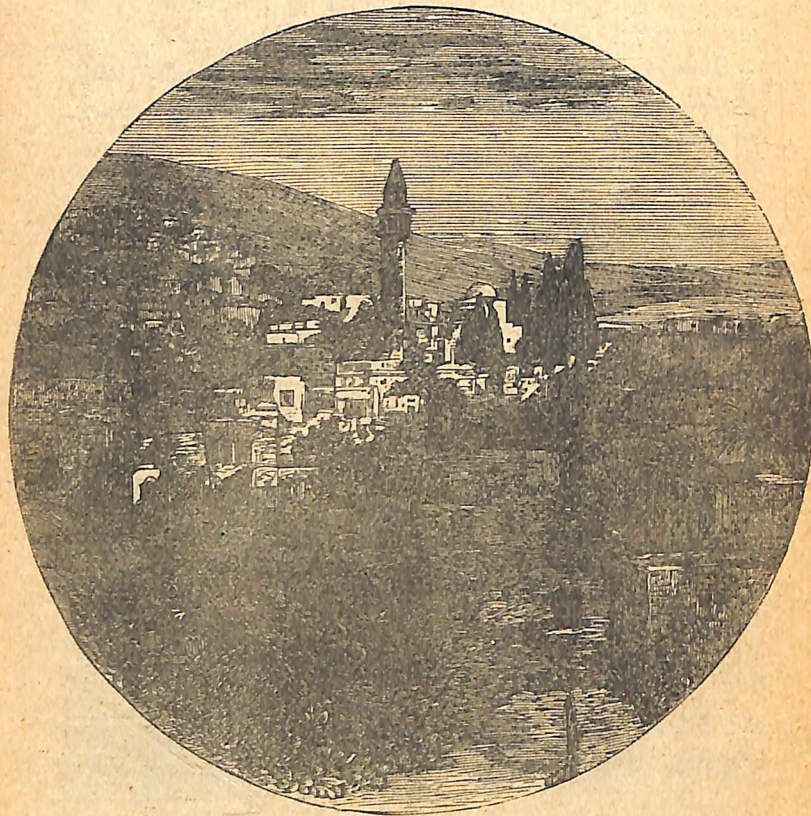
Պատկերներուն վրայ նայելով նախադասութիւններ կազմեցէք անորոշ ածականներով եւ անորոշ դերանուններով:

Ի՞նչ կը խորհիք ասոնց վրայ:

..... տղաքները կ'աշխատին, իրենց դասը կը պատրաստեն, տղայ պարտի աշխատիլ, եթէ չուզեր ազբառ ու թշուառ ըլլալ:

Մ. Նազարէթ ուխտաքաղաքը.

Ռ՞րչափ տուն, ծառ, փողոց կայ ձեր բնակած
գիւղին կամ քաղաքին մէջ, անորոշ դերանուններ
գործածելով նկարագրեցէք նաեւ այս քաղաքը:

Հարցական դերանուն

Ո. Տղա՛քս. եթէ գրեց ըսեմ, չէք հասկնար գրող
մարդը, եւ հասկնալու համար կը հարցնէք, ո՞ր մար-
դը գրեց: Բայց երբ ըսեմ ձեզ, այդ հարցումը ըրէք,
առանց ո՞ր մարդը ըսելու, եւ այդ բառերուն տեղ՝
այնպիսի բառ մը գործածեցէք, որ ինքն իրեն հաս-
կըցուի. ո՞ր մարդը բառը: Ըսէ՛ք. այն ատեն ի՞նչ-
պէս պէտք է ընէք ձեր հարցումը:

— Ո՞ր մարդը բառերուն տեղ՝ ո՞վ բառը կը
գործածենք եւ կը հարցնենք ո՞վ գրեց:

Ո. Գիտէք թէ՛ ի՞նչ կ'ըսուի բառի տեղ դրուող
բառը. ուրեմն ով ի՞նչ տեսակ բառ մ'է:

— Բառերու տեղ դրուող բառերը դերանուն
կ'ըսուին, եւ ո՞վ դերանուն մ'է:

Ո. Ի՞նչ տեսակ դերանուն պէտք է անուանել ո՞վ
բառը երբ հարցական կը գործածուի:

— Հարցական դերանուն:

Ո. Այսպէս ո՞ր, ի՞նչ բառերն ալ հարցական դե-
րանուն են, ո՞վ հարցական դերանունին պէս:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ո՞վ գրեց. ո՞վ պատեց. ո՞վ դրեց.
ա՞յլ հարցական դերանուն է, եւ կը գործածուի մի
միայն ո՛ր եւ է մէկը հարցնելու համար:

Ի՞նչ հարցական դերանուն է, եւ կը գործածուի
միայն քան մը հարցնելու համար. ի՞նչ պատեց կը
նշանակէ նաեւ ի՞նչ քան պատեց:

Ո՞ր հարցական դերանուն է, եւ կը գործածուի
թէ՛ անձերու թէ՛ կենդանիներու եւ թէ՛ իրերու հա-
մար. ո՞րմեաւոր կը նշանակէ նաեւ, ո՞ր մարդէն առիւ:

Ո. Ի՞նչ նշան կը դրուի հարցական դերանուններուն եւ հարցում ցուցնող բառերուն վրայ :

— Պարոյկ ըստե՛ս (°) սա նշանը կը դրուի :

Ո. Ի՞նչ, ո՞ր հարցման համար գործածուող բառերն եթէ գոյականի հետ գործածուին, այն ատեն կը կոչուին հարցական ածական :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ի՞նչ քուղի պատեց. ո՞ր շունը խաժաւ :

Ի՞նչ հարցական ածական է, գործածուած թուղթ գոյականին հետ :

Ո՞ր հարցական ածական է, գործածուած շուն գոյականին հետ :

133. Հրահանգ

Որոշեցէք հարցական դերանունները եւ հարցական ածականները :

Ո՞վ առաւ իմ գիրքս : Ո՞վ կտորեց քարեգրիչս : Ի՞նչ զրկեց քեզ : Ո՞ր մարդէն առիւր այդ տետրակը : Ո՞րմէ առիւր այդ գիրքը : Որո՞ւ պիտի զրկես : Ինչէ՞ն կտորեցաւ : Ո՞վ կրնայ ընել : Ի՞նչ կուզես : Ի՞նչ բան կը սիրես : Ո՞ր պատմութիւնը սիրեցիր : Ի՞նչ կայ հոս : Ո՞րը կը համարիս նախամեծար :

134. Հրահանգ

Պատկերներուն վրայ նայելով հարցումներ գրէ, եւ պատասխանէ կարճ նախադասութեամբ :

Յարաբերական դերանուն

Ո՛. Տղա՛քս. անշուշտ այլեւս պիտի չի հարցնէք թէ, դերանունը ի՞նչ է. նոյնպէս գիտէք թէ անձնական եւ սոսցական դերանունները առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դէմք ունին :

Յուցական դերանունները առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դէմքին մօտ եղածները կը ցուցնեն մասնաւոր կարգով մը, եւ անորոշ դերանուններուն պէս՝ իբր երրորդ դէմք կը գործածուին :

Սակայն դերանուն մ'ալ կայ՝ որ մէկ բառ մ'է, բայց պաշտօնը շատ է : Ինքն իրեն որոշ դէմք չ'ունի ապա ամէն դէմքի տեղ կը դրուի եւ այլ դերանուններու տեղ կը գործածուի :

Ատոնցմէ զատ՝ յարաբերական դերանունը իրմէ առաջ եղած անունին եւ դերանունին տեղ կը դրուի, եւ տեղը բռնած այն բառը իրեն յաջորդ նախադասութեան մէկ անդամին կամ բառին հետ կը միացնէ կամ յարաբերութեան մէջ կը դնէ, այս պատճառաւ ալ, այդ բառը կ'ըսուի Յարաբերական դերանուն, ինչպէս յարաբերեալ կը կոչուի նաեւ այն բառը՝ որուն տեղն ինք կը դրուի :

Յարաբերական դերանունն է որ բառը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մաժակ՝ որ կանուխ կ'ելնէ ու դասերը կը պատրաստէ, բնաւ դժգոհութեան տեղի տուած չէ :

Չեմ կրցած գոհացնել դասատուները ես՝ որ կ'ախատիմ երեկոյները :

Ընտիր են այս նուագը զորոնք իզմիրէն բերել տուի :

Որ յարաբերական դերանունն է. Մաժակ բառին տեղ դրուած եւ միացուցած է իրեն նախորդ նախադասութեան հետ յարաբերութեան մէջ դրած է :

Չորոնք յարաբերական դերանունն է, նուաւոր գոյականին տեղ դրուած է. եւ այս պատճառաւ ալ որ բառին յոգնակին գործածուած է :

Յարաբերական դերանունը ո՛ր գոյականին կամ դերանունին տեղ դրուի, ա՛յն բառը կը կոչուի յարաբերեալ, ուստի մաժակ, ես, նուաւոր կը կոչուին յարաբերեալ :

Յարաբերական դերանունն են

Եզակի

Յոգնակի

Որ

որոնք կամ որք

Ո՛. Ըսէ՛ք. ո՞ր բառը կը կոչուի յարաբերական դերանուն, եւ ո՞ր բառը յարաբերեալ :

— Յարաբերական դերանուն կը կոչուի որ բառը, որ իրմէ առաջ գտնուած անուն մը կամ դերանուն մը յառաջ կը բերէ, և յառաջ բերած բառն ալ կ'ըսուի Յարաբերեալ :

Յարաբերեալը՝ որ յարաբերական դերանունը իրեն յաջորդ նախադասութեան մէկ անդամին կամ բառին հետ կը միացնէ կամ յարաբերութեան մէջ կը դնէ :

— Յարաբերական դերանունը ո՛ր բառին տեղ դրուի, ա՛յն բառը՝ կ'ըսուի յարաբերեալ :

Ո՛. Յարաբերական դերանունները, ինչպէս գիտէք, ինքնիրեն դէմք չունին, այլ իրենց յարաբերած բառին դէմքը կ'առնեն :

Ո. Տղա՛քս. պէտք չէ շփոթէք (պարոյկով) ո՞ր հարցական անորոշ դերանունը կամ ածականը ուր յարաբերական դերանունին հետ :

135. Հրահանգ

Կէտերուն տեղ յարաբերական դերանուններ նշանակեցէ՛ք, եւ ըսէք. ո՞ր դէմքի տեղ գործածուած են :

Բարութիւնը դուք կ'ընէք, պէտք չէ որ հըռ-
չակէք : Այս մարդը ինձ հետ կը խօսի, իմ վաղեմի
բարեկամներէս մին է : Այս անձը կը ներկայա-
ցընեմ ձեզ՝ դասագրքերու տաղանդաւոր հեղինակ
մ'է : Կանչեցէք այն մարդը դուք լոյսաք քիչ մը
առաջ : Տղան կ'աշխատի արժանի է վարձատրու-
թեան : Երկու տեսակ մարդ կայ հետ պէտք չէ
բնաւ յարաբերութիւն ունենաք, չարերու եւ ան-
խելքներու հետ : Ես կը խօսիմ լաւ մտածած եմ :
Դու կը գրես՝ չես խորհիր : Նա պատասխա-
նեց՝ շատ երկար խորհած է :

136. Հրահանգ

Յարաբերական դերանունները եւ յարաբերաւ
բառերը նշանակեցէ՛ք.

Դիրքը որ ինձ զրկուած է, շատ օգտակար է : Սի-
րեցէք ձեր դաստիարակները՝ որք կ'աշխատին ձեր
միտքը մշակել ու սիրտը կրթել : Սիրեցէք ձեր ծնողքն
որոնք աշխատած են զձեզ առողջ մեծցնելու : Կը

պաշտեմ Աստուած որուն կը պարտիմ կեանքս : Ծնոր-
հակալ եղայ ընկերէս, որմէ փոխ առնելով այս գիրքը
պատրաստեցի դասս : Ընտիր են այս տանձերը որոնցմէ
երեք հատ դասատուիս տուի : Հիւանդները՝ զորոնք՝
դարմանեց բժիշկը, ազէկ են այսօր : Նաւերը՝ որոց-
մով համբորդեցինք, ալեկոծութեան բռնուած են :

Դերանուններուն տեսակները

Յարաբերական Որ, որոնք

Անձնական. ես, դու, նա, մենք, դուք, անոնք :

Սեռական. իմս, քուկդ, անորը, մերը, ձերը, անոնցը :

Յուսական. այս, այդ, այն, ասոնք, ադոնք, անոնք :

Անորոշ. մէկը, իւրաքանչիւրը :

Հարցական. ո՞վ, ի՞նչ, ո՞ր, որո՞նք, ինչե՞ր :

Գործածեցէ՛ք ամէն տեսակ դերանուններ, պատ-
կերները նկարագրելու համար գրելիք ձեր խօսքե-
րուն հետ :

Շաղկապ

Ո. Ըսէ՛ք. բառեր կամ նախադասութիւններ իրարու հետ միացնող կամ կապող բառերն ի՞նչ կը կոչուին քերականութեան մէջ :

— Շաղկապ կը կոչուին :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ես չաքար ու թէյ գնեցի :

Քոյրս աղէկ կը կարդայ բայց գէշ կը գրէ :

Ու շաղկապ է, որովհետեւ շախար, քիչ երկու բառեր իրարու հետ միացուց կամ կապեց :

Բայց շաղկապ է, որովհետեւ՝ քոյրս աղէկ կը կարդայ. գեշ կը գրէ երկու նախադասութիւններն իրարու հետ կապեց :

Ո. Մէկ նախադասութեամբ ի՞նչպէս պիտի ըսէք սա երկու զատ զատ նախադասութիւնը : — Տեսայ Յակոբը. — տեսայ Գրիգորը :

— Սապէս կ'ըսենք, տեսայ Յակոբը եւ Գրիգորը :

Ո. Մէկ նախադասութեամբ ըսելու համար ի՞նչ ըրիք :

— Միեւնոյն բային երկու սեռի խնդիրները (նոյն պաշտօնը ունեցող բառերը) եւ շաղկապով կապեցինք :

Ո. Ուրեմն՝ շախար ու քիչ գնեցի մէկ նախադասութիւնն ալ երկուքի վերածեցէ՛ք :

— Շաքար գնեցի. — թէյ գնեցի :

Ո. Ուշադրութիւն. Գիտցէ՛ք թէ՛ շաղկապն անփոփոխ բառ մ'է, որ նախադասութիւններն ու մի և նոյն տեսակ բառերը իրարու հետ կը կապէ : Ըսէ՛ք. ի՞նչ է շաղկապը :

— Շաղկապը անփոփոխ բառ մ'է, եւ նախադասութիւններն ու միեւնոյն տեսակ բառերն իրարու հետ կը կապէ :

Գլխաւոր շաղկապներն են :

Շաղկապներ

Շաղկապներ

եւ, ու, ալ, այլ
բայց, կամ, եթէ,
թէ, ապա, զի,
երբ, մինչ, որ,

սակայն, թէ եւ, թէպէտ եւ,
ինչպէս, զորօրինակ, ուրեմն,
այսինքն, այն է, քան զի,
վասնզի, այնուզի, որովհետեւ,
ուստի, յորժամ, մինչդեռ,
մանաւանդ թէ, որպէս զի :

137. Հրահանգ

Որոշեցէ՛ք շաղկապները, եւ ըսէք թէ՛ ի՞նչ տեսակ բառեր կապած են :

Երկաթն ու պղինձը շատ օգտակար մետաղներ են:
Ծովն ու օդը կը շրջապատեն այս աշխարհը :
Կարմիր ու ճերմակ վարդեր շատ տեսած եմ :
Խոնաւ եւ անձրեւոտ օդեր պիտի ունենանք :
Ծառերը կը ծլին ու կը ծաղկին,
Թռչնիկը վանդակին մէջ կ'երգէ ու կ'ոսոտտէ :
Շատ մարդիկ ապրեցան ու մեռան անօգուտ :
Մաքրուհի պարզօրէն եւ վայելչութեամբ կը հագուի :
Սանդուղէն վեր ու վար կը վազէր :
Այսօր կամ վաղը վկայական կ'առնեմ :
Ես ու նա միասին գացինք :

138. Հրահանգ

Որոշեցէք շաղկապները եւ ըսէք. Ե՞ր նախագա-սութիւնները կապած են :

Նա քաջառողջ է, վասն զի ժուժկալ է :
Պարաքդ կը ճանչնաս, ուրեմն վճարէ :
Նա ուղիղ ճամբան թողուց, ուստի ես ալ իրմէ բաժնուեցայ :

Դուրս պիտի ելնեմ թէպէտեւ օդը գէշ է :
Ինքը տուաւ այս խրատը, սակայն ինքը չի բռնեց :
Կամ կարգա կամ գրէ :
Նշէգը կը ծռի բայց չի կոտրիր :
Լաւ ապրէ որ երջանիկ ըլլաս :
Պատուհանը բաց որ մաքուր օդ ծծես :
Դասդ մտադիր կարդա որ լաւ հասկնաս :

139. Հրահանգ

Ո. Որ շաղկապ ըսիք, ե՞րբ շաղկապ է, ե՞րբ յարաբերական դերանուն :

— Որ յարաբերական դերանունն է, երբ իրմէ առաջ յարաբերեալ մ'ունի :

Որ շաղկապ է, երբ երկու բայեր իրարու հետ կը կապէ : Հասարակ խօսակցութեան մէջ որ բառին տեղ ընդհանրապէս քի կը դրուի որ սխալ է :

Ո. Յետագայ հրահանգաց մէջ շաղկապներն որոշեցէք, եւ ըսէք ի՞նչ կապած են :

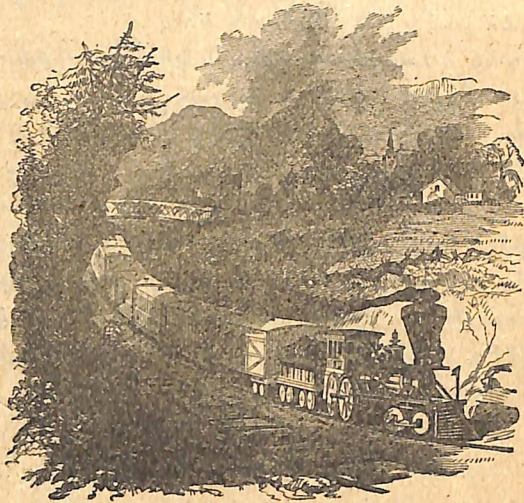
Աշխատէ եռանդեամբ, վասն զի ժամանակը թանկագին է : Բոլոր աշխարհ կը յարգէ այս մարդը, որովհետեւ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է մարդկութեան իր տաղանդական գիւտովը : Ես կը խօսիմ, եթէ մէկը չ'ընդմիջէ : Ոչ ոսկին եւ ոչ մեծութիւնը մեզի երջանկութիւն կը բերեն : Այս տանտէրը հարուստ է, բայց շատ շահախնդիր է : Գարունը ու աշունը հաճելի են : Առաքինութիւնը ուշ կամ կանուխ կը յաղթէ : Մի՛ փորձէք ձեր բարեկամներն, եթէ կուզէք անոնք պահել :

140. Հրահանգ

Շաղկապներուն ներքեւ գիծ քաշէ, մի՛ շփոթեր, սկիզբը դրուած տեսնես շաղկապ մը :

Անապատները ճամբորդելու յարմար միակ կենդանին է ուղտը, կրնայ շատ օր առանց ուտելու եւ խմելու քալել : Բոյս կը կոչուին ծառերը եւ տունկե-

ըր. Ոչ մէկը անարգէ կամ մերժէ կամ լռէ, կամ ըսէ
խօսքեր որ լռութենէդ աւելի արժեն. եթէ ուսումը
օգտակար չէ, ինչո՞ւ աշխատինք ուսեալ ըլլալու:
Երբոր ընկերդ մեղանչէ, ներէ անոր: Առաքինու-
թիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ կ'առաջնորդէ եր-
ջանկութեան: Վայրի ձիերը իրարու հետ կ'ապրին
խաղաղութեամբ, որովհետեւ իրենց պիտոյքը պարզ
ու չափաւոր է: Եթէ հայրդ տունն է, կ'ուզեմ տես-
նել զինքը: Քանի որ կը դժկամակիս աշխատելու,
պիտի պատժուիս:

Նախադասութիւններն ու բառերն իրարու հետ
կը կապուին ճիշդ ինչպէս վերի պատկերին մէջ՝ կա-
ռախումբին մէջ մի կառքերն իրարու հետ շղթայով
մը կապուած են:

Նախադրութիւն կամ Յեռադրութիւն

Ո. Դիտէ՞ք թէ ի՞նչ կ'ըսուին այն կարգ մը բա-
ռերը՝ որոնք անունե կամ դերանունե առաջ կամ ետք
դրուելով կը ցուցնեն ուրիշ գոյականի մը կամ բառի
մը մէջ եղած յարաբերութիւնը:

— Նախադրութիւն կամ յեռադրութիւն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Տղան ջուրին մէջ կը լողայ:

Մեջ յեռադրութիւն է ջուր գոյականէն ետքը
դրուած, եւ ցոյց կուտայ թէ՛ տղան ջուրին հետ ի՞նչ
յարաբերութեան մէջ է:

Ո. Մեջ յետադրութեան տեղ ուրիշ նախադրու-
թիւն մը գործածեցէք:

— Տղան ջուրին ներքեւ կը լողայ:

Ներքեւ յեռադրութիւն է, ջուր գոյականէն յետոյ
դրուած:

Ո. Նախադրութեան հետ գործածուած ո՛ր եւ է
գոյական կամ դերանուն կը կոչուի նախադրութեան
խնդիր: Ըսէ՞ք. ո՛ր բառերը նախադրութեան խնդիր
կը կոչուին Քերականութեան մէջ:

— Նախադրութեան կամ յետադրութեան հետ
գործածուած ո եւ է բառ նախադրութեան խնդիր
կը կոչուի:

141. Հրահանգ

Հետեւեալ նախադասութիւններուն դերանուն
խնդիրներուն տեղ՝ մէկ մէկ գոյական դրէ՛ք:

Ինձ հետ.	Քեզ հետ.	ձեզ հետ.
Ինձ դէմ.	Քեզ դէմ.	մեզ դէմ.
Ինձ հակառակ.	Քեզ մօտ.	ձեզ պէս:

142. Հրահանգ

Հետեւեալ նախադրութիւններուն անուն կամ գոյական խնդիրներուն տեղ՝ մէկ մէկ դերանուն գրեցէք.

Իմ վրայ. քու վրայ. մեր վրայ. ձեր վրայ. տու-
նին ետեւ. դպրոցին ետեւ. սպառն ետեւ. ծովու մէջ.
գետի մէջ. դաշտի մէջ. եղբօրը քով. մօրը քով.
Արեւու դէմ. ծառին վրայ. Հիւսիսի դէմ. Հարաւի
դէմ:

143. Հրահանգ

Որոշեցէք նախադրութեան խնդիրներ:

Լեռնէն վեր. գետին վրայ. մինչեւ երկինք. մին-
չեւ քաղաք. դէպ ի գիւղ. առանց ձեզի. դէպ ի
չուկայ. մինչեւ երեկոյ. քենէ ի զատ. բացի մենէ.
ամսէ մը ի վեր:

Ո. Նախադրութիւններն՝ իրենց խնդիրներով՝ գոր-
ծողութեան (բային) այլեւայլ պարագաները կը ցուց-
նեն, այսինքն՝ սեղը, ժամանակը, եղանակը, պատ-
ճառը, որպիսութիւնը, Ըսէ՛ք. նախադրութիւնները
իրենց խնդիրներով ի՞նչ կը ցուցնեն:

— Գործողութեան (բային) զանազան պարագա-
ները կը ցուցնեն, այսինքն՝ սեղը, ժամանակը, եղա-
նակը, պատճառը, որպիսութիւնը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Աղջիկը աթոռին վրայ նստեցաւ:

Աքոռին վրայ՝ նախադրութեամբ խնդիր է որ կը
ցուցնէ նստած տեղը:

Ո. Կրնա՞ք ըսել թէ՞ ուրիշ ո՞ր բառերը կը ցուց-
նեն գործողութեան (բային) պարագաները:

— Մակբայները, որոնք ինքնին՝ առանձինն՝ միայ-
նակ կը ցուցնեն գործողութեան պարագաները:

Ո. Ուրեմն, ըսէ՛ք վերի օրինակը մակբայով:

— Աղջիկը հոն նստաւ:

Ո. Ո՞րն է մակբայը:

— Հոն՝ մակբայ է, որ կը ցուցնէ թէ՛ աղջիկը ո՞ւր
նստաւ:

Ո. Կրկնեցէ՛ք. մակբային եւ նախադրութեան
տարբերութիւնը:

— Մակբայները բային գործողութեան պարագա-
ները ինքնին առանձինն միայնակ կը յայտնեն, իսկ
նախադրութիւնները անպատճառ գոյական կամ դե-
րանուն խնդիր կուզեն:

Ո. Գիտցէ՛ք. նախադրութիւնները միայնակ ա-
ռանց իրենց խնդիրին իմաստ մը չեն յայտներ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ես կը խօսիմ հետ, մարդը կը լողայ
մեջ, չըսուիր:

Ուրեմն նախադրութիւնները խնդիր կ'ուզեն,
պէտք է ըսել, ես կը խօսիմ քեզ հետ, մարդը կը լո-
ղայ ջուրին մեջ:

Ո. Ուշադրութիւն. նախադրութիւնները իրենց
խնդիրներովը քննութեան խնդիր կ'ըլլան բայերուն:

144. Հրահանգ

Նախադրութեան խնդիրները փոխեցէք.

Քսան աշակերտ կայ դասարանին մէջ: Շուները
վազեցին կատուին վրայ: Շրջանակը անցուցին տա-
կառին շուրջը: Հանգչէ աշխատութենէ յետոյ: Հո-

Վիւր կը դիմէ դէպի ոչխարները : Գամբռը կը ստըտի հօտին բոլորտիքը : Զուկեր կան գետին մէջ :

145. Հրահանգ

Միհրան ելաւ դատաւորին առաջ : Մենք նստանք բլուրին մօտ, մեծ ծառին ներքեւ, խոտերուն վրայ : Ես աշխատեցայ անոնց համար : Մեծ պարտեզ մը ունինք դպրոցին դէմ : Յակոբին հետ դպրոց գնաց : Ամսէ մը ի վեր աւարտած ենք մեր քննութիւնը : Դուրս չենք ելած առանց հրամանի :

146. Հրահանգ

Հետեւեալ նախադրութիւններով նախադասութիւններ կազմեցէք, ստորագծելով նախադրութեան խնդիրները :

Մէջ. վրայ. մօտ. քով. առաջ. առջեւ. դէմ. յետոյ. առանց. համար. հետ. մէջէն. վեր. դէմ. պէս. զատ. մէկտեղ. մէջտեղ. շուրջ. չափ. դիմացը :

147. Հրահանգ

Հետեւեալ պատկերները նկարագրեցէ՛ք, մակբայներ եւ նախադրութիւններ գործածելով ձեր գրուածքին մէջ :

148. Հրահանգ

Գծերուն տեղ նշանակէ նախադրութիւններ՝ որոնք իրենց խնդիրներուն հետ պիտի միացնեն կամ յարաբերութեան մէջ պիտի դնեն հետեւեալ բառերը :

Թռչուն մը կայ վանդակին : Մեր տունը շինուած է գիւղին : Եկեղեցին կառուցուած է թղորին : Մարդը կը լողայ ծովին : Գետը կ'անցնի ֆաղափին : Եղիւր քաղաքավար ամեն մարդու : Սահակն ալ հաշուէ քու բարեկամներուդ : Աշխարհի խաղք եղաւ : Թռչունը շինեց իր բոյնը ծառին : Քեզմէ հասաւ : Անձրեւ եւ ձիւնը կ'իյնան երկրիս : Յակոբ ծառու ծաղիկ կը տնկէր պարտեզին :

Ձայնարկութիւն

Ո. Մեր սրտին ու հոգւոյն կրած այլեւայլ յուզումները, զգացումները, բնական խել մը ձայներն յայտնող բառերը ի՞նչ կը կոչուին քերականութեան մէջ :

— Ձայնարկութիւն :

Ո. Ինչո՞ւ ձայնարկութիւն կը կոչուին :

— Որովհետեւ երբ համակիր կամ հակակիր, հաճելի կամ տհաճ տպաւորութեան մը տակ մեր սիրտն ու հոգին կ'զգածուի ու կը յուզուի, ձայն մը կամ բառ մը յանկարծ կը փրթի, կը թռի մեր ներսէն ա՛հ, ո՛հ, օ՛հ, վա՛հ, եւայլն, որոնք կը բացատրեն մեր

սրտերու ու հոգւոյն զգացած այլեւայլ յուզումները . ուրախութիւնը , զմայլանքը , տրտմութիւնը , զզուանքը , զայրութիւնը :

Ո . Գրեցէ՛ք ձայնարկութիւններ , եւ ըսէ՛ք , թէ ի՞նչ կը յայտնեն անոնք :

Ա . ա՛հ , ո՛հ . ուրախութիւն :

Բ . ո՛հ , վա՛յ . ցաւ :

Գ . օ՛ . զարմանք :

Դ . հա՛ , հա՛ , հա՛ . խնդում :

հի՛ , հի՛ , հի՛ . հեգնութիւն :

Ե . է՛հ . զզուանք :

Զ . իցի՛ւ թէ , երանի՛ թէ , երնէ՛կ . բաղձանք :

Է . օ՛ն . խրախոյս :

Ձայնարկութիւններու վրայ կը դրուի սա (՛) երկար նշանը :

Ո . Գիտցէ՛ք որ կան կարգ մը բառեր ալ որք իբր ձայնարկութեան տեղ կը բռնեն խօսքին մէջ :

Լուութիւն . կորսուէ՛ . գնա՛ . ի՛նչ ամօթ . բարի յաջողութիւն . ողջո՛յն . ապրէ՛ սիրելիս . փա՛ռք Աստուծոյ :

149. Հրահանգ

Ձայնարկութիւնները որոշէ .

Ահա՛ , դպրոցական տղաքները եկեղեցի կ'երթան : Վա՛շ , ինչո՞ւ կորսնցուցիր գիրքդ : Է՛ , չե՞ս տեսներ դասընկերիդ յառաջդ խմութիւնը : Ա՛յ չար , ինչո՞ւ զարկիր : Աւա՛ղ , երէկ մեկնեցաւ քաղաքէն , մե՛ղք , չի կրցի տեսնել զինքը . Լոռիքի՛ւն , չե՞ս գիտեր որ հայրդ կը քնանայ : Ո՛ւն , մատս կտրեցի :

150. Հրահանգ

Հետեւեալ նախադասութիւններու առաջ կէտերու տեղ մէկ մէկ ձայնարկութիւն դրէ՛ք :

..... , չի սահիս , տո՛ւր ձեռքդ , աղջի՛կս :

..... , սահեցայ , մա՛յր :

..... , այս սոսկալի փոթորիկին ատեն կը ձամբորդէ հայրս :

..... , Հայրս :

..... , Աստուած կը պահէ :

..... , շատ ուրախ եղայ կրկին տեսնելուս :

..... , դժբախտաբար մեկնիլ պարտաւորած եմ :

Ձայնարկութիւններ

Ա՛հ . ո՛հ . վա՛հ . ա՛խ . վա՛շ . ահա՛ . վա՛յ . ո՛վ . հէ՛ . է՛ . փա՛ռք Աստուծոյ . բարէ՛ . օ՛հ . մե՛ղք . աւա՛ղ . ա՛յ . երանի՛ թէ . իցի՛ւ թէ . անէ՛ծք . վա՛խ . կեցցէ՛ . օ՛ն :

Ո . Կան նաեւ խել մը ռամկական բառեր ալ որ այս օր կրնանք դասել ձայնարկութեանց կարգը ինչպէս եւ կենդանեաց ձայները :

Դը՛շտ . փի՛ստ . հո՛շտ . իշտ . կըթ կըթ :

151. Հրահանգ

Մէկ մէկ նախադասութիւն գրեցէ՛ք , ձայնարկութիւններ եւս աւելցնելով անոնց սկիզբը կամ մէջը :

Յատկացուցիչ

Ո. Տղա՛քս. գետինը գրիչ մը ինկած է. կը հար-
ցընեմ թէ որո՞ւնն է, կը պատասխանէք. թէ՛ Յակո-
բինը կամ Սեդրակինն է. ինչո՞ւ կուտաք այդ ա-
նունները:

— Որովհետեւ գիտենք թէ գրիչը որո՞ւ կը վե-
րաբերի:

Ո. Տղա՛քս, բայերը զեղչելով երբ ըսեմ.

Մարգարին սպասաւորը. — Պոլսոյ շուկան. — Կառա-
պանին ձիերը. Այս երկերկու բառերով եղած բա-
ցատրութիւններէն ի՞նչ կը հասկնաք:

— Կը հասկնանք թէ՛ սպասաւորը ո՞ր մարդունն է.
Շուկան ո՞ր տեղինն է. — ձիերը որո՞ւնն են:

Ո. Ապա ուրեմն, տղա՛քս, գիտցէ՛ք որ՝ երբ բառ
մը ո՛ւ է անձի մը, կենդանիի մը, իրի մը որունն ըլ-
լալը կը ցուցնէ, կամ որուն յատուկ ըլլալը կը յայտնէ.
այն բառը կը կոչուի յատկացուցիչ: Ըսէ՛ք. ո՞ր բա-
ռերը յատկացուցիչ են վերոգրեալ օրինակներուն
մէջ:

— Վերոգրեալ բառերով եղած բացատրութեանց
մէջ՝ Մարգարին բառը սպասաւոր բառին, Պոլսոյ
բառը շուկայ բառին, կառապանին բառը ձիերը
բառին յատկացուցիչն է կամ որո՞ւ վերաբերիլը կը
ցուցնէ:

152. Հրահանգ

Յետագայ օրինակաց մէջ բերանացի թէ գրաւոր
որոշեցէք Յատկացուցիչները:

Վահրամիւն հայրը. — Հովիւին ոչխարը. — Սեղանին

սպասները. — Ծառին տերեւը. — Նաւուն ղէկը. — Թըռ-
չունին ձագը. — Պարտէզին ծաղիկները. — Հաւին հաւ-
կիթը. — Վաճառատան ապրանքները:

Ո. Ըսէք թէ՛ ի՞նչ կը հասկնաք յատկացուցիչ ը-
սելով:

— Յատկացուցիչ ըսելով կը հասկնանք թէ անձ մը,
կենդանի մը, իր մը որո՞ւնն է:

153 Հրահանգ

Ո. Հետագայ բառերուն յարմար մէկմէկ յատկա-
ցուցիչ գտէք:

..... աչքը. — թեւը. — ասեղը. —
գրիչը. — ստակը. Էլն. Ելն:

Յատկացեալ

Ո. Ըսիք թէ յատկացուցիչ կը կոչուի այն բառը՝
որ անձի մը, կենդանիի մը, իրի մը որունն ըլլալը,
վերաբերիլը կ'որոշէ, կը յայտնէ: Իսկ անոր վերա-
բերեալ բառը կը կոչուի յատկացեալ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Դպրոցին դուռը. — Քահանային փիլո-
նը. — Ծաղիկին բոյրը. — Մանուկին գլխարկը. — Մար-
գարին գրատունը. — Հարպիկին գիրքը. — Արծաթ
Մատենիկին գինը:

Ո. Վերոգրեալ բառերով բացատրութեանց մէջ՝
դուռը բառը՝ դպրոցին բառին յատկացեալն է. նոյն-
պէս փիլոն բառը՝ խահանային բառին, գլխարկ բա-
ռը՝ Մանուկին բառին, գրատուն բառը՝ Մարգարին

յատկացեալն է . որովհետեւ դուռը , փիշոնը , գոյ-
խարկը , գրասունը ևլն . իրերը՝ դպրոցին , ֆահանա-
յին , Մանուկին , Մարգարին վերաբերուած ըլլալը կը
կը ցուցնեն :

Ո . Ուրեմն տղա՛քս , հիմակ ըսէ՛ք ինձ թէ յա-
կացեալ ի՞նչ ըսել է :

— Յասկացեալ կը կոչուի անձի մը , կենդանիի մը ,
իրի մը վերաբերուած բաները ցուցնող բառը :

154. Հրահանգ

Գտէ՛ք հետագայ օրինակաց մէջ յասկացեալները .
Ընկերին գիրքը . — Դուռին բանալին . — Մարդուն
դրամը . — Արեւուն լոյսը . — Մայրիկիս խնամքը . —
Վարժապետին պատուէրը :

Բացայայտիչ

Ո . Տղաքս . մարդու եւ տեղերու անուններն ի՞նչ
կ'ըսուին :

— Յատուկ անուն :

Ո . Եթէ լսէք բառեր եւ գիտնաք թէ տեղի մը
կամ մարդու մը անուն են , սակայն չի գիտնաք թէ
այդ տեղն ո՞ր կը գտնուի , կամ այդ մարդու անունն
ո՞վ կը ներկայացնէ . գիտէ՞ք ինչ պ'տք է ընէք .
պէտք է մէկ ուրիշ բառով կամ մի քանի բառերով
բացատրէք կամ բացայայտէք :

Օրինակ . — Կիրասոն , Ներսէս :

Կիրասոն՝ գիտէք թէ տեղի մը անուն է , բայց չէք

գիտեր թէ ո՞ր կը գտնուի եւ ո՞ր երկրի կը վերա-
բերի , նոյնպէս Ներսէս մարդու անուն է . բայց չէք
գիտեր թէ ո՞ր Ներսէսն է , ուստի կ'ըսենք .

Կիրասոն՝ Սեւ ծովու եզերքը Թուրքիոյ մէկ քա-
ղաքը , Ներսէս՝ Հայոց հայրապետը :

Ո . Ո՞ր բառերը բացայայտ կերպով յայտնեցին
Կիրասոն եւ Ներսէս անունները :

— «Սեւ ծովու եզերքը Թուրքիոյ մէկ քաղաքը»
և «Հայոց հայրապետը» բառերը բացայայտ կերպով
յայտնեցին Կիրասոն եւ Ներսէս անուններու ի՞նչ
կամ ո՞վ ըլլալը :

Ո . Արդ՝ այն ամէն բառ որ բացայայտ կերպով կը
յայտնեն անունի մը ի՞նչ կամ ո՞վ ըլլալը . կ'ըսուին
բացայայտիչ : Իսկ բացայայտ կերպով յայտնուած
բառն ալ կ'ըսուի բացայայտեալ :

155. Հրահանգ

Հետեւեալ անուններու բացայայտիչները ստորա-
գծեցէք :

Դաւիթ մարգարէ . Ղեւոնդ քահանայ . Հոովմ քա-
ղաք . Յակոբ եպիսկոպոս Կտուց անապատի վանա-
հայր . Իզմիրի Հայոց առաջնորդ Ամենապատիւ Մել-
քիսեդեկ Արքեպիսկոպոս :

156. Հրահանգ

Բացատրեցէք հետեւեալ անունները բացայայտի-
չով :

Սահակ . Մեսրոպ . Դաւիթ . Պօղոս . Կ . Պոլիս .
Լոնտոն . Բարիզ . Պէրլին . Սելանիկ . Իզմիր . Ման-
չէսդր :

Ուղղագրական կանոններ

Ո. Բառերու տեսակներն սորվեցաք, պէտք է անոնք անսխալ գրել ալ սորվիք, ուստի հետեւեալ կանոնները միտքերնիդ պահեցէք եւ այդ կանոններու համաձայն բառեր գտէք:

Յ

1. Յ գիրը կը գրուի, ա, ո վերջաւորող բառերէ յետոյ, բացի յասուկ անուններէ, դերանուններէ, բայերու հրամայականներէ	Երեկոյ, յետոյ, ծաղկեայ Աննա, Ովսաննա, Ասիա, սա, դա, նա, գնա', կարդա':
---	--

157. Հրահանգ

Դուք աւելցուցէք տասը ա, ո վերջաւորող բառեր, հինգ յասուկ անուն, երեք դերանուն, երկու բայի հրամայական:

2. Յ գիրը բառին սկիզբը իր բուն ձայնը կը պահէ:	Յատուկ, յիշել, Յովսէփ, Յունուար, Յունիս:
3. Յ գիրը բառի մէջ իր ձայնը կը փոխէ ինչպէս գիտէք:	Այո', հոյակապ, երկայն, նայել, հրամայել մարդավայել, խնայել:
4. Յ գիրը բառին վերջ իր ձայնը բնաւ չհաներ,	Երախայ, քահանայ, վրայ,
5. Բացի եօթը ճիշդ միավանկներէ:	Ա՛յ, Թէ՛յ, խոյ, հայ, բայ, վայ, ձայ, նայ, պայ:

158. Հրահանգ

Գտէ՛ք բառեր Յ տառը գործածելով բառին սկիզբը, վերջը եւ մէջը:

Ե

6. Ե գրէն յետոյ վ գիրը չի գործածուիր եւ	Գրել, նեղ, քարեր,
7. Ե գիրը բնաւ բառին վերջը չի գրուիր:	դուռներ, անձրեւ, արեւ, տերեւ:

Ե

8. Ընդհանրապէս յատուկ անուններու վերջի վանկին մէջ լսուած է հըն՝ չունը ե գրուլ կը գրուի:	Աբէլ, Գաբրիէլ, Միքայէլ, Ներսէս, Սողոմէ:
---	---

Ո

9. Ո գրել պէտք է անպատճառ, երբ բառին սկիզբը վո լսէք:	որդի, ոսկի, ոչխար:
--	--------------------

ՈՒ

10. Ու կը գրուի բաղաձայն գրէ մը յետոյ, երբ վ գրի ձայն լսէք:	Աստուած, Թշուառ, զուարթ:
11. Ու իր ձայնը կը պահէ, երբ իրմէ յետոյ բաղաձայն գիր դայ կամ բառին վերջ պատահի:	Թշուառութիւն, մեղուաղօթատուն, սեղանատուն, մաքսատուն, կիրակնամուտ, տարեմուտ, սուրբ, նուրբ, տարեգլուխ, դրամագլուխ, խրատտու:

159. Հրահանգ

6. 7. 8. 9. 10. 11. Կանոններու համաձայն բա-
ռեր գտէք ու գրեցէք :

Ռ

12. Ն էն առաջ միշտ ու | Առնել, բռնել :
կը գրուի եւ ոչ ռ :

Ի

13. Ի պէտք է գրել | Յաւ, Թիւ, հիւանդ :
երբ վ գրի ձայն լսէք ձայ-
նաւոր գրէ մը յետոյ, բացի
ո ձայնաւորէն ,

160 Հրահանգ

12. 13 Կանոններուն համաձայն բառեր գտէք :

Բ

14. Ընդհանրապէս՝ բ կը | Երբ, սուրբ, ուրբաթ :
գրուի երբ փը լսուի ռ
գրէն յետոյ .

Գ

15. Գ կը գրուի ռ գի- | Երգ, միրգ, կարգ :
րէն վերջ, երբ ֆ լսուի .

Դ

16. Դ կը գրուի երբ ռ | Վարդ, մարդ, բուրդ :
գրէն վերջ ք լսուի :

Զ

17. Զ կը գրուի երբ ռ | Արձակ, բարձ, վարձ :
գրէն յետոյ ց կը լսուի .

Զ

18. Զ կը գրուի երբ չ | Արջ, որջ, վերջ :
լսուի ռ գրէն յետոյ :

Ղ

19. Ղ պէտք է գրել | աղբ, եղբայր
երբ իս լսուի ք, ք, կ, ձ, ճ,
պ, ջ, Տ, ց, ֆ, գրերէն ա-
ռաջ .
յաղթել, գաղթել
ծաղկել, ողկոյդ
դեղձ, մաղձ
խեղձ, խիղձ
պողպատ, կղպել
աղջիկ, եղջերու
բաղդ, պղտոր
քաղցր, քաղցած
մեղք, աղքատ

20. պէտք է, (.) կէտ դնել այն գրերուն եւ բա-
ռերուն առաջ, երբ ամբողջ չենք գրեր. ինչպէս,
Բ. Դուռ, Մեծ. Գեր. Կ. Պոլիս, Վ. Յ. Մարգարեան,
Յ. Դոշումեան, Մ. Յովհաննէսեան :

Գլխագիրներու գործածութիւնը

Ո. Բառերու բոլոր տեսակներն գիտէք այժմ.
ուստի հիմա շատ դիւրին է ձեզ բացատրել թէ՛ գը-
խագիրները ո՞ւր պիտի գործածէք. ուշադրութիւն:
Գլխագիր պիտի գրէք .

1. Իւրաքանչիւր նախադասութեան սկիզբը կամ
(:) վերջակէտէ յետոյ :
Փոքրիկն Յակոբ պիտտակը կը սիրէ : Ագապին
ջուրին հետ խաղաց :

2. Յատուկ գոյականներու և յատուկ ածականներու սկիզբի գիրք :

Միքայէլ, Սամուէլ, Դանիէլ, Աբէլ, Պոլսեցի, Սամսոն, Տաճկաստան, Դաղղիական, Անգլիական :

3. Ոտանաւորներու ամէն մէկ տողի սկիզբը :

Փառք քեզ , ո՛վ Աստուած ,

Որ տուիր մեզ հաց ,

Ձենք մնար քաղցած :

4. Պատուանշաններու և Տխտղոսներու սկզբնատառեր .

Վեհաշնորհ Տէ՛ր , Վսեմափայլ Տիկի՛ն , Կոմս , Էֆէնտի՛ :

5. Տասերկու ամիսներու, տարուան եղանակներու չաբթուան օրերուն, տօներուն անունները .

Յունուար , Յունիս , Յուլիս , Երկուշաբթի , Երեքշաբթի , Ամառ , Դարուն ևլն :

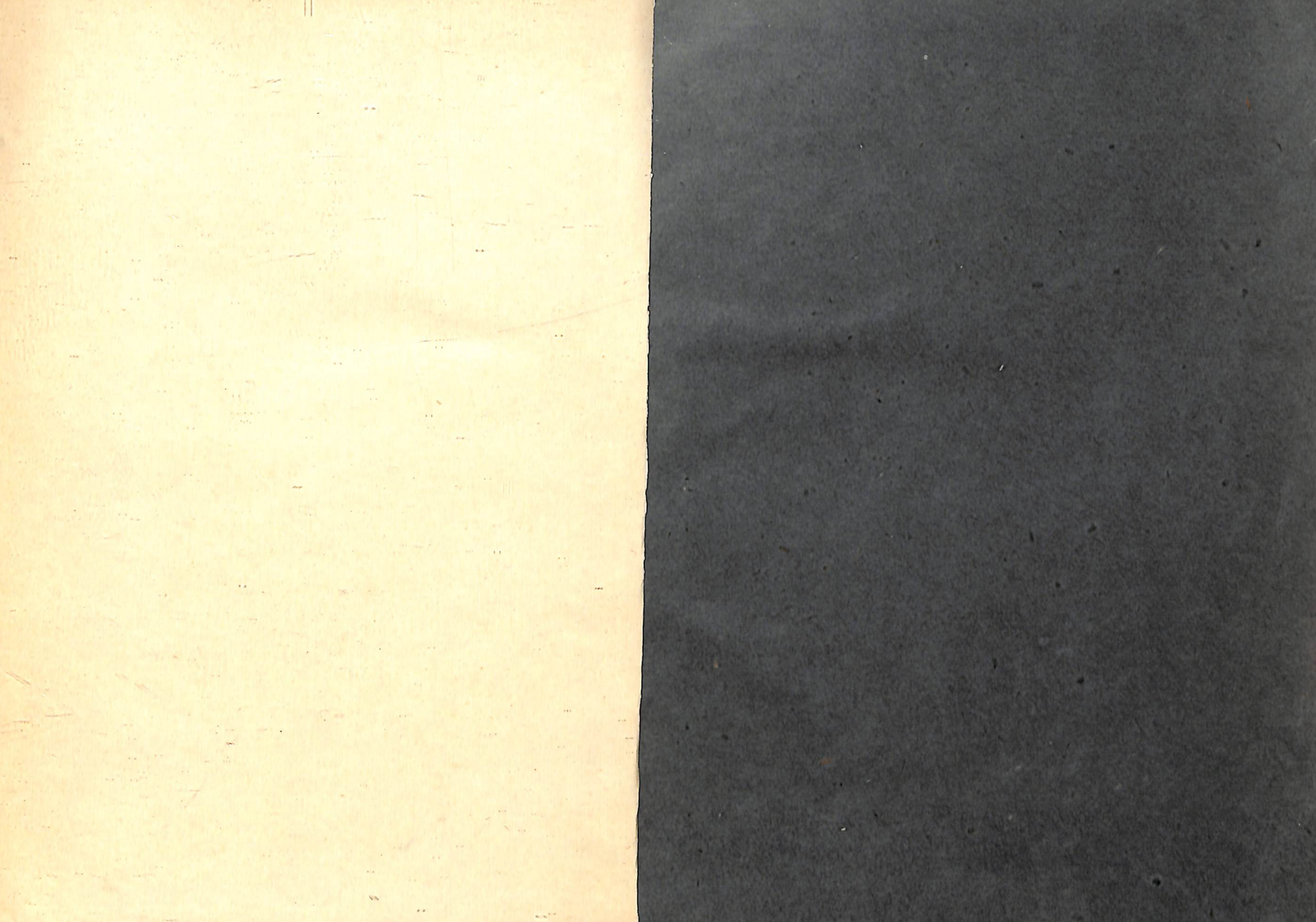
6. Այն անձնական դերանունները՝ զորոնք կը գործածես գրութեանդ մէջ, երբ խօսքն ուղղես դիմացինիդ :

Դուք , Ձեր որպիսութիւնը ևլն :

7. Գրքերու անունները , ցանկերու և հաշուեցոյցերու վերնագրերը :

ՈՍԿԵՄԱՏԵՆԻԿ . ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ . ՅՈՒՑԱԿ ԳՐՈՑ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ . ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ ԵՆ :

3136-3138

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0060896

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0060895

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0060894

